

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

ZİHİNSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN MÜZİK TERAPİ
YÖNTEMİNE GÖRE HAZIRLANAN SOSYAL BECERİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Deniz ÇADIR

Danışman:
Yard. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU

Bolu-2008

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Deniz ÇADIR'a ait Zihinsel Engelli Öğrencilerin için Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi adlı çalışma, jürimiz tarafından Özel Eğitim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 09/04/2008

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):Yard. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU

Üye: :Yard. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

Üye : Yard. Doç. Dr. Yusuf CERİT

Prof. Dr. Uğur ESER

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**ZİHİNSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN MÜZİK TERAPİ
YÖNTEMİNE GÖRE HAZIRLANAN SOSYAL BECERİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ****Deniz ÇADIR****Yüksek Lisans Tezi****Özel Eğitim Ana Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU****Nisan, 2008**

Bu araştırmanın amacı, zihinsel engelli öğrenciler için müzik terapi yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri öğretim programının, zihinsel engelli öğrencilerin, başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme ve üstlendiği görevi yerine getirme sosyal becerilerini öğrenmelerinde, müzik terapinin etkili olup olmadığını ortaya koymaktır.

Öğretim etkililiğini belirlemede Tek Denekli Araştırma Modellerinden, Denekler Arası Çoklu Yoklama Modeli deneysel desen kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki, eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezine devam eden, orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan, dokuz öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubunu belirlemek için, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki, eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde devam eden öğrencilerden, ön koşul becerilerine sahip olan öğrenciler tespit edilmiştir.

Sosyal beceri (4–6 yaş) değerlendirme ölçeğini doldurularak ön test verileri toplanmıştır. Hedef sosyal beceriler olan; başkalarını oyun oynamaya davet etme,

başkalarından aldığı eşyayı geri getirme, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerinin, müzik terapi yöntemine dayalı öğretim planları geliştirilmiştir.

Hazırlanan öğretim programları hafta içi her gün 30–35 dakikalık oturumlar şeklinde toplam 5 oturum olarak uygulanmıştır. Öğretim oturumları sonrasında araştırma grubu öğrencilerin devam ettiği zihinsel engelli sınıf öğretmeninden, sosyal beceri değerlendirme ölçeğini tekrar doldurması istenmiştir. Öğretim oturumları sonunda, izleme oturumları yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, müzik terapi yöntemi doğrultusunda hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkili olduğu izlenimi vermektedir.

Anahtar kelimeler: Zihin Engelli, Müzik Terapi Öğretim Yöntemi, Sosyal Beceri.

ABSTRACT
ANALYSIS FOR THE AFFECTIVENESS OF SOCIAL SKILLS
EDUCATION PROGRAM THAT IS DESIGNED THROUGH MUSICAL
THERAPY METHOD FOR MENTALLY DISABLED STUDENTS

Deniz ÇADIR

Master of Thesis

Special Education Major

Advisor: Asistant Professor Hasan AVCIOĞLU

April, 2008

This research aims to analyse the affectiveness of social skills education program that is designed through musical therapy method for mentally disabled students. This research aims to analyse, inviting others to play games, bringing back the objects that he/she barrowed, fullfilling the duties are music therapy effective in improving their skills, or not.

This research uses the multi-survey among the experimentals modal experimery style which is a kind of single experimental research modals in order to determine educational effectiveness.

The working group of the research consists of nine students that have middle level mentally learning inability and go to West Part of Black Sea Region in the education application scholl and vocational education center. This research working group, that have preconditional skills and chosen among the students of the education application and vocational education center in the West Part of Black Sea Region province.

By filling in the social skills (4-6 years old) estimation scale the pre-testing data are brought together. The intervention programs were developed the students

with mental retardation , inviting others to play games, bringing back the objects that he/she borrowed, fullfilling the duties are which were the target skills of this study.

In order to reach the social skills education target, learning programs through musical therapy method were prepared. This learning program was applied in week days for 5 times in 30–35 minutes classes. After the classes the teacher of the nine students is allowed to fullfill the social skills estimation scale again. At the end of intervention settings, follow-up settings were conducted.

As a result of the research it was observed that the social skills education program prepared through musical therapy method is affective.

Key Words: Mentally Disabled, Musical Therapy Education Method, Social Skills.

Sevgili Annem, Babam

ve Canım Kardeşime...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada Zihin Engelli Öğrenciler için Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Eğitim Programının etkisi incelenmiştir. Bu araştırmanın planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde birçok kişinin katkısı olmuştur.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesi için gerekli olan uygulamaları içtenlikle yerine getiren, olanakları zorlayarak, sabırla bana yardım eden, tez aşamamda pes ettiğim anda beni yüreklendirip yolun devamı için bana cesaret ve umut veren çok değerli meslektaşım ve dostum Zeynep Şimşek'e özverili yaklaşımı ve gerçek dostluğu için ne kadar teşekkür etsem azdır. Sevgili ailem, siz bana sorumluluğu, çalışmayı, paylaşmayı öğrettiniz ve bu çalışmada bunun eseridir. Desteğinizle her zaman yanımda oldunuz. Özellikle çalışmanın şarkı yazma ve seslendirme bölümlerinde bana destek veren, uykusuz geceler geçiren anne ve babama, bilgisayar, teknolojik destek, yazım, biçim ve çevirilerde yardımını esirgemeyen kardeşim Mustafa'ya binlerce kez teşekkür ederim. Tez aşamamın tüm sıkıntısını, heyecanını benimle paylaşan, sevgili anne, baba ve Mustafa size sonsuz teşekkürler bu çalışma size ithaftır. Tez aşamam süresince, verdikleri destekten dolayı sevgili arkadaşlarım Banu, Züleyha ve Alpaslan'a, bana evini açan sevgili Ahu'ya ve çalışmamı enerjisiyle destekleyen Sayın Necmettin Aydın'a, kamera çekimlerini sabırla aktaran Ufuk Erçin ve Ender'e, çevirileriyle bana destek veren sevgili Meryem Tatlıer'e sonsuz teşekkürler. Araştırma sürecinde bilgi ve deneyimlerini aktaran, kimi zaman kızarak, kimi zamanda uyararak bana yol gösteren tez danışmanım ve çok değerli hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Hasan Avcıoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın ilgi alana önemli katkılar getirmesi dileğiyle.

Deniz ÇADIR

Bolu-2008

İÇİNDEKİLER

DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET	iii
ABSTARCT	v
İTHAF	vii
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1 Problem.....	1
1.2 Amaç.....	8
1.3 Araştırmanın Önemi	9
1.4 Sayıtlılar	10
1.5 Sınırlılıklar.....	10
1.6 Tanımlar	10

BÖLÜM II

2. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
2.1 Zihin Engelli Çocuklar	12
2.2 Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Beceriler	13
2.2.1 Sosyal Becerinin Tarihçesi	13
2.2.2 Sosyal Yeterlilik	14
2.2.3 Sosyal Beceri	17
2.2.4 Sosyal Beceri Sınıflamaları	20
2.2.5 Sosyal Beceri Yetersizlikleri	25
2.2.6 Sosyal Becerileri Değerlendirme	26
2.2.7 Sosyal Becerilerin Öğretimi	28

2.3 Müzik Terapi Öğretim Yöntemi	33
2.3.1 Müziğin Eğitimde Kullanımı ve Yararları	33
2.3.2 Türk Müziği ile Tedavi	36
2.3.3 Müzik ve Zihinsel Engelliler	38
2.3.4 Müzik Terapi Öğretim Yöntemi	39
2.3.5 Müzik Terapi Uygulamaları	47
2.4 İlgili Araştırmalar	51
2.4.1 Müziğin Akademik Başarıya Olan Etkisine Yönelik Araştırmalar	51
2.4.2 Müzik Terapi Öğretim Yöntemi ile Zihin Engelli Çocukların Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Araştırmalar	54
2.4.3 Ülkemizde Sosyal Beceri Geliştirmeye Yönelik Yapılan Araştırmalar	58

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	63
3.1 Araştırma Modeli.....	63
3.2 Denekler ve Seçimi	64
3.2.1 Deneklerde Aranılan Önkoşul Özellikleri	67
3.3 Uygulama Ortamı	68
3.4 Öğretim Materyali	68
3.4.1 Şarkıların Hazırlanması	69
3.4.2 Hikaye Kartlarının Hazırlanması	70
3.5 Öğrencilere Sunulacak Pekiştiricilerin Belirlenmesi	70
3.6 Veri Toplama Araçları.....	70
3.6.1 Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	70
3.6.2 Öğretim Programının Geliştirilmesi	74
3.6.3 Uygulama Süreci ve Verilerin Toplanması	75

BÖLÜM IV

4. BULGULAR.....	89
4.1 Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisine İlişkin Bulgular.....	89
4.2 Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisine İlişkin Bulgular.....	93
4.3 Üstlendiği Görev Ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisine İlişkin Bulgular	97

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA	101
--------------------------	------------

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
6.1 SONUÇ.....	105
6.2 ÖNERİLER	106
6.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	106
6.2.2 İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler	107
KAYNAKÇA	108
EKLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	183

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil – 1	Öğrencilerin Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisine İlişkin Başlama, Yoklama, Öğretim ve İzleme Oturları Verileri.....	90
Şekil – 2	Öğrencilerin Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisine İlişkin Başlama, Yoklama, Öğretim ve İzleme Oturları Verileri.....	94
Şekil – 3	Öğrencilerin Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisine İlişkin Başlama, Yoklama, Öğretim ve İzleme Oturları Verileri.....	98

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo - 1 Araştırmaya Katılan Zihinsel Engelli Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Veriler.....	64
Tablo- 2 Başlama Düzeyindeki Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme, Becerisinin Kararlılığı'na İlişkin Veriler.....	76
Tablo- 3 Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme, Becerisinin Kararlılığı'na Veriler.....	77
Tablo- 4 Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme, Becerisinin Kararlılığı'na Veriler.....	77
Tablo- 5 Sosyal Beceri Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Sosyal Geçerlik Verileri.....	82

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problemi, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ile tanımlamalar ele alınmıştır.

1. 1. Problem

Her insan doğumundan itibaren sosyal ve fiziksel bir çevre içinde yaşamakta ve bu çevreye uyum sağlamak durumunda kalmaktadır. İnsanlar, doğduklarında toplum kurallarını bilmezler. Yaşadıkları çevreyi, toplum kurallarını, başkalarıyla paylaşmayı ve duygularını açığa vurmaya sonradan öğrenirler. Oysa yaşamak için bu davranışların öğrenilmesi gerekir. Bunların elde edilmesi sürecine sosyalleşme denir (Akt. Vural, 2006). Bireylerin yaşamında sosyalleşme süreci ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü sağlıklı olarak sosyalleşen bireyler toplumsal işlevlerini sağlıklı, bir biçimde yerine getirebilirler. Bu durumda bireylerin, sosyal hayatın her alanında mutlu ve üretken olmasını sağlar.

İnsan yaşamının vazgeçilmez parçalarından biride sosyal etkileşimdir. Bireylerin toplum içinde bağımsız olarak yaşayabilmeleri, çoğunlukla kurdukları kişilerarası ilişkilere bağlıdır. Bireylerin yaşam kalitesi sosyal becerilerindeki yeterlilikleri ile doğru orantılıdır ve yaşamını bu ilişkiler ağı içerisinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin göz ardı edilemeyecek bir önemi vardır. Sosyalleşme bireylerin yaşamında başarı için önemli bir unsurdur (Sucuoğlu ve Çifci, 2003:9). Tüm yaşamımız boyunca, diğer bireylerle birlikte olmakta, benzerlikleri ve farklılıkları keşfetmekte ve etkileşim içinde olmak durumundayız. İşte bu noktada da sosyal beceriler, bireylerin başkaları ile olumlu etkileşim başlatmaları ve sürdürmeleri için en önemli davranış elemanlarıdır (Akt. Avcıoğlu, 2001).

Sosyal becerileri, toplumla bütünleşmemizi sağlayan ve toplumsal hayata katılmamızı kolaylaştıran beceriler olarak da ifade edebiliriz. İçinde bulunan sosyal ortama uygun davranma becerisi olarak tanımlanan sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde önemli rol oynarlar (Avcıoğlu, 2005:11).

Sosyal beceriler, bireylerin toplum tarafından verilen görevleri/rolleri yerine getirebilmeleri için, sergilenmesi gereken belirli davranışlardır. Ancak bazı bireyler bu davranışları kazanmada sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu bireylerde, yetersiz sosyal beceriler yüzünden, akranları ve çevresindeki bireyler ile yeterli düzeyde iletişim kuramamaktadır (Avcıoğlu, 2005:7). Bunun sonucu olarak da sosyal becerilerdeki yetersizlik, iletişim problemlerine neden olmakta ve aynı zamanda bu bireyler akranları tarafından kabul görmemektedirler (Karakuş, 2006).

Sosyal beceriler, sosyal yeterlilik diye bilinen daha geniş olan yapının bir parçasıdır. Bu nedenle sosyal yeterlilik kavramı da ele alınmalıdır. Çoğunlukla, sosyal yeterlilik ve sosyal beceri aynı anlamda kullanılmasına karşın, aslında aynı kavramlar değildir (Sucuoğlu ve Çiftci, 2003:19). Sosyal yeterlilik, sosyal beceriye göre daha geniş bir yapıdır. Sosyal yeterlilik, bir bireyin, bir olay, bir durum vb. performansının niteliği hakkında sosyal bir yargı bildiren geniş bir kavramdır.

Sosyal beceri ise sosyal durumda sergilenen davranış biçimidir. Bu tanımdan yola çıkarak, sosyal olarak yeterli olan bireylerin sosyal becerilerinin de gelişmiş olduğu ifade edilebilir. Seven (2006), bir diğer tanımında, sosyal yeterliliği, kültürel olarak belirlenmiş ödevleri gerçekleştirme yeteneği olarak ifade etmiştir.

Seven (2006), bir diğer sosyal yeterlilik tanımına yer verecek olursak: Sosyal yeterlilik; Sosyal etkileşimde, eş zamanlı olarak pozitif ilişkiyi koruyarak kişisel hedefleri başarma yeteneği olarak ifade edilmiştir.

Kerr ve Nelson (1989), bireyin sosyal yeterliliğinin, sahip olduğu sosyal becerileri uygun yer, zaman ve ortamlarda sergilemesi sonucu, çevreden aldığı

olumlu geri bildirimlerle geliştğini belirtmişleridir. Aynı zamanda sosyal yeterlilik kavramının, hem sosyal hem de sosyal olmayan motor, dil, bilişsel gibi becerileri içerdiğini ifade etmişlerdir (Akt. Sucuoğlu ve Çiftci, 2003:19).

Öyle ise, bireylerin hayatında sosyalleşme sürecinin önemli bir rolü vardır. Bir bireyin sosyalleşme süreci aile içinde başlar. Sosyal beceriler, akran grupları ve aile içerisinde, farkında olmaksızın öğrenilmektedir. Çocuklar, ailelerin, çevrelerindeki diğer yetişkinlerin, kardeşlerin ve akranların model olmasıyla, sosyal becerileri öğrenirler. Çocuklar sosyal becerileri gözleyerek ve model alarak öğrenmektedir (Avcıoğlu, 2001).

Sosyalleşmede önemli adımların atıldığı, temel sosyal becerilerin kazanıldığı dönem okul sürecidir. Gelişim ile ilgili alan yazına bakıldığında, sosyal becerilerin okula uyum ve okul başarısında son derece önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Araştırmacılar, okul dönemine düşük sosyal yeterlilikle giren çocuklarda, yaşlıları tarafından kabul görmeme, davranış problemleri ve düşük akademik başarı gibi problemlerle karşılaşmakta olduklarını ifade etmektedirler. Bu bilgiler insanın yaşamında, sosyal becerilerin sağlıklı biçimde kazanımının önemli olduğunu göstermektedir. Ancak bu biçimde sosyal becerileri öğrenemeyen bireyler de bulunmaktadır. Zihinsel engelli çocuklar için bu durum çoğunlukla geçerli değildir. Bu durumun nedenlerini; Akkök (1999) , çocuğun davranışı veya beceriyi sergilemekten korkması, kaygı duyarak yapması, o beceriyi öğrenmek için yeterince fırsata sahip olamaması veya sınırlı zihinsel becerilere sahip olmaları olarak ifade etmektedir.

Zihin engelli çocuklar, gündelik ilişkiler içindeki sosyal becerileri öğrenmede güçlük çekmektedirler (Avcıoğlu, 2001). Yapılan araştırmaların çoğu zihin engelli öğrencilerin zihin engelli olmayan akranlarından daha az gelişmiş sosyal becerileri olduğunu göstermektedir (Akt. Çiftci, 2003:28). Yetersiz sosyal beceriler yüzünden, zihinsel engelli çocuklar ile zihinsel engelli olmayan akranları arasında, etkileşim için yeterli oranda fırsatlar oluşmamaktadır.

Zihinsel engelli bireylerin toplum içinde aktif, üretken ve en az düzeyde bağımlı olabilmeleri için birçok sosyal beceriye sahip olmaları ve bu becerileri uygun ortam ve durumlarda kullanabilmeleri gereklidir (Sucuoğlu ve Çifci, 2001:VII). Bu nedenle de zihin engelli bireyler için sosyal beceri öğretiminin yapılması büyük önem taşımaktadır. Zihin engelli bireylerde sosyal becerileri geliştirmenin yollarından biride sosyal beceri alıştırmaları yaptırmaktır (Avcıoğlu, 2001). Bu alıştırmaları yaptırmak için çeşitli yaklaşımlara dayalı olarak sosyal beceri öğretim programları düzenlenmekte ve çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu tekniklerden biri de müzik etkinlikleri ile desenlenmiş olan müzik terapi yöntemidir.

Müzik tarih boyunca hastalığı ve stresi azaltmak için iyileştirici bir güç olarak kullanıldı (Yavuzer, 1999). İnsanlık tarihinin her gelişim evresinde müzik, insan hayatında önemli bir yere sahip olmuş ve bu önemini sürdürmüştür. “Antik çağdan bu yana düşünürler, doktorlar, psikiyatrlar, psikologlar ve eğitimciler, bireyin zihinsel ve fiziksel gelişiminde müziğin önemli bir yeri olduğunu eğitim ve tedavi açısından da büyük bir değer taşıdığını savunmuşlardır (Yavuzer, 1999: 220).”

Müzik insan duygularını, düşüncelerini seslerle anlatmaya çalışan bir sanattır (Sun ve Seyrek, 2000:173). Tarihte birçok filozof, müziği eğitimin önemli bir parçası olarak kabul etmiştir (Tarman, 2006).Platon (MÖ.427–347) müziği “Ritim ve armoni, insan ruhunun derinliklerinde, ruh ve beden arasında duran, vücudun zarafetini ve insan zekâsını öne çıkaran, doğru yolda olunduğunun tek ve en güçlü göstergesidir” şeklinde açıklamıştır (Tarman, 2006).

Stravinsky “Müzik kendini ifade etmektir” derken, bu niteliğin insanın bağımsız bir yeteneği olduğunun altını çizmiştir. Ve insanın sesini ve bedenini kullanarak kendini ifade etmesini kastetmiştir (Tarman, 2006:18).

Uçan’a (1994: 16) göre müzik, “Bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar kazandırma sürecidir.

Müziğin, bireysel, toplumsal, ekonomik boyutlarda pek çok işlevi vardır. Çocuğun yaşantısında ise müzik ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Müzik öncelikle, çocuğun ruhsal yapısındaki aşırı duygusallık ya da olumsuz davranışlarından arınıp, daha sakin ve olumlu bir ortama yönelmesi bakımından önemlidir. Çocuğun alacağı müzik eğitimi; kişilik gelişimini; etkileyerek, gözlem yeteneğini güçlendirir ve iç potansiyeli ile yaratıcılığını ortaya çıkarır. Sanat; çocuğun içindeki potansiyel enerji ve gücün ortaya çıkmasını sağlar (Tarman, 2006:118).

Müzik, içinde birbiriyle ilişkili ama birbirinden farklı birkaç etkinliği barındırır. Bunlar dinleme, dans etme, şarkı söyleme ve enstrüman çalmadır. Ayrıca bunların yanında yeni bir beste yapma ya da yaratma sürecini de eklemek olasıdır. Bu etkinlikler her yaşta ve her beceri düzeyindeki çocuğun katılımına olanak sağlar. Örneğin çok ufak bebekler ve çocuklar müziği yalnızca dinleyebilir, biraz daha büyük çocuklar (4–6 yaş grubu) şarkı söyleyebilir, dans edebilir, ritim aletleri gibi çalması nispeten daha kolay olan enstrümanları çalabilir, daha büyük olanlar ise yukarıda sayılan bütün etkinlikleri gerçekleştirebilirler. Zihinsel engelli bireyler, gelişim geriliği olan ya da otistik bireyler, yaygın gelişim bozuklukları olan çocuklar ise potansiyellerinin izin verdiği ölçüde bu etkinliklerini gerçekleştirebilir (Duffy, B., Fuller, R. 2000).

Müzik terapi, fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi desteklemek için müzik ve seslerin organize bir biçimde kullanılmasıdır (Duffy, B., Fuller, R. 2000).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerde müzik terapi, başarı getiren bir etkinlik olarak kullanılmasının yanı sıra, pek çok beceri ve kavram öğretilmesini sağlayabilir. Müzik terapi farklı gelişim gösteren, çocukların akademik, dil, sosyal vb. becerilerini desteklemek ve geliştirmek için bir tamamlayıcı terapi metodudur (Duffy, B., Fuller, R. 2000).

Özetle müzikle terapinin eğitim ortamlarında dört temel kullanım nedeni vardır (Pavlicevic, 2004):

1. Müzik terapi aktiviteleri eğitime destek olur. Müzik terapi, sınıfta akademik becerileri öğretmek için kullanılabilir.

2. Müzik terapi öğrenilenleri pekiştirmek için kullanılabilir. Verilen ödevlerin tamamlanması ve uygun davranışların sergilenmesi için, müzik terapinin uygulama biçimlerinden olan, müzik dinletme veya müzikal etkinliklere katılma gibi yöntemler kullanılarak öğrenciler ödüllendirilebilir.

3. Müzik terapi etkinlikleri, sosyal ve duygusal alanlarda destek sağlayabilir. Yapılandırılmış müzikal faaliyetler, uygun sosyal davranışların uygulamasının yapılması ve duyguların ifade edilmesi konusunda fırsat sunabilir.

4. Müzikle terapi, akademik ve sosyal becerilerin öğretiminin yanı sıra müzik eğitimine de destek olabilir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, müzik eğitiminde güçlükler yaşayabilirler. Müzik terapi uzmanı, çocukların müzikal ortamlara kolaylıkla katılabilmeleri için uyum sağlayıcı faaliyetler kullanarak, çocukları teşvik edebilirler.

Ayrıca beceri geliştirme programlarında, müzik terapi uygulanabilir (Çoban, 2006). Müzikle ilgili konular öğretilirken, akademik konular da öğretilir. Müzikal ilgi özellikle işitsel ayırt etme, hareket algılaması ve konuşma gelişimi gibi becerilerin sürekliliğini gerektirir. Şarkı söyleme ve nefesli bir müzik aleti çalma, nefes kontrolü ile beraber iyi bir telaffuzu gerektirir. Müzikal müzik aleti çalabilmek, değişen derecelerde ince hareket ayarına sahip olmak demektir. Kişinin ses kapasitesinin artması ve tonlamasının düzelmesi; dilinin gelişmesine belli bir avantaj sağlar. Ritim eğitimi, hareket akışkanlığını ve düzenliliğini artırır. Haliyle bir müzikal etkinliğe özendirici çalışmalar, öğrenmeyi teşvik etmede büyük bir öneme sahiptir. Müzik, öğrenciye bir başka boyuttaki okul bilgilerini öğrenmek için imkân tanır. Temel becerileri tekrar eden birçok çocuk şarkısı, danslı ve müzikli oyun vardır

(sayma, vücudundaki uzuvların ve yönlerin farkına varma, hayvanlar hakkında bilgi alma gibi). Müzik öğrenme, sıklıkla olumlu psikososyal ve duygusal değişikliklerle sonuçlanır. Dahası, kendini müzik yoluyla ifade etmek, insanın içindeki gücü ortaya çıkararak, onu tatmin eden bir yoldur. Görüldüğü gibi, müzikal aktivitelerdeki olumlu ilişkiler, birçok uygunsuz davranışla ters düşmektedir. Yani müzikal etkileşim içine giren kişiler, otomatik olarak uygunsuz davranışlarının farkına varırlar. En azından o etkinlik süresi içinde bu davranıştan kurtulurlar. Etkinliğin sürekliliği ise, davranışın gitgide etkisi kaybetmesine, onun yerine uygun davranışın gelmesine fırsat verir. Belli bir müzikal beceride ustalaştıktan sonra, ortak gruplarda, topluluklarda ve değişik sosyal aktivitelerde değerlendirilecek bir boş zaman etkinliği de kazanılmış olur. Müzik terapi, kişilere kendini ifade etme, çevreyle etkileşme, sanatsal ürünleri yorumlama veya oluşturma konularında kendi tarzlarını kazanmak için önemli bir fırsat sunar (Çoban, 2006).

Müzik terapi, eğitim ortamını eğlenceli hale getirmektedir. Bu çocuğun ortamdaki kaçınma ve sıkılma davranışlarını en aza indirmektedir. Müzik terapi ile çocukların duygusal, hareketli ve iletişimsel becerileri artmaktadır. Bunun yanı sıra okul öncesi ve okul dönemi bilgileri çok kısa sürede ve kolaylıkla öğretilmektedir. En esnek terapi araçlarından olan müzik, müzikle tedavi yönteminin her alanda kullanılabilmesine imkan sağlamaktadır (Berger, 2002).

Zihin yetersizliği olan bireylerin öğrenme ortamlarında yaşadıkları güçlükler ve iletişim yetersizlikleri nedeniyle sosyal becerilerin gelişmesi açısından dezavantajlı durumdadırlar (Avcıoğlu, 2001). Okul öncesinden başlayarak hem kaynaştırma ortamında bulunan hem de ayrı okul ve özel eğitim sınıflarında bulunan zihinsel yetersizliği olan bireylerin sosyal becerilerinin değerlendirilmesine ve geliştirilmesine gereksinim vardır (Sucuoğlu ve Çiftci, 2001).

Uluslararası alan yazına bakıldığında zihinsel yetersizliği olan bireylerin sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik farklı yöntemler doğrultusunda sosyal beceri öğretim programlarının hazırlandığı görülmektedir (Akt. Avcıoğlu, 2001).

Bu çalışmada, zihinsel yetersizliği olan çocuklara, müzik terapi öğrenme yaklaşımına dayalı olarak hazırlanmış olan, sosyal beceri öğretim programı doğrultusunda hedef üç sosyal becerinin öğretilmesi planlanmıştır. Müzik terapi öğrenme yönteminin zihinsel yetersizliği olan bireylerde, sosyal becerilerin yanı sıra, pek çok beceri ve kavram öğretilmesine olanak sağlayabileceği düşünülmektedir (Duffy, B., Fuller, R. 2000).

Özellikle, sosyal becerilerin müzik terapi öğrenme yöntemiyle kazanımının daha kolay ve işlevsel olacağı düşünülmektedir. Türkiye’de son yıllarda engelli bireylerde sosyal beceri öğretiminin yapıldığı çeşitli çalışmalar görülmekle birlikte (İpek, 1998; Poyraz Tüy, 1999; Çiftci, 2000; Avcıoğlu, 2001; Sucuoğlu ve Çifci 2001; Sazak, 2003; Eldeniz, 2005), bu çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu bilinmektedir. Müzik terapi öğrenme yönteminin kullanıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, müzik terapi öğrenme yönteminin kullanımının bir başlangıç olacağı düşünülen bu araştırmanın, hem alanda çalışan kişilere hem de alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle araştırmanın problemi “Zihinsel Engelli Öğrenciler için Müzik Terapi Yöntemine göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının etkisi nedir?” ifadesidir.

1. 2. Amaç

Bu araştırmanın amacı; müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programının zihinsel engelli öğrencilerin, başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme, üstlendiği görevi yerine getirme becerilerini öğrenmelerinde etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıda yer alan sorulara cevap aranacaktır.

1. Müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programına katılan zihin engelli öğrencilerin **başkalarını oyun oynamaya davet etme** becerisini öğrenme düzeyleri nedir?

2. Müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programına katılan zihin engelli öğrencilerin **başkalarından aldığı eşyayı geri getirme** becerisini öğrenme düzeyleri nedir?
3. Müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programına katılan zihin engelli öğrencilerin **üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme** becerisini öğrenme düzeyleri nedir?

1. 3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma; hem kuramsal hem de uygulama açısından önemli görülmektedir. Araştırmanın kuramsal açıdan önemi, zihin engelli bireylere sosyal beceri öğretiminin gerekliliği ve müzik terapi öğretim yaklaşımının önemi ve kullanılabilirliğini vurgulamış olmasıdır.

Bu araştırmanın, zihinsel engelli çocuklara eğitim veren kişilere bir katkısının da farklı, motive edici ve eğlenceli bir biçimde sosyal becerilerin nasıl öğretileceği konusunda örnek vermesi açısından önemli görülmektedir.

Bu araştırmanın sosyal becerileri kazandırmada etkili olduğu izlenimi vermesi durumunda zihin engelli çocukların eğitim alanında bu yaklaşıma dayalı eğitim programlarına örnek olabileceği ümit edilmektedir. Türkiye’de zihin engelli çocukların sosyal kabullerini sağlayan sosyal becerilerin eğitimi konusu yeni olduğu için, zihin engelli bireylere sosyal beceri öğretimine ilişkin alan yazına katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Zihin engelli bireylerde sosyal beceri yetersizliği görüldüğü için sosyal beceri öğretiminde çocukları aktif, mutlu, eğlenceli kılan müzik terapi yönteminin kullanılmasının etkili olması halinde alan yazına katkı sağlaması beklenmektedir.

1. 4. Sayılılar

1. Çalışmaya katılan zihinsel engelli öğrencilere hastane ile Rehberlik Araştırma Merkezlerince konulan tanılarının doğru olduğu varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğini (4–6 yaş) doğru ve yansız olarak doldurduğu varsayılmıştır.

1. 5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada kullanılacak olan Denekler Arası Çoklu Yoklama Modelinin sınırlılıkları bu araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.
2. Bu araştırma, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezine devam eden, dokuz öğrenci ile sınırlıdır.
3. Araştırma, başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi olmak üzere üç sosyal becerinin öğretimi ile sınırlıdır.

1. 6. Tanımlar

Bu araştırmada yer alacak kavramlar aşağıda belirtilen anlamda kullanılacaktır.

Zihinsel Engelli Birey: Zihinsel işlevlerde önemli derecede normalaltı, bunun yanı sıra zihinsel işlevlerle ilgili uyumsal beceri alanlarından (iletişim, öz bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur (AAMR,1992).

Sosyal Beceri: Sosyal beceriler başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açabilecek ve olumsuz tepkileri önleyebilecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlardır (Şahin, 2004)

Müzik terapi yöntemi: Müzik terapi, fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi desteklemek için müzik ve seslerin organize bir biçimde kullanılmasıdır (Duffy, B., Fuller, R. 2000).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ

ARAŞTIRMALAR

Araştırmayla ilgili kuramsal açıklamaların yapıldığı bu bölümde; zihin engelli çocukların özellikleri, sosyal beceri kavramı, sosyal becerilerin tanımları, zihin engelli bireylere sosyal beceri programı hazırlama ve müzik terapi öğretim yöntemi ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2. 1. Zihinsel Engelli Çocuklar

Zeka, zihinsel birçok yeteneğin uyumlu çalışması sonucu ortaya çıkan bir yetenekler bileşimidir. Bu yetenekler algılama, bellek, düşünme, öğrenme, mantık yürütme gibi yeteneklerdir ve bunların birbiriyle uyumlu ve ilişkili çalışması sonucu zihinsel fonksiyonlar yürütülmektedir. Zihinsel yetersizlik, kişinin yaşadığı toplum içerisinde sorunlarla başa çıkma yeteneğini etkileyen, zihinsel bir kısıtlama ya da sınırlanmadır (Akt. Turan, 2006).

Zihin engellilere ilişkin tanımlar 1800'lü yıllara kadar uzanmaktadır. Daha açıklayıcı tanımların ise 1900'lü yıllarda yapıldığı görülmektedir (Eripek, 1996). Yapılan bu tanımlar içinde en yaygın olarak benimsenen AAMR (American Association on Mental Retardation) tarafından yapılan tanımdır. Zihin engellilik, şöyle tanımlanmaktadır. Zihinsel engellilik, hâlihazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıkları göstermektedir. Bu, zihinsel işlevlerde önemli derecede normalaltı bunun yanı sıra zihinsel işlevlerle ilişkili uyumsal beceri alanlarından (iletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel akademik beceriler, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur. Zihinsel engellilik 18 yaşından önce ortaya çıkmaktadır (AAMR, 1992, s. 10).

AAMR'nin 2002 yılında yayınladığı bildiriye ise zihinsel engellilik şu şekilde ifade edilmiştir: “Zeka geriliği, zihinsel işlevler ve kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinde görülen anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizliktir (Akt. Eripek, 2003:157).”

Zihinsel engellilik ile ilgili tanımlara bakıldığında, zihinsel engelliliğin sadece zihinsel işlevlerdeki gerilikle tanımlanmadığı, aynı zamanda uyumsal beceri alanlarında yetersizlikleri de içerdiği görülmektedir.

2. 2. Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Beceriler

İnsanlar, sosyal birer varlık oldukları için diğer bireylerle birlikte yaşama eğilimindedirler. Bir arada yaşamının gereği olarak ta sosyal etkileşim kurmak ve yaşadıkları çevreye uyum sağlamak durumdadırlar. Topluma sağlıklı uyum sağlayabilmek için bireylerin birbirlerine duygularını, düşüncelerini, isteklerini iletebilmeleri önemlidir (Vural, 2006). Bu nedenle de sosyal beceriler, diğer insanlarla iletişimde bulunmayı kolaylaştırıcı olduklarından birey ve toplum yaşamında önemli bir role sahiptirler.

2. 2. 1. Sosyal Becerinin Tarihçesi

Sosyal beceri kavramının tarihi gelişimine bakıldığında, William James'in Psikolojinin Prensipleri adlı kitabında “sosyal benlik” kavramına değinmiş olduğu görülmektedir. James'e göre, bireylerin toplumsal yaşamda ilişkiye girdikleri bireyler kadar benlikleri vardır (Akt. Kuzgun ve diğ., 2000). James beceri kavramından çok benlik üzerinde durmaktadır. Daha sonra Thorndike'in çoklu zeka kuramı içerisinde “sosyal zekaya” yer verdiği görülmektedir. Sosyal zeka kişiler arasındaki ilişkilerde başarılı olmayla ilgili bir kavram olarak ele alınmıştır. Sonraki

yıllarda çıkan davranışsal zeka ve empati gibi kavramlar da kişiler arası ilişkilere değinmektedir.

Özel eğitim hizmetleri alanındaki gelişmelerle, özel eğitim gerektiren bireylerin topluma kazandırılma çalışmalarının gündeme gelmesi ile birlikte, sosyal beceri eğitiminin de öneminin anlaşılmaya başlandığı görülmektedir. Ayrıca, hızlı toplumsal gelişme de insanların gündelik hayatlarını sürdürebilmek ve toplum içinde yaşamak için daha fazla bilgiye ihtiyaç duymalarına neden olmuştur. Çalışan annelerin sayısının artması da aile ortamında öğrenilmiş olması gereken sosyal bilgi ve becerilerin okullarda öğretilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Tüm bunlar sosyal beceri eğitiminin gelişimine yol açmıştır (Kuzgun ve ark, 2000).

2. 2. 2. Sosyal Yeterlilik

Gresham ve Reschly'e göre, sosyal yeterlilik, uyumsal davranışlar, akran kabulü ve sosyal beceriler olmak üzere üç ayrı boyuttan oluşmaktadır. Uyumsal davranış, çocukların ve gençlerin bağımsız işlev becerilerini, fiziksel gelişimini, akademik yeterliliğini ve dil gelişimini içermektedir (Akt. Sucuoğlu ve Çifci, 2003:20). Akran kabulü, hem sosyal yeterliliğin bir parçası hem de yeterli sosyal davranışların bir sonucudur. Bireyin uyumsal davranışları ve sosyal becerileri yeterli düzeyde ise akran kabulü daha yüksek olmaktadır (Akt. Sazak, 2003). Sosyal beceriler ise kişisel arası davranışları, kendiyle ilgili görevleriyle ilişkili davranışlar olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Kişiler arası davranışları; otoriteyi kabul etme, konuşma becerileri, işbirliği ve oyun becerilerini içermektedir. Kendiyle ilgili davranışlar; duygularını ifade etme, ahlaki davranış ve kendine karşı olumlu tutum geliştirme gibi davranışlardan oluşmaktadır. Görevle ilgili davranışlar ise; uyarılara dikkat etme, sorumluluklarını yerine getirme, yönergeleri izleme, bağımsız çalışma gibi davranışları içermektedir (Avcıoğlu, 2005:9).

Coleman (1992) , sosyal yeterliliği, sosyal beceriler, duygusal faktör ve kendini kontrol etme olmak üzere üç alt boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir.

Sosyal yeterliliğin birinci alt boyutu olan sosyal becerilerin, diğer insanlarla etkili bir iletişim için kullanıldığı, böyle becerilerin konuşmayı başlatma gibi sözel, bağımsız olarak çalışma gibi sözel olmayan beceriler veya bilişsel beceriler de olabileceği vurgulanmaktadır

Sosyal yeterlilik içeren davranışları Westwood (1993), göz ilişkisi, mimik (yüz ile ilgili ifadeler), sosyal mesafe, sesin özellikleri, selamlama, konuşma, başkalarıyla oyun oynama ve çalışma, dikkat çekme ve yardım isteme, anlaşmazlığın üstesinden gelme, kendine çeki düzen verme ve temiz olma şeklinde sıralandırmıştır.

Sosyal yeterlilik içeren davranışlar, NAYEC (National Association for the Education of Young Children) tarafından çocuklarda gözlenebilir davranışlar olarak belirlenmiştir (Kostelnik ve diğ., 2002:5).Bu davranışlar şunlardır:

Kişisel niteliklerde, çocuk;

- 1- Genelde olumlu ruh halindedir, aşırı bir şekilde öğretmene bağlı değildir.
- 2- Genelde, kuruma veya programa istekli olarak gelir.
- 3- Terslenme ve geri çevrilme durumlarıyla başa çıkabilir.
- 4- Diğerleriyle empati kurma yeteneği gösterir.
- 5- Bir veya iki arkadaşıyla pozitif ilişkisi vardır; onları koruma davranışı gösterir.
- 6- Ortamda olmadıklarında onları özler.
- 7- Mizahi davranışlar gösterir

Akran ilişkilerinde, çocuk;

- 1- Diğer çocuklar tarafından ihmal ve reddedilmeden çok, genellikle kabul görür.
- 2- Diğer çocuklar tarafından oyuna, arkadaşlığa ve çalışmaya davet edilir.

Sosyal becerilerde, çocuk;

- 1- Diğerlerine olumlu yaklaşır.
- 2- Tercihlerini ve isteklerini net bir şekilde ifade eder ve her davranışına ve durumuna sebep gösterir.
- 3- Haklarını uygun biçimde arar.

- 4- Diğer kişiler tarafından kolaylıkla gözü korkutulamaz.
- 5- Düş kırıklıklarını ve kızgınlıklarını diğerlerine ve kendisine zarar vermeksizin etkin olarak ifade eder.
- 6- Oyun ortamına ve çalışma gruplarına girmekte zorlanmaz.
- 7- Devam eden etkinliklerde payı olduğuna dair süren tartışmalara girer.
- 8- Kurallara uygun bir biçimde fikirlerini değiştirebilir.
- 9- Diğerlerine ilgi gösterir; bilgilerini diğerlerinin istenilen bilgileriyle uygun şekilde değiştirebilir.
- 10- Diğerleriyle uygun şekilde görüşür ve uzlaşır.
- 11- Diğerlerinin oyunlarını ve işlerini bozucu uygunsuz hareketler göstermez.
- 12- Kendi etnik grubu dışındaki akranları kabul eder ve onları sever.
- 13- Diğer çocuklara gülümseyerek, başını sallayarak ve uygun jestlerle sözsüz etkileşimde bulunur (Kostelnik ve diğ., 2002:5)

Sosyal yeterlilik için önemli olan davranışlar, başarılı sosyal etkileşim için çok önemli görülen sözel ve sözel olmayan becerileri içermektedir. Bu davranışlar şu şekilde sıralanabilir (Akt. Avcıoğlu, 2005:10–11).

1. **Göz ilişkisi:** Çok az bir zaman içerisinde dinleme ve konuşma için diğer kişilerle göz ilişkisini sürdürebilme.
2. **Mimik:** Yüz ile ilgili ifadeler.
3. **Sosyal mesafe:** Başkalarına karşı hissettiği yakınlığa göre ne kadar mesafede duracağını bilme; fiziksel temasın (dokunma, sarılma gibi) ne zaman uygulanacağını bilme.
4. **Sesin özellikleri:** Sesin şiddeti, sesin perdesi, konuşma hızı, konuşmanın netliği ve içeriği.
5. **Selamlama:** İlişkiyi başlatmak için selamlama ya da kendisini selamlayana karşılık verme.
6. **Konuşma:** Yaşına uygun konuşma becerileri gösterme, hissettiklerini açıklama, soru sorma, dinleme, ilgi gösterme, sorulan sorulara cevap verme.

7. **Başkalarıyla oyun oynama ve çalışma:** kurallara uyma, paylaşma, uzlaşma, yardım etme, sıra alma, başkalarına iltifatta bulunma, teşekkür etme, özür dileme.
8. **Dikkat çekme ve/ya da yardım isteme:** Dikkat çekmeyi ve yardım istemeyi sağlayacak uygun yollar kullanma.
9. **Anlaşmazlığın üstesinden gelme:** Saldırganlığı kontrol etme, kendine ve başkalarına kızgınlığını kontrol etme, eleştirileri kabul etme, sportmence davranma.
10. **Kendine çeki düzen verme ve temiz olma.**

2. 2. 3. Sosyal Beceri

Sosyal beceriler, genellikle diğer bireylerin gözlenmesi, gözlenen davranışların model alınması ve taklit edilmesiyle kazanılmakta; çevreden alınan geri bildirimlerle kalıcı hale gelmektedir. Günümüzde birçok gelişmiş ülkede, sosyal becerilerin önemi kabul edilmekte ve eğitim programlarında sosyal beceri öğretimine yer verilmektedir. Böylece farklı yaş ve özellikteki çocuklar ile yetişkinler için farklı sosyal beceri programları hazırlanmakta; yapılan araştırmalarla bu programların etkililiği ve bireylerin sosyal becerileri öğrenme ve kullanma düzeylerini etkileyen etmenler belirlenmeye çalışılmaktadır (Sucuoğlu ve Çiftçi, 2003:31).

Sosyal beceri kavramıyla ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımlar:

Westwood (1993) tarafından yapılan; kişilerin başkaları ile olumlu etkileşimleri başlatma ve sürdürme için önemli olan davranış elemanları olarak tanımlanan sosyal beceri tanımıdır. Bir diğer tanımda sosyal becerileri, içinde bulunulan sosyal ortama uygun davranma becerisi olarak tanımlamıştır.

Yüksel (1999) ise, sosyal beceriyi, kişiler arası ilişkilerde, sosyal bilgiyi çözümlenme ve anlamının yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedeflere yönelik ve

sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamıştır.

Aşağıda sosyal beceri kavramının çeşitli tanımlarına yer verilmiştir (Akt. Bacanlı, H. 1999).

- 1- Çocukların, kişiler arası bağlamda diğer bireylerin tepkilerini etkiledikleri sözel ve sözel olmayan davranışlar repertuarı. Çocuklar başkalarını incitmeden istenir sonuçları elde etme ve istenmeyenlerden kaçma veya kaçınmada başarılı oldukları ölçü, onların sosyal açıdan becerikli olduklarının düşünüldüğü ölçüdür. (Rinn – Markle 1979: 108)
- 2- Belli bir durumda, etkili olan veya etkileşen izin olumlu etkiler üretme, sürdürme veya artırma ihtimalini artıran tepkiler. (Foster – Ritchey ,1979:626)
- 3- Belli bir sosyal bağlamda, sosyal açıdan yararlı veya öncelikle başkalarına yararlı olacak şekilde etkileşim kurma yeteneği. (Combs - Slaby, 1977: 161)
- 4- Bireylerin kişiler arası durumlarda çevrelerinden pekiştirme elde etmek veya sürdürmek için kullandıkları belirlenebilir (Kelly, 1982: 3).
- 5- Bireyin tabii çevrelerinde; okul, ev ve işte başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunma yeteneği. (Hersen – Eisler, 1976: 362). (Akt. Bacanlı,H. 1999)

Yukarıdaki tanımlara paralel olarak bir sosyal beceri tanımlaması yapmak gerekirse, “Sosyal beceri bireyin başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunmasına olanak sağlayan davranışlardır.” diyebiliriz (Bacanlı, H. 1999).

Sosyal beceri özel, tanımlanabilir, ayrı özellikleri olan davranışlardır (Sucuoğlu ve Çifci, 2001:7).

Şahin (2001 a), sosyal beceriyi, kişiler arası ilişkilerde, sosyal bilgiyi alma, çözümlenme ve anlamının yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal bağlama göre değişebilen hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamıştır (Akt. Vural, 2006).

Sucuoğlu ve Çiftci (2003) , sosyal beceriyi, bireyin topluma uyum sağlamasını ve toplumla bütünleşmesini kolaylaştıran, yaşlıları ve diğerleriyle etkileşimini ve iletişimini sağlayan, akademik becerilerin gelişimini ve başarının artması kolaylaştırıcı öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamışlardır.

Sosyal beceriler, küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması gereken, tüm yaşam boyu gerekli ve önemli olan becerilerdir. Bu beceriler toplumsal uyumu ve bireyin sosyalleşmesini sağlayan en önemli elemanlardır (Seven, S. 2006).

Sosyal beceriler işbirliği, atılganlık, öz-kontrol gibi becerileri içermektedir. Sosyal becerilere sahip bireyler sosyal çevreye daha kolay uyum sağlarlar, duygularını kontrol ederler, kendilerini daha iyi ifade ederek sosyal ilişkilerde başarılı, yaşamlarında mutlu ve üretken olurlar.

Sosyal olarak yeterli olan bireyler, evde, okulda ve diğer sosyal çevrelerde karşılaşacakları kişisel problemlerle daha kolay başa çıkar ve sağlıklı sosyal ilişkilere sahip olurlar. Sosyal beceriye sahip olan birey diğer bireylerle olumlu bir etkileşim kurabilir. Çeşitli ortam ve durumlara uygun davranış sergileyebilir. Chadsey-Rusch (1992) , sosyal becerilerin beş temel özelliği olduğunu ifade etmiştir (Akt. Sucuoğlu ve Çiftci, 2001:8).

1. Sosyal beceriler bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal kurallarına bağlı olan, bireylerin sosyal ortamlarda olumlu ya da nötr tepkiler almalarını, olumsuz tepkilerden kaçınmalarını sağlayan becerilerdir.
2. Sosyal beceriler öğrenilmiş davranışlardır.

3. Sosyal beceriler amaca yöneliktir ve birey tarafından belirlenen bir amaç için kullanılır.
4. Sosyal beceriler duruma özgüdür ve sosyal ortamlara göre farklılaşır.
5. Sosyal beceriler gözlenebilen becerilerin yanı sıra gözlenemeyen bilişsel ve duygusal elemanlardan oluşmaktadır.

Çetin ve arkadaşları (2002), sosyal becerilerin özelliklerini şu biçimde sınıflandırmışlardır.

1. Sosyal beceriler, öncelikli olarak öğrenme yoluyla kazanılır.
2. Sosyal beceriler, belirli sözel ve sözsüz davranışlardan oluşur.
3. Sosyal beceriler, uygun tepkileri ve örnek alınan davranışları içerir.
4. Sosyal beceriler, sosyal çevreden gelen olumlu tepkilerin artmasını sağlayarak, var olan sosyal becerilerin gelişmesine olanak tanır.
5. Sosyal beceriler, çevrenin özelliklerinden etkilenir.
6. Sosyal becerilerdeki yetersizlikler belirlenebilir ve bu duruma uygun eğitim programları hazırlanabilir.

2. 2. 4. Sosyal Beceri Sınıflamaları

Sosyal beceriler birçok araştırmacı tarafından farklı boyutları ele alınarak sınıflandırılmıştır. Aşağıda bu sınıflandırmalardan bazılarına yer verilmiştir.

Sosyal becerilerin tanımlanmasında olduğu gibi sınıflamasında da farklı yazarların farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Bunlar; (Akt. Bacanlı , H. 2005).

Yong ve West'e göre sosyal beceriler işlevlerine göre beş kategoride gruplandırılabilir:

1. Sosyal beceri etkileşimi artırabilir: Başkalarını selamlama, başkalarını oyuna davet etme, başkalarının oyun davetini kabul etme, soru sorma, paylaşma, başkalarına yardım önerme, başkalarını övme ve onlara kompliman yapma, teşekkür etme, rica etme, açıklama isteme, yakınlık belirtme, bilgi sunma, ilgi gösterme, rahatlık sunma.

2. Sosyal beceri hoş olmayan durumlarla başa çıkmamıza yardım edebilir: İstekleri reddetme, lakap takma ve takılmayla başa çıkma, olumsuz geribildirim verme, akran baskısına direnme, özür dileme, şikâyette bulunma, özürle başa çıkma.

3. Bazı sosyal beceriler çatışmayı ele almayı veya çözmeyi amaçlar: Uzlaşma, görüşme, problem çözme.

4. Diğer sosyal beceriler hâlihazırda başlamış bulunan sosyal etkileşimleri sürdürmemize yardımcı olur.

5. Atılgan davranışlar sık sık sosyal beceri olarak sınıflanır: Duygularını ifade etme, isteği tekrarlamak, anlayışı açığa kavuşturma, hayır deme, özürle başa çıkma, ilgi gösterme.

Rinn ve Markle (1979) tarafından yapılan sınıflamaya göre, sosyal beceriler dört gruba ayrılmaktadır (Akt. Avcıoğlu 2001):

1. Kendini açıklama becerileri: Üzüntü ve mutluluk gibi hissedilenlerin açıklanması; düşüncelerin açıklanması, övgüleri kabul etme, kendisi hakkında olumlu söz söyleme.
2. Destekleme becerileri: Yakın bulunduğu kişiler hakkında olumlu sözler söyleme ve övme.
3. Hakkını savunma becerileri: Basit isteklerde bulunma, başkalarının düşüncesi ile aynı fikirde olmama, uygun olmayan istekleri kabul etmeme.
4. İletişim becerileri: Konuşma, problemleri konuşarak çözme (Akt. Rustin ve Kuhr, 1989).

Goldstein ve arkadaşları (Goldstein, Sprafkin, Gershaw ve Klein, 1980) ise sosyal becerileri altı kategoride incelemişlerdir: (Akt. Bacanlı , H. 2005).

1. Başlangıç sosyal beceriler

Dinleme, konuşma başlatma, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başka kişileri tanıtmaya, kompliman yapma.

2. İleri sosyal beceriler

Yardım isteme, katılma, yönerge verme, yönergeye uyma, özür dileme, başkalarını ikna etme.

3. Duygularla başa çıkma becerileri

Duygularını bilme, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, başkalarının da öfkesiyle başa çıkma, sevgiyi ifade etme, korkuyla başa çıkma, kendini ödüllendirme.

4. Saldırganlığa alternatif beceriler

İzin isteme, bir şeyleri paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kendini kontrollü kullanma, haklarını savunma, takılmaya karşılık verme, çatışmaktan kaçınma, dövüşmekten uzak durma.

5. Stresle başa çıkma becerileri

Şikayet etme, şikayete cevap verme, oyun sonrası sportmenlik, sıkılganlıkla başa çıkma, terk edilmekle başa çıkma, bir arkadaşı savunma, ikna edilmeye karşılık verme, başarısızlığa tepki verme, zıt konuşmaya hazır olma, zor konuşmaya hazır olma, grup baskısıyla başa çıkma.

6. Planlama becerileri

Bir şey yapmaya karar verme, sorunun nedenine karar verme, bir hedef belirleme, yeteneklerine karar verme, bilgi toplama, problemleri önemine göre düzenleme, bir karar verme, bir konu üzerinde yoğunlaşma.

Calderalla ve Merrell (1997), sosyal becerileri sınıflandırmak için yaptıkları kapsamlı alan çalışması sonucunda beş boyut ve kapsadıkları belirli beceriler belirlemişleridir (Merrell, 2003: 315–316).

1. Akranlarla ilişki becerileri: Arkadaşlarını takdir etme, başkalarını oyuna ve etkileşime davet etme, başkalarından yardım isteme yardım etme, başkalarıyla konuşma ve tartışmalara katılma, lider olabilme, kolayca arkadaş olabilme, espri anlayışına sahip olma becerilerini içermektedir.
2. Kendini kontrol etme becerileri: Kızgınlığı, öfkeyi kontrol etme, kurallara uyma, başkalarının eleştirilerine açık olma, problem çıktığında sakin olma becerilerini içermektedir.
3. Akademik beceriler: Bağımsız çalışma, yönergeleri ve görevleri yerine getirme, boş zaman etkinlikleri değerlendirme, ihtiyaç duyduğunda öğretmenden, yardım isteme becerilerini içermektedir.
4. Uyma Becerileri: Üstlendiği görev ya da görevleri ödevi bitirme, kuralları takip etme, kendisine ait eşyaları başkalarıyla paylaşma, eleştirilere uygun tepkide bulunma becerilerini içermektedir.
5. Atılganlık Becerileri: Etraftakilerle konuşma, oyun oynamaya davet etme, soru sorma, kendini tanıtmaya, yeni bir gruba uygun şekilde katılma, duygularını ifade etme becerilerini içermektedir.

Akkök,(1999) ise, sosyal becerileri altı ana başlık altında toplamıştır. Bunlar:

1. İlişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri: Dinleme, konuşmayı başlatma ve sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başkalarını tanıtmaya, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergelere uyma, özür dileme ve ikna etme becerilerini içermektedir.

2. Grupla bir işi yürütme becerileri: Grupta iş bölümüne uyma, grupta sorumluluğu yerine getirme, başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma becerilerini içermektedir.
3. Duygulara yönelik beceriler: Kendisinin ve başkalarının duygularını anlama, duygularını ifade etme, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma, sevgiyi iyi duyguları ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini ödüllendirme becerilerini içermektedir.
4. Saldırgan davranışlar ile başa çıkma becerileri: İzin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığını kontrol etme, hakkını koruma, savunma, alay etmeye karşı koyma ve kavgadan uzak durma becerilerini içermektedir.
5. Stres durumlarıyla başa çıkma becerileri: Başarısız olunan bir durumla başa çıkma, grup baskısıyla başa çıkma, utarılan bir durumla başa çıkma, yalnız bırakılma ile başa çıkma becerilerini içermektedir.
6. Plan yapma ve problem çözme becerileri: Ne yapacağına karar verme, sorunun nedenini araştırma, amaç belirleme, bilgi toplama, karar verme ve bir işe yoğunlaşma becerilerini içermektedir.

Elksnin ve Elksnin, sosyal becerilerin; kişiler arası davranışlar, benlikle ilgili davranışlar, akademik başarı, atılganlık, akran ilişkileri ve iletişim becerileri içerdiğini belirtmektedir. Her bir sınıfı da şu şekilde tanımlamışlardır. Kişiler arası davranışlar,; arkadaş edinme, kendini tanıma, katılma yardım için bir şeyler isteme, kompliman yapma ve özür dileme gibi sosyal ilişkileri içermektedir. Benlikle ilgili davranışlar ise; sosyal ortamları değerlendirme, kendine özgü becerileri ayırma ve etkili olanları seçme, günlük stresle başa çıkma, başkalarının duygularını anlama ve kızgınlığın kontrol edilmesi becerilerin içermektedir. Akran kabulü; bilgi alma ve verme, bir etkinliğe katılma ve diğer insanların duygularını anlamayı içermektedir. İletişim becerileri de; iyi bir dinleyici olma, hoş sohbet olma, konuşmayı sürdürme, geri bildirim verme becerilerini içermektedir (Akt. Uzamaz,2000).

2. 2. 5. Sosyal Beceri Yetersizlikleri

Sosyal beceri eksikliği bireyin davranış repertuarında bazı sosyal becerilerin olmamasını ifade etmektedir. Sosyal becerilerdeki yetersizlik evde, okulda ve bunun dışında yaşamın her alanında bireyi etkileyecektir.

Avcıoğlu (2005) ,sosyal beceri yetersizliğinin iki şekilde görüldüğünü ifade etmiştir. Birincisi birey sosyal beceriye sahip değildir. İkincisi ise sahip olduğu halde uygun biçimde sergileyememektedir.

Gresham ve Elliott (1984:292) sosyal beceri yetersizliklerini dört farklı tip olarak ifade etmişlerdir (Akt. Seven, 2006).

- Birinci tip, kazanım bozukluklarıdır. Davranışın beceriye dönüşmesini engeller. Bireylerin sosyal beceriyi sergileme performansı gösterememeleri durumudur.
- İkinci tip, problemlili davranışların ön plana çıktığı kazanım bozukluklarıdır. Hiperaktif, kaygılı vb. çocuklar kendilerini duygusal olarak engellenmiş hissettikleri için sosyal becerileri kazanmaya konsantre olamazlar.
- Üçüncü tip, performans bozukluklarıdır. Bireylerin uygun beceriyi öğrendikleri fakat davranışa dökmeyi seçmedikleri durumlarda ortaya çıkan yetersizlik durumudur.
- Dördüncü tip, davranışların engellediği performans bozukluklarıdır. Bireylerin o beceriyi öğrendikleri fakat davranış repertuarlarında var olan problem davranışların o beceriyi uygulamayı engellediği durumda ortaya çıkan yetersizlik durumudur.

2. 2. 6. Sosyal Becerileri Değerlendirme

Alan yazına bakıldığında sosyal becerilerin değerlendirilmesi için farklı biçim ve boyutlarda değişik değerlendirme yöntemlerinin olduğu görülmektedir. Sosyal becerilerin değerlendirilmesinde kullanılacak bilgi pek çok kaynaktan toplanabilir. Sosyal becerilerin değerlendirilmesi için çeşitli teknik ve ölçekler kullanılmaktadır.

McFall, sosyal becerilerin değerlendirilmesinde dört önemli yöntem olduğunu belirtmektedir. Bunlar;

- a) Kâğıt-kalemle kendini değerlendirme
- b) Rol oynama testi
- c) Yarı doğal performansın gözlenmesi
- d) Başkalarının önemli değerlendirmeleri (Akt. Uzamaz, 2000).

Kâğıt kalem testlerinde likert tipi ya da doğru yanlış cevaplar içeren testler kullanılmaktadır. Davranışsal rol alma tekniklerinde, birey gerçek yaşama benzeyen durumlarda ortaya çıkardığını varsaydığı davranışlardan çıkarımlar yapar. Bireyin gösterdiği davranışlar, gözlemciler tarafından değerlendirilir. Yarı doğal performansın gözlenmesinde ise, bireyin kişilik özelliklerinin, tüm insanlar arası ilişkilerde tutarlı bir yaklaşım gösterdiği varsayımından hareketle bireyin davranışlarını gözlenmesi esasına dayanır. Başkalarının önemli değerlendirmeleri tekniğinde ise, sosyometri, kimdir bu, problem tarama listesi gibi ölçme araçlarından ve öğretmenlerin gözlemlerinden yararlanılır (Uzamaz, 2000).

Bacanlı (2000), sosyal beceri değerlendirme teknik ve ölçeklerini; beş temel grup altında toplanmaktadır.

1. Davranışsal Görüşme

Bu yolla kişinin geçmişi hakkında bilgi edinilmesi söz konusudur. Bireysel görüşme ve bu yolla kişinin geçmişi hakkında bilgi edinilmesini ifade eden bu yöntem için klinik yöntem ve vaka incelemesi terimleri de kullanılmaktadır. Derinliğine bilgi toplanır.

2. Kendi kendini rapor ölçümleri

Kişinin kendini rapor ettiği bir değerlendirme tekniğidir. Sosyal becerileri ölçmek için geliştirilen çeşitli ölçekler bu gruba girer. Sosyal beceri envanteri “kendini tanımla” türünden bir ölçektir. Uygulanması, cevaplandırılması ve değerlendirilmesinin kolay olması nedeniyle yaygın olarak kullanılan bir tekniktir.

3. Davranışsal Gözlem

Bu yöntem uzman, öğretmen, ana-baba, akran gibi gözlem yapabilecek kişilerin, değerlendirilecek olan kişinin çeşitli ortam ve durumlardaki rapor ve yargılarını ifade eder. Davranışsal gözlemlerde kişiyi başkaları rapor eder.

4. Davranış dereceleme ölçekleri

Davranış dereceleme ölçekleri, bireylerin algılayış biçimi ile başka bireylerin nitelik ve davranışları hakkındaki gözlem sonuçlarını ya da kanılarını farklı dereceler içinde saptamasına olanak veren bir ölçme aracıdır. Derecelendirme, ya doğrudan gözlemin yapıldığı sırada ya da sonradan yapılabilir. Derecelendirme ölçekleri bireysel olarak kullanılmakla birlikte, kişilerin özelliklerini başka bireylerle de karşılaştırmaya olanak verdikleri ve hazırlanmaları bir ölçüde kolay olduğu için her türlü gözleme dayalı davranışların ölçülmesinde ve özellikle kişilik ve tutumların ölçülmesinde çok kullanılmaktadır.

5. Sosyometrik teknik

Bir gruptaki bireyler arasındaki ilişkilerin kalitesini değerlendirmenin tercihe, sıralamaya dayalı bir yolu da sosyometrik derecelendirmedir. Bu teknikte bir grubun üyeleri belirli bir yönden tercih sırasına konmakta veya derecelendirilmektedir.

Zihinsel engelli bireyler sosyal becerileri yetersizlikleri nedeniyle, yaşamları boyunca kişiler arası ilişkilerde, akademik becerilerde, duygusal alanlarda ve mesleki becerilerde çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle, zihinsel engelli çocukların sosyal beceri düzeylerinin artırılıp, toplumla bütünleştirilmelerinin sağlanması gerekmektedir. Sosyal etkileşim yetersizliğinin giderilmesi için de, gerekli olan sosyal becerilerin geliştirilmesini sağlayan davranışların zihinsel engelli bireylere öğretilmesi gerekmektedir.

2. 2. 7. Sosyal Becerilerin Öğretimi

Sosyal beceri öğretiminde farklı araştırmacılar birçok yöntemin kullanılabilmesini ifade etmektedirler. Guralnick ve Neville (1997)'e göre okul öncesi dönemdeki çocuklar için oyunun kullanılmasının sosyal beceri öğretiminde etkili olacağı ifade edilmektedir (Akt. Eldeniz, 2005). Sargent ise tüm çocuklara yönelik, doğrudan öğretim, işbirlikçi öğretim, akran öğretimi ve bilişsel süreç yaklaşımının kullanılabilmesini belirtmektedir (Akt. Çifci, 2001). Wilson (2002) ise, sosyal becerileri öğretmek için, model olma, sözel ipucu, doğal öğretimi ve rol oyunlarının kullanılabilmesini ifade edilmektedir (Akt. Eldeniz, 2005). Sosyal beceri öğretiminde etkili olan bir diğer yöntemde müzik terapidir (Pavlicevic ve Mercedes, 2006).

Gündelik etkinlikler içerisinde sosyal beceri eğitiminin verilmesi gelişimsel yaklaşım anlayışı ile de uyuşan bir yöntemdir. Cambell ve Siperstein, öğretmenlerin gündelik etkinlikler içerisinde sosyal beceri eğitimine yönelik olarak şunları yapabileceklerini belirtmektedirler (Akt: Kuzgun ve ark. 2000; s. 177–178).

1. Okulda ne yaptığınızı değerlendirmek, gizli müfredatın nasıl işlediğini görmek için zaman ayrılmalıdır.
2. Olabildiğince çok öğrenciyi derse katmalıdırlar. Yoksa bazı öğrenciler kendilerin ihmal edilmiş hissedebilirler.
3. Soruları her öğrenciye göre ayarlamaya çalışmalıdırlar. Böylelikle bazı öğrencilere kolay, bazılarına zor gelen soru sormanın önüne geçilmiş olacaktır.
4. Öğrencilere düşünceleri için zaman vermelidirler. Onların öğretmen kadar hızlı düşünemeyecekleri göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Öğrencilere hitap ederken onların isimlerini kullanmaya özen gösterilmelidir. Herkes gibi öğrenciler de kendi isimleriyle hitap edilmesinden hoşlanır.
6. Öğrencilerin verdikleri cevaplar dikkatli dinlenmelidir. Öğrencinin verdiği cevap önemsenmiyormuş duygusuna kapılmasına meydan verilmemelidir.
7. Öğrenciler problemleri tartışırken, onları destekleyici bir tavır takınılmalı, eleştirici, irdeleyici bir görünüm oluşturulmamalıdır

Ancak, bazı durumlarda sosyal beceri eğitimine özel olarak ihtiyaç duyan öğrencilere de rastlanmaktadır. Özel ihtiyacı olan öğrencilerin, ihtiyaç alanına uygun hedeflerin gerçekleştirileceği özel grup rehberliği programlarına da ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu özel gruplarla yapılacak grup rehberliği çalışmalarında iki farklı yaklaşım gündeme gelmektedir. Bunlardan birincisi bilişsel yaklaşım ikincisi ise davranışçı yaklaşımdır.

Bilişsel yaklaşımda, sosyal beceri öncelikle bilişsel bir beceri olarak ele alınmaktadır. İnsanların davranışlarında bilişsel şemaların rol oynadığı ve bir davranışın gerçekleşmesinin bilişsel senaryonun gerçekleştirilmesi olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal beceri eksikliğinde de bireylerin sosyal becerilerle ilgili senaryo eksikliği yaşadığı düşünülmektedir. Buna göre, eğer bireylere bilişsel düzeyde konferans, ikna, tartışma vb. yapılırsa semantik bilgileri artırmak yoluyla sosyal becerilerin geliştirilebileceği düşünülmektedir (Kuzgun ve Ark. 2000).

Davranışçı yaklaşım, sosyal beceri eksikliğinin davranışın kazanılmamış olmasından kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Bir başka deyişle, kişinin davranış repertuarında sosyal davranış bulunmamaktadır. Bu davranışları kazandırmak için, davranışçı yaklaşımın çeşitli metotlarından yararlanılmaktadır. Bunlar model alma ve rol oynama etkinlikleridir (Uzamaz,2000).

Zihinsel engelli bireyler için hazırlanan sosyal beceri öğretim programlarında yaygın olarak doğrudan öğretim yaklaşımı, (Sucuoğlu ve Çiftci, 2003). İşbirlikçi öğrenme yöntemi, (Avcıoğlu,2001). Bilişsel süreç yaklaşımı, (Çiftci, 2003).Akran Aracılı öğretim yöntemi, (Sazak, 2003). Drama yöntemi ile sosyal beceri öğretimi (Eldeniz, 2005). Aşağıda kısaca bu yaklaşımlara değinilmiştir.

Doğrudan öğretim yaklaşımına dayalı sosyal beceri öğretimi, beş basamaktan oluşmaktadır. Bunlar; beceriler için gereksinin oluşturma, becerilerin fark edilmesinin sağlanması, beceriyi oluşturan alt basamakların oluşturulması, öğreten kişinin model olması, davranışın doğru olarak prova edilmesi ve genelleştirilmesi basamaklarıdır. Beceri için gereksinin oluşturulması basamağında bireye bu davranışa neden gereksinim duyacağı, hangi ortamlarda nasıl bu davranışlarla karşılaşacağı fark ettirilmelidir. Beceriyi oluşturan alt basamakların oluşturulması sırasında öğrenilecek davranışın analizi yapılmalıdır. Öğreten kişinin model olması basamağında öğretilecek davranış bir başka kişi tarafından gerçekleştirilmelidir. Davranışın doğru prova edilmesi basamağında ise davranışın kalıcılığının sağlanması için davranış tekrarlanmalıdır. Genelleme basamağında ise davranışın farklı ortamlarda ve farklı zaman dilimlerinde kullanılması sağlanmalıdır (Çiftci ve Sucuoğlu, 2003:33).

Sosyal beceri öğrenme yöntemlerinden biri de *işbirlikçi öğrenme yöntemidir*. İşbirlikçi öğrenme yöntemi, olumlu etkileşimi artıran küçük grup öğrenme etkinliklerinde çocukların katılımını içeren bir öğretim tekniğidir. İşbirlikçi öğrenmenin en önemli özelliği, öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda küçük

gruplar halinde birbirlerinin öğrenmelerine yardım ederek çalışmalarınıdır. Bir grup çalışmasının işbirlikçi öğrenme niteliği taşıması için, gruptaki öğrencilerin hem kendilerinin hem de diğer arkadaşlarının öğrenmelerini en üst düzeye çıkarmak için çabalamaları gerekmektedir. İşbirlikçi öğrenmenin gerçekleşmesi için bir gruptaki bireylerin birbirlerinden bağımsız olarak işin belli bir kısmını yapmaları yeterli olmamaktadır. İşbirliği için öğrencilerin birbirleriyle etkileşerek, birbirlerine yardımcı olmaları ve ortak bir ürün ortaya koymaları gerekmektedir (Avcıoğlu, 2001).

Bilişsel süreç yaklaşımı da bir başka sosyal beceri öğretim yöntemi, olarak ele alınmıştır. Bilişsel süreç yaklaşımı, bu yaklaşım engelli bireylerin olayları analiz etme ve sıraya koyma ile ayırt etme becerisinin gelişimini sağlamaktadır. Bireyi düşünmeye yönlendiren bir yaklaşımdır. Bilişsel süreç yaklaşımının doğrudan öğretim yaklaşımına kıyasla öğrenilen sosyal becerilerin genellenmesini daha çok sağladığı ve bireyi daha aktif öğrenmeye yönlendirdiği belirtilmektedir. Bu yaklaşıma dayalı olarak hazırlanan öğretim programlarında, bireye yetersizliği olan becerilerin ayrı ayrı öğretimi yerine; sosyal durumla ilgili problem çözme becerisi öğretilmeye çalışılmakta; bireye tek bir sosyal beceri değil, farklı sosyal durumlarla karşılaştığı zaman baş edebileceği sosyal problem çözme becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çifci, 2003).

Bir diğer sosyal beceri öğretim yöntemi de akran aracılı öğretim yöntemidir. Akran aracılı öğretim yöntemi, bir bireyin diğer bir bireye belirlenen konuyu materyaller kullanarak usta çırak ilişkisi içinde tecrübe aktarımı yoluyla öğrettiği engelli olan ve olmayan bireylerin akademik ve sosyal becerilerini geliştirmeyi hedef alan bir öğretim yöntemidir. Akran aracılı öğretim öğrencilerin hem öğrenen hem de öğreten olduğu bir öğretim yöntemidir.

Akran aracılı öğretim yönteminde iki tip akran aracılı öğretim programı mevcuttur. Bunlar;

a) Yakın aracılı öğretim yöntemi,

b) Yardımcı akran aracılı öğretim yöntemidir.

Yakın aracılı öğretim yönteminde; bir öğrencinin öğretilcek becerideki başarısı diğerine oranla daha iyidir. Yardımcı akran aracılı öğretimde ise, öğrencilerin başarı düzeyleri birbirlerine eşittir (Sazak, 2003).

Sosyal beceri öğretiminde bir başka yöntem ise model almadır. Model alma bireyin ya da grubun davranışını gözleyerek yapılan bir öğrenme işlemidir. Temelinde taklit mekanizması yatmaktadır. Gözleyenler model alınan kişinin, tutumlarını, davranışlarını, sözlerini benzer ortamlarda taklit ederler. Sosyal model almada özellikle çocukların gelişme çağlarında çevrelerindeki anne, baba, öğretmenleri ve arkadaşlarının davranışlarının taklit etmeleri yoluyla sosyal davranışları öğrenirler (Uzamaz,2000; Kuzgun ve Ark,2000).

Model alma yaklaşımında önce, ilgili sosyal becerinin gerçeği ile ilgili bilgiler verilerek bir açıklama yapılır. Ardından öğrenilen bilginin performansa dönüşmesi sağlanır. Son olarak da öğrenilen davranışın pekişmesinin sağlanması için pratik yapılır. İkinci teknik olan rol oynama ise, katılımcılara kişiler arası ortamlardaki farklı rolleri özümsemelerini öğretmeyi içerir. Bu teknikte, bir durum oluşturulur ve kişinin o durumda bulunan kişi veya kişilerin rolünü oynaması istenir. Kişiler hipotetik durumlarda hipotetik davranışlar yaptıkları için, hatalı davranış sonunda olumsuz etkilenme riski en aza indirgenmiştir (Uzamaz,2000; Kuzgun ve Ark,2000).

Bir diğer sosyal beceri öğretim yöntemi dramadır. Drama etkinliklerinde bireyler oyunlar ve oluşumlarla sürekli kendi yaşantılarını gözden geçirmekte ve daha önce öğrendiklerini yeni öğrendikleri konular ile bütünleştirmektedirler. Kendi yaşantılarını, çevrelerindeki olayları ders konuları ile bağdaştırdıklarında öğrenme çocuklar için daha yaşantısal olmakta ve öğrenmede dramanın sağladığı haz verici ortam daha sonraki öğrenmeler için pekiştirici görevi görmektedir (Eldeniz, 2005).

Drama, her seviyedeki öğrencinin aktif olarak derse katılımını sağlamaktadır. Drama yönteminin, zihin engelli çocukların sosyal becerilerini artırmada etkili bir yöntem olduğu ve bu yöntemin, zihin engelli bireylerde sosyal becerilerin gelişmesini sağlayan, davranış edinimi, davranış pratiği, davranışların şekillendirilmesi ve genellemeyi içerdiği belirtilmiştir (Eldeniz, 2005).

2. 3. Müzik Terapi Öğretim Yöntemi

2. 3. 1. Müziğin Eğitimde Kullanımı ve Yararları

Güzel sanatların etkin kollarından olan biri olan müziğin, hem bir eğitim aracı ve hem de bir eğitim alanı olduğu bilinmektedir. Müziğin etkili eğitim aracı olduğu tarih boyunca vurgulanmıştır. Müziğin öncelikle bir eğitim aracı nitelemesiyle değerlendirilmesi Konfüçyus'tan Eflâtun'a ve Fârabi'ye kadar uzanır. Bugün dünyanın birçok ülkesinde Suzuki, Kodally ve Orff metotlarıyla müzik eğitimini 1,5 yaş grubuyla başlatan okullar bulunmaktadır. Erken yaşta müzik eğitimine başlanmasının ana hedefi profesyonel müzisyen yetiştirmek değil, çocukta etkin ve sağlıklı bir gelişimi elde edebilmektir (Başer, 2004).

Müziksel yetenek seviyeleri ne olursa olsun, her bireyin hayatında müzik vardır ve her birey müzikle ilgili en az bir etkinliği yaşamına katmaktan keyif alacaktır. Bireysel olarak ya da toplu biçimde çalgı çalmak / şarkı söylemek, dans etmek, müzik dinlemek bu etkinliklerden bazılarıdır (Eskioğlu, 2003).

Müziğin öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği ve kolaylaştırdığı söylenebilir. Özellikle bireyde izleme bellekte tutma, taklit etme gibi eylemleri geliştirdiği görülebilir. Oldukça kapsamlı işlevleri ve etki alanı bulunan müziğin eğitimde kullanımı, önemi ve değeri artarak sürmektedir (Uslu, 2007).

Müziğin, öğrencilerin ifade yeteneğini geliştirdiği, estetik ve yapıcı düşünme gücünü geliştirdiğini ve akademik performansını arttırdığı, çocuklarda daha hızlı

okuma-yazma yeteneği kazandırdığını ve öğrenme güçlüğü çeken çocukların eğitimlerini kolaylaştırdığı ortaya çıkmaktadır (Akt. Gençel, 2006).

Her çocuğun, özellikle kendisini en iyi ifade edebileceği müziksel etkinlik türünde grupla çalışması kuşkusuz onun sosyalleşmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Örneğin, grupla şarkı söyleme, sesini kullanmayı ve denetlemeyi keşfedeceği, uyum becerisini geliştireceği, işbirliğine dair disiplin kazanacağı türden bir etkinlikken; bireysel çalgı çalması enerjini olumlu yönlendirebileceği, kişisel doyum sağlayabileceği ve ritim-melodi duygusunu geliştirebileceği türden bir etkinliktir (Eskioğlu, 2003).

Müzik aynı zamanda sözsüz bir iletişim aracı olması nedeniyle, sözel iletişim yeteneğinin az olduğu ya da çok çekingen, içine kapanık çocuklarda sosyal kabul görmeyi sağlayan bir araç rolünü de oynayabilir(Oktay ve Polat-Unutkan, 2005).

Müzik de diğer sanat dallarında olduğu gibi, doğduğu ortamın kültürel özelliklerini ve yaşam biçimlerini yansıtır. Şarkı söyleme ve dinleme yoluyla çocuğun kelime hazinesi genişler, dil gelişimi hızlanır. Aynı yapı içinde belirli kelimelerin sürekli tekrarlanması, çocuğun bu kelimeleri tanımasını ve ona anlam verebilmesini kolaylaştırır ve bunun yanında kelimeleri sürekli olarak tekrarlayarak onları doğru telaffuz etme şansına da sahip olur.

Müzik, bireylerin duygularını açıklamasına yardımcı olur. Müzik; güvensizlik, saldırganlık, gerilim ve korku gibi davranışların çözümlenmesinde yardımcı olur. Aynı melodinin birkaç kez tekrar edilmesi sonucunda çocuk, melodiyi yeniden duyduğunda bir sonraki aşamada neyin olacağını önceden bilir ve bu da çocuğun güven duymasına yol açar.

Müzik ve hareket en erken dönemde çocuğun iletişim biçimlerinden biridir. Hareket şarkı söyleme ve müzik aleti çalma en önemli eğitim araçlarından. Çocuklara yapılan müzik çalışmalarının amacı; hareket deneyimleri aracılığıyla müzikal anlayışa doğru yönelmiş bir yapı kurmaktır. Hareket deneyimleri müzik

eğitim programının önemli bir parçasıdır, çünkü bu deneyimler öğrenmenin 'hissettiğini yapma bölümünü temsil etmektedir' (Ömeroğlu ve diğerleri, 2006).

İnsan doğuştan dil ve konuşma yeteneğiyle doğar. Önce çevresindeki sesleri dinler, bunları anlamaya ve benzerini çıkarmaya çalışır. Ardından kendisini anlatmak ve çevresini anlamak için sözcükleri kullanarak cümleler kurar. Sesler, çocuğun dış dünya ile ilk iletişim aracıdır. Çocukta dil gelişimi okul öncesinde gerçekleşir. Bu gelişimi destekleyen en güzel araç şarkılar ve tekerlemelerdir. Sözleri, dili ve duyguları geliştirici olan, ezgileri uygun ses aralığında yazılmış, söz-müzik cümleleri uyumlu, doğru cümleler, doğru vurgulamalarla söylenen şarkılar ve tekerlemeler dil gelişimi için çok önemlidir (Seyrek ve Sun 2000). Müziğin, dil gelişimini hedefleyerek bir öğretim aracı olarak kullanılmasında, dildeki ve müzikteki bilişsel süreçlerin karşılaştırılması sonucu saptanan benzerliklerden de bilinçli biçimde yararlanılabilir. (Eskioğlu, 2003).

Müzik, çocuğun dikkatini belli bir alanda yoğunlaştırabilme yeteneğinin gelişimine de yardımcı olur. Konsantrasyonu sağlamanın en iyi yollarından biri müzik eğitimidir. Çünkü müzik kendi iç disiplini dolayısıyla ciddi bir dikkat yoğunluğunu gerektirmekte ve yapısı bakımından sürekli bir düzen içermektedir. Müzikle gelişen konsantre olabilme becerisi, çocuğun yaşamındaki diğer alanlara da olumlu yansıtacaktır (Eskioğlu, 2003).

Müzik katılımı; paylaşım ve işbirliğini teşvik eder. Hayvanlarla ilgili bir şarkı eşliğinde hayvanların hareketlerini yapma gibi basit bir aktivite aracılığı ile çocuklar kendi kişisel isteklerini grup amaçlarının gerisine çekmeye öğrenirler ki bu işbirliğinin temelidir (Ömeroğlu ve diğerleri, 2006)

Bugün özellikle A.B.D'de müzik eğitiminin anne karnında başlatılanlar bulunmaktadır. Macar besteci Zoltan Kodally ve Alman besteci Carl Orff da çocuklar için erken yaşta müzik öğrenme yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu metotlar, çocukların konuşma ve hareket ritimlerinin belirlenmesinden sonra özel olarak tasarlanmış müzik aletleri ve bunların hep birlikte çalınarak halk şarkıları tipinde,

basit ve yaratıcı bir zemin oluşturma temeline dayanır. Ritmik çalışmalar dikkat çeker. Günümüzde başta Avusturya olmak üzere A.B.D., Almanya, Çin, Japonya, İspanya, Fransa, İtalya, Peru, Yunanistan gibi pek çok ülkede Orff metodunun okul programlarına alınması girişimleri bulunmaktadır (Başer, 2004).

2. 3. 2. Türk Müziği İle Tedavi

Kendi tarihsel gelişimimize baktığımızda müzik ve hareket tedavisi geleneği olduğunu görmekteyiz (Tümata, 2005). Müzik ile tedavi çok eski bir Türk geleneğidir. Kam ve Baksı adı verilen Türk hekimlerinin uyguladıkları bir tedavi şeklidir. Pentatonik (5 notadan oluşan) müzik formu ile ritim enstrümanlarının eşliğinde yapılır (Tümata, 2005).

Müzik ve Hareket Tedavisi

Aktif Müzik Terapi: Kam ve Baksı adı verilen Orta Asya hekimleri, müzik ve dansı hasta tedavisi için kullanıyorlardı. Kazakistan, Kırgızistan, Altay, Moğolistan ve Sibiryta bölgelerinde halen devam eden bu dans terapisi, kol, omuz ve baş hareketleriyle faaliyete geçen ruhi enerjinin bütün vücudu sarması ile elde edilen trans hali sonucu, hasta kişi için gerekli tedavi bilgisine ulaşmayı amaçlamaktadır. Müzik aletleri ile trans ve tedavi eylemini gerçekleştiriyorlardı. Bu seanslarda genel olarak Pentatonik müzik tonları kullanılıyordu (Tümata, 2005).

İngiltere’de, Londra Nordoff Robbins müzikterapi enstitüsünde uygulanan tedavi sisteminde Pentatonik müziğin kişilerde kendine güven ve kararlılık oluşturduğu bulgusu ile, otistik çocukların tedavisi ve eğitiminde bu müzik kullanılmaktadır (Tümata, 2005).

Pasif Müzik Terapi: Türk tarihi ve kültüründe önemli bir yeri olan müzik ve dans ve bunlarla yapılan tedavi konusunda; pentatonik müzik formu ve Baksı-Kam

tedavi geleneğinin yanı sıra olgunlaşıp yerleşen makam müziği ile tedavi günümüz tıbbında yeniden güncelleşmiş bulunmaktadır (Tümata, 2005).

Büyük Türk Bilgini Farabi (870–950) makamların ruha etkisini şöyle sınıflandırır: Rast makamı: İnsana sefa(neşe, huzur) verir. Rehavi makamı: İnsana beka (sonsuzluk fikri) verir. Bunlar gibi çeşitli makamların ruha etkisini sınıflandırmıştır.

Büyük İslam bilgin ve filozoflarından İbn-i Sina (980–1037), musikinin tıpta oynadığı rolü şöyle tanımlamaktadır: “...tedavinin en iyi yollarından, en etkililerinden biri, hastanın akli ve ruhi güçlerini arttırmak, ona hastalıkla daha iyi mücadele için cesaret vermek, ona en iyi musikiyi dinletmek, onu sevdiği insanlarla bir araya getirmektir...” (Tümata, 2005).

Eski Türk hekimlerinden Şuuri'nin 'Tadil-i Emzice' adlı eserinde müzik ile tedavi hakkında geniş bilgi vardır. Şuuri, 'Tadil-i Emzice'de belirli makamların günün belirli zamanlarında etkili olduğunu belirtmektedir (Tümata, 2005).

Günümüzden 900 sene önce Selçuklu Sultanı Nureddin Zengi tarafından Şam'da yaptırılan Nureddin Hastanesi'nde musiki makamları tedavi amacıyla kullanılmıştır. Sonraki dönemlerde 700 seneden beri Amasya, Sivas, Kayseri, Manisa, Bursa, İstanbul (Fatih Külliyesi) ve Edirne şifahanelerinde 100 sene önceye kadar musiki ile tedavi uygulanmıştır. Evliya Çelebi seyahatnamesinde şöyle yazılıdır: “Merhum Bayezid Veli, vakıfnamesinde hastalara deva, dertlilere şifa, divanelerin ruhuna gıda ve def'i sevda olmak üzere on adet hanende ve sazende gulam tahsis etmiştir ki, üçü hanende biri neyzen, biri kemani, biri musikari, biri santuri, biri udi olup, haftada üç kere gelerek hastalara ve engellilere musiki faslı verirler...” (Tümata, 2005)

Kendi tarihsel sürecimizden müzik terapi ile tedavi ile ilgili önemli bir örnekte, Hz. Mevlânadır. Hz. Mevlâna, sadece sözleriyle değil, aynı zamanda davranışlarıyla da şifaya nasıl ulaşabileceğimizi öğretmiştir. Örneğin; sema, çile veya halvet ile. Yeni yapılan “beyin fizyolojik” araştırmaları göstermektedir ki, sema

esnasında kendi ekseninde dönmeye bağlı olarak, başın hafif sağa eğiminde “kinetik trans” hali meydana gelmektedir Winkelmann (1990). Bu hareket, beyindeki eski ve şartlanmış kalıpların “silinmesi” ve yeni edinilen bilgilerin alınabilmesi için mükemmel bir zemin oluşturmaktadır biçiminde ifade etmiştir (Akt. Özelsel, 1993). Ayrıca; Rossi (1993), bu bilinç halini “Ultradianzyklen” diye adlandırılan ve stres sebebiyle devre dışı bırakılan bio-ritimleri (Biorhythmen) de yeniden düzenlemektedir. “Şaman” tedavisinin temelinde yatan süreç bu olmalı (Akt. Özelsel, 1993). Yani sema ile, ruhî-spirituell şifanın yanı sıra, bedensel iyileşme de uygun bir şekilde yapılabilir (Özelsel, 1993).

Görüldüğü gibi aslında müzik terapi yöntemi bize çokta uzak bir yöntem değildir. Kendi tarihsel sürecimize bakıldığında, müzik terapi yönteminin aktif bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

2. 3. 3. Müzik ve Zihinsel Engelliler

Müzik, engelli çocukların ruhsal, duygusal ve toplumsal gelişimine katkıda bulunan en önemli faktörlerden biridir (Pavlicevic ve Ansdell, 2004). Okul ve öğrenme ortamları, bir süre sonra zihinsel engelli bireyler için sıkıntı verici ve zorlayıcı bir ortam haline gelebilmektedir. Bu durum çocuğun öğrenmeye olan ilgi ve isteğini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve bireyleri öğrenme ortamından uzaklaştırabilmektedir.

Zihinsel engelli bireylerin akademik başarı elde etmelerinde, sosyal uyumlarında, başarı hissini tatmaları çok büyük önem taşımaktadır. Var olan potansiyellerini en üst sınırında kullanabilmeleri, yaşadıkları başarı hissi ile doğru orantılı olacaktır (Turan, 2006). “Zihinsel engelli bireylerin sahip oldukları potansiyelin tamamını kullanabilmeleri için başarıyı tatmaları yararlı olur (Kınalı, 2003:244).”

Her şeyden önce müzik, zihinsel engelli bireylerin eğitiminde etkili bir yoldur çünkü sözsüz bir iletişim biçimidir, bir bakıma iletişim kurmanın basit bir yoludur ve

doğal bir teŖvik ve eğence unsurudur. Engelli bireylere, müzik aracılığı ile ğretilecekler analiz edildiğinde gerçekten karŖımıza çok geniŖ bir ğretim alanı çıkmaktadır. Bu bireyler bir eğitim aldıklarının farkında olmaksızın, pek çok Ŗeyi öğrenebilir ve pek çok beceri kazanabilirler (Kınalı, 2003:260).

Zihinsel engelli bireylere basit bir uygulamayla yormadan, sıkmadan ve korkutmadan öğretilmek istenenler müzik ve müzikli etkinler ile eğlenceli bir biçimde ğretilebilir. Bu biçimde, klasik eğitim ve ğretim metotlarına bir alternatif ğretim yöntemi olabileceğini dŖnmekteyim.

2. 3. 4. Müzik Terapi ğretim Yöntemi

Zihinsel engelli bireyler için öğrenme ortamlarını eğlenceli hale getirecek, öğrenmeye olan ilgi ve isteklerini arttıracak yöntemlerden biride müzik terapi yöntemidir. Müzik terapi yöntemi ile, basit ve eğlenceli bir uygulama sayesinde bireyi yormadan, sıkmadan ve korkutmadan birçok beceriyi öğretmek mümkündür (Berger, 2002).

Müzik terapi, fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal ve pek çok alanda geliŖimi desteklemek için müzik ve seslerin organize bir biçimde kullanılmasıdır (Duffy, B., Fuller, R. 2000).

Staum (2000), müzik terapiyi, insan davranıŖında pozitif deđiŖimler yaratarak kiŖisel yaŖamın değerini arttıran benzersiz bir müzik uygulamasıdır. Sosyal/ duygusal, biliŖsel/ öğrenme ve algısal/ motor alanlarında geliŖimi teŖvik etmek için müziği bir araç olarak kullanan, sağlıkla birleŖen bir sanat olarak tanımlamıŖtır.

Müzik terapi bir profesyonel disiplindir, terapötik amacı baŖarmak için müziği kullanır. Özel eğitimde müzik terapi fonksiyonel olarak kullanıldığında özel

eğitim amaçlarına ulaşmak ve onları arttırmak için müzik geleneksel öğretim metoduna bir alternatiftir (Booth, R. 2004)

Müzik terapi başta Amerika olmak üzere diğer ülkelerde müzikal psikolog ve eğitimciler tarafından sık sık psikoterapi gibi diğer yöntemlere ek olarak kullanılmaktadır. Bruscia 1987 yılında bu ek yaklaşımı terapi gibi özel olarak ayırarak bu yöntemi müzik terapi olarak adlandırmıştır. Müzik terapi, kurumsal, eğitsel ve tıbbi çerçevede pek çok çocuk, genç ve yetişkinler için kullanılabilen bir yöntemdir (Pavlicevic ve Ansdell, 2004).

Müzik terapi, zihin engelli çocuklarda, akademik ve sosyal becerilerin öğretilmesinin yanı sıra davranış bozukluklarında, hiperaktivite ve öğrenme bozukluklarında bir çok engel grubunda alternatif bir yöntem olarak kullanılabilir. (Berger, D. 2002). Ayrıca hareket ve duyu sistemleri ile ilgili yetersizliklerin giderilmesine, dikkat ve motivasyon gibi zihinsel becerilerin kuvvetlendirilmesine ve iletişim yeteneğinin gelişmesine yardımcı olabilmektedir (Çoban, A. 2006).

Zihinsel engellilerin yanı sıra, müzik terapi psikiyatrik hastalarda, yaşlılarda, darülaceze bakımında, tramboz tedavisinde ve nöroloji alanında, süregen hastalığı olan çocuklarda, hastanede yatan çocuklar için operasyon öncesi yurtdışında yaygın biçimde kullanılmaktadır (Booth, R. 2004).

Brunk'ın (1999) yazısında: Müzik terapi otistik çocukların iletişiminde ve eğitiminde eşsiz bir yoldur. Tedavi ve öğrenim aracı olarak etkililiği iki farklı terapi ve eğitim çerçevesi sağlayabilen yeteneğinden gelmektedir. Müzik tutarlı, istikrarlı ve tahmin edilebilir bir çevre sağlayabilmektedir. Güncel bir şarkının melodisi, armonisi ve ritmi, stresli ya da yabancı bir ortamda çocuğun rahat etmesini sağlar. Fakat müzik aynı zamanda sınırsız bir esneklik de sağlayabilir. Zaman zaman çocukla birlikte değişir, çocuğun davranış ve duygularını yansıtır.

Brunk, müziğin dokuz terapötik yönünü vurgulamaktadır:

- a) Müzik dikkati çeker ve dikkati artırır.
- b) Zamanı yapılandırır.
- c) Başarı odaklıdır.
- d) Sosyal becerilerin uygulanması için güvenli ve huzurlu bir ortam sağlar.
- e) Tekrar ve hatırlama egzersizlerinin daha zevkli hale getirir.
- f) Çocuğun, çevresinde başarı sağlamasına yardım eder.
- g) Bir rutini yerleştirmek ve işi rutine bağlamak amacıyla kullanılabilir.
- h) Aynı zamanda her bireye göre uyum sağlayabilir.
- i) Birçok ortamda uygulanabilir (Brunk, 1999).

Pavlicevic ve Andsell (2004), müzik terapi'nin amaçlarını;

- Bireylerin müziğin farklı dünyası içinde tüm çeşitliliğiyle duygularını yaşamalarını,
- Bireylerin sıkıntılarını yapıcı bir yolla ifade etmelerine fırsat vererek içlerindeki güven duygusunu uyandırmayı,
- Bireylerin onlarda bir ödül etkisi yaratan bu hazla kendi iç dünyalarını keşfetmelerini,
- Bireylerin çevrelerine bu iç dünyalarını en sağlıklı biçimde ifade etme fırsatıyla huzursuzluklarını ve güvensizliklerini gidermeyi,
- Bireylerin işitsel ve görsel dikkati geliştirmeyi,
- Bireylerin çeşitli enstrümanlar kullanarak çocukta iletişim becerilerini geliştirmek olarak ifade etmişlerdir.

Amerikan Müzik Terapi Derneği (2005) ; Müzik terapi ve özel eğitim ilişkisi aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

1. IDEA yasasına göre, müzik terapi özel eğitimle yakından ilişkilidir, ve müzik terapi engelli bireyler için öngörülür.

2. Müzik terapi uygulanacağı zaman, engelli bireye yardım etmek için gerekli bireyselleştirilmiş eğitim planı amaçları oluşturulur ve birey ona göre özel eğitimden yararlanır.
3. Müzik terapi bir integral bileşen olabilir, bep ekibi amaçları belirledikten sonra çocuğun özel ihtiyaçlarına yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir.
4. Müzik terapi, müzik aracılığı ile kavram, davranışla ilgili fiziksel duygusal ve sosyal becerilerde gelişmeye yardımcı olur.
5. Müzik terapi, ferdin ihtiyaçlarına göre yapılması gerekeni ifade eder.
6. Akademik müfredat programıyla, müziği birleştirerek, en etkili yolla müzik terapistleri, özel eğitim öğretmenlerini destekleyebilirler.
7. Müzik terapi yöntemi, tamamen dikkati teşvik ederek öğrencide motivasyonun artmasına yardımcı olur.
8. Müzik terapinin tabiatında var olan uygulamalar,özel ihtiyaçları olan çocukların öğrenme ortamında,rahat ve özgür olmalarını sağlar.
9. En az kısıtlayıcı çevrede bir çocuğa katılıma cesaret vermek için müzik terapi stratejileri uygulanabilir.

Müzik terapi çevreyle iletişimi ve çevreye cevap verme yeteneğini artırır ve müzik hayatın her alanında kullanılacak başarılı bir araçtır çünkü neredeyse herkesin en azından sevdiği bir müzik ya da şarkı vardır. En azından bireyler belli tür bir müziğe karşı olumlu yaklaşır.

Müzik terapi zihinsel engelli bireylerin duygusal ve zihinsel gelişimini hesaba katarak karmaşık yöntemlerden uzak durur (Berger, S., D. 2002).Zihinsel engelli bireyler müzikle uğraşırken çoğu zaman başka bir öğrenme performansına ihtiyaç duymaz. Bu durumda zihinsel engelli bireyin öğrenme motivasyonunu üst düzeye çıkarırken öğrenme esnasındaki sıkıntısını da en aza iner. Mesela bir şarkı öğrenirken veya bir müziğe el çırparak katılırken eşzamanlı olarak göz kontağında artma, dikkat süresinde uzama, söylenenleri takip etmede kolaylaşma, sözel taklit yeteneğinde gelişme, bellekte kuvvetlenme, ince el becerilerinde ve duyulan sesleri ayırt etme yeteneğinde ilerleme görülebilir. En basit bir müzikal aktivite sırasında

bile birçok alanla ilgili gelişim elde edilebilmektedir. Klasik yöntemlerle yukarıdaki becerilerin gelişim süreci uzun bir zaman almaktadır. Müzik bu süreyi de azaltmakta yardımcı olmaktadır.

Zihinsel engelli bireyler müzik terapi ortamlarında akademik becerilerde, sosyal ve davranışsal becerilerde ilerlemeler kaydedebilirler. Müzik terapi seanslarıyla çocuk kendisini hissetmeye başlar (Pavlicevic, M., Ansdell, G. 2004). Müzik terapi esnasında zihinsel engelli birey, yeteneklerini yeniden şekillendirebilir. Bir takım davranış problemleri varsa bunların sağaltımına yardımcı olabilir.

Baker ve Wigram (2005), müzik terapinin çocuğa iki türlü haz duygusu yaşattığını ifade etmişlerdir. Bunlardan ilki sıkıntı verici ortamın dışına çıkabilmedir ki buda nerde olursak olalım duyduğumuz müzikle rahatlarız, ritim tutar ve melodiyi mırıldanırız. Buda bizi rahatlatır. İkincisi ise müziğin farklı kültürlere, farklı duygulara açtığı kapıdan girme hazzıdır. Buda keşfedilmemiş yerlere ulaşabilme ve bunları çevreye sunabilme imkânını verir.

Penny'ye (2005:188) göre, sözcüklerin müziğe dahil edilmesiyle çocukların bunları hafızalarında daha iyi tutabildiklerine dair birçok örnek var. Müzik terapiyi yöntemini matematik öğretimi gibi akademik becerilerin öğretiminde bile kullanma imkânı bulunmaktadır.

Pavlicevic ve Ansdell (2004), müzik terapinin hem bir eğitim hem de terapi aracı olarak kullanılmasının bireyler için sağladığı yararları şöyle ifade etmişlerdir.

1. Bireylerin kendini ifade etme becerisini geliştirir.
2. Bireylerin estetik duygusunu geliştirir.
3. Bireylerin motor becerilerinin gelişimine katkıda bulunur.
4. Bireylerin ses ve dil gelişimine katkıda bulunur.
5. Bireylerin sosyal beceri kazanmasına yardımcı olur.

Baker ve Wigram (2005), müzik terapi içerisinde, bir bireyin müzik aletini çalması ya da müzik eşliğinde hareket etmesi, çocuğun motor gelişimini olumlu yönde etkilemesinin dışında, duymayı ve dinlemeyi ğretir. Grup müzik terapi etkinlikleri, bireylere insan olarak, bir gruba ait olduğu duygusunu da yaşatır. Arkadaşlarıyla birlikte şarkı söyleyen ya da bir müzik aleti alan ocuk, diğerlerinin ne alıp söylediğine dikkat ederken ve kendini onlara uydurmaya çalışırken sosyalleşir.

oban (2006), beceri geliştirme programında, müzik uygulaması için değişik prensipler olduğunu ifade etmiştir. Bunlar:

1. Müzikle ilgili konular öğretilirken, akademik konular da öğretilir.

Mesela, bir müzik notası okunduğu zaman, sayfa boyunca soldan sağa sembolleri ayırt etme bilgisi de tatbik edilmiş olur. Yine bir ritmik sistem içinde el çırpma işlemi yapılırken, tempo içindeki bir ölçünün taksim edilmesi için, basit matematik bilgileri kullanılır. Müzik notası yazma, belli bir program içerisinde devam eden bir nota sistemi gerektirir. Bu nota sistemleri, tek başına, müzikle ilgili veya müzik dışı bilgileri kapsayan sistemlerdir.

2. Müzikal ilgi özellikle işitsel ayırt etme, hareket algılaması ve konuşma gelişimi gibi becerilerin sürekliliğini gerektirir.

şarkı söyleme ve nefesli bir müzik aleti çalma, nefes kontrolü ile beraber iyi bir telaffuzu gerektirir. Müzikal müzik aleti alabilmek, değişen derecelerde ince hareket ayarına sahip olmak demektir. Kişinin ses kapasitesinin artması ve tonlamasının düzelmesi; dilinin gelişmesine belli bir avantaj sağlar. Ritim eğitimi, hareket akışkanlığını ve düzenliliğini artırır. Müzik icra edilirken kullanılan sayısız hüner vardır. Haliyle bir müzikal etkinliğe özendirici çalışmalar, öğrenmeyi teşvik etmede büyük bir öneme sahiptir.

3. Müzik, öğrenciye bir başka boyuttaki okul bilgilerini öğrenmek için imkân tanır.

Temel becerileri tekrar eden birçok çocuk şarkısı, danslı ve müzikli oyun vardır (sayma, vücudundaki uzuvların ve yönlerin farkına varma, hayvanlar hakkında bilgi alma gibi). Kullanılan kavramlar, 'üst-alt-sert-yumuşak-uzun-kısa' gibi özellikle soyut öğrenme sürecine yardım eden kavramlardır.

4. Müzik öğrenme, sıklıkla olumlu psikososyal ve duygusal değişikliklerle sonuçlanır.

Bir müzik parçası bestelemek veya bir müzik parçasını çalmak gibi müzikal bir hedefi başarmak, kişiye büyük bir kıvanç duygusu verir. Kişinin kendine güveninin artması, çoğunlukla böyle bir başarının en büyük hediyesi olur. Dahası, kendini müzik yoluyla ifade etmek, insanın içindeki gücü ortaya çıkararak, onu tatmin eden bir yoldur. Görüldüğü gibi, müzikal aktivitelerdeki olumlu ilişkiler, birçok uygunsuz davranışla ters düşmektedir. Yani müzikal etkileşim içine giren kişiler, otomatik olarak uygunsuz davranışlarının farkına varırlar. En azından o etkinlik süresi içinde bu davranıştan kurtulurlar. Etkinliğin sürekliliği ise, davranışın gitgide etkisi kaybetmesine, onun yerine uygun davranışın gelmesine fırsat verir. Belli bir müzikal beceride ustalaştıktan sonra, ortak gruplarda, topluluklarda ve değişik sosyal aktivitelerde değerlendirilecek bir boş zaman etkinliği de kazanılmış olur.

5. Müzik, içinde özgürlük olan bir yapı tesis eder.

Müzik, zaman içinde oluşturulmuş bir sesler bütünüdür. İleri düzeyde yapılandırılmış bir sanat formudur; kişisel üretim ve yorumları bir araya getirir. Kişilerin kendilerini ifade edebilmeleri hususunda, müzikal aktivite için oluşturulmuş gruplar kadar uygun ikinci bir ortam yoktur. Müzik, kişilere kendini ifade etme, çevreyle etkileşme, sanatsal ürünleri yorumlama veya oluşturma konularında kendi tarzlarını kazanmak için önemli bir fırsat sunar.

Pavlicevic ve Andsdell (2004)'a göre engelli birey müzikle uğraşırken çoğu zaman başka bir öğrenme performansına ihtiyaç duymaz. Bir şarkı öğrenirken veya bir müziğe el çırpılarak katılırken eşzamanlı olarak göz kontağında artma, dikkat süresinde uzama, söylenenleri takip etmede kolaylaşma, sözel taklit yeteneğinde gelişme, bellekte kuvvetlenme, ince el becerilerinde ve duyulan sesleri ayırt etme yeteneğinde ilerleme görülür. Görüldüğü gibi en basit bir müzikal aktivite sırasında bile birçok alanla ilgili gelişim elde edilebileceğini ifade etmişlerdir.

Müzik ortamında zihinsel engelli olan çocuklar, sosyal ve davranışsal ilerlemeler de kaydederler. Bireysel müzik terapi seanslarıyla çocuk kendisini hissetmeye başlar. Kendi kapasitesinin, neler yapabileceğinin farkına varır. Grup müzik terapileri ile ise otomatik olarak bir sosyal etkileşimin içine girmiş olur. Müzikal deneyim ve müzikal uyarı, ileri derece zihinsel engelli olan çocuklarda bile çevreyle iletişimi ve çevreye cevap verme yeteneğini artırır (Berger, D. 2002).

Müzik terapi temel olarak müzik yoluyla ilişki kurmaya çalışırlar. Zihinsel engellilerde müzik terapi, fiziksel becerilerin, dil becerilerinin gelişiminde, sosyal becerilerin gelişmesinde bir araç olarak kullanılır. Özellikle otistik bireylerin iletişim becerilerinin gelişiminde kullanılmaktadır. Müzik terapi özellikle sözsüz olması ve tehditkar olmayan doğası sebebiyle otistik çocuklar için faydalıdır (Staum, M. 2000).

Müzik terapi özellikle konuşmanın gelişiminde etkilidir (Staum, M. 2000). Otistik çocuklarda anlamlı konuşmanın hiç olmadığı ciddi iletişim bozuklukları gözlemlenebilir. Konuşma, tamamen sessizlikten, homurdanma, ağlama, haykırma, mırıldanma ya da gırtlaktan çıkarılan seslere kadar uzanabilir. Ünlü harflerle tonlamalar yapabilir, kelimeye benzer sesler ya da tamamen anlaşılmaz bir dil gibi duyulan sesler çıkarabilirler.

2. 3. 5. Müzik Terapi Uygulamaları

Pavlicevic ve Ansdell (2004), müzik terapi uygulamalarında kullanılacak, aktiviteleri aşağıdaki gibi sıralamışlar ve etkinliklerin uygulanış biçimini ve içeriğini müzik terapi uygulanan bireyin ya da grubun şekillendireceğini belirtmişlerdir.

1. Melodiyi dinleme
2. Şarkı söyleme (müziksiz)
3. Melodi ve melodinin üzerine yazılmış şarkıyı söyleme.
4. Müzik aleti çalma.(Melodi ve şarkı söylemeksizin)
5. Müzik dinleme ve müzik aleti çalma.
6. Şarkı söyleme ve Müzik aleti çalma.

Baker ve Wigram (2005: 262–263), müzik terapi aşamalarını bölümlere ayırmışlardır. Bu bölümler;

Bölüm 1. Şarkının İçeriği ve Şarkı Sözlerinin Seçimi Aşaması; Terapist, şarkının hikâyesini, doğaçlama bir biçimde oluşturur, uygun sözcükler seçilir. Terapi için şarkı yazılan birey ya da bireylerin etraflarındaki (öğretmen, aile vb.) fikirleri ve önerileri alınır buna uygun bir biçimde, sözler seçilir.

Bölüm 2. Şarkı Sözlerini Formüle Etme Aşaması; Terapist sözcükler üzerinde beyin fırtınası yaparak, sözcükleri bir araya getirir. Spontan ve flash cümleler oluşturulur ve bu cümleler bir kompozisyon haline getirilir.

Bölüm 3. Müziği Oluşturma Aşaması; Terapist doğaçlama söyleyerek şarkı sözlerini uygun bir müzik oluşturmaya çalışır ya da bildiği bir melodi üzerine şarkı sözlerini oturtmaya çalışır. Ya da uygun müzik aletleriyle çalarak, uygun bir melodi oluşturur.

Bölüm 4. Uygulama Aşaması; Terapist sadece sözleri uygular. Hemen ardından melodi gelir. Sözler, melodi ve içeriğe uygun, gitar, piyano ve diğer armonik müzik aletlerine yer verilebilir.

Bölüm 5. Şarkı Söyleme Aşaması; Müzik terapisti öncelikle şarkıyı seslendirir, daha sonraki aşamada birey ya da bireyler ile birlikte terapist şarkı söyleyebilir. Eğer ortamda aile ya da arkadaşlar varsa bu kişiler ile birlikte söylenebilir.

Bölüm 6. Performans Kayıt Aşaması; Terapist bireysel ya da grup çalışması ile birey ya da bireylerin hedef becerideki performansını kaydeder.

Baker ve Wigram (2005), müzik terapinin method, uygulama, şarkı yazma ve müzik yazımı ile ilgili yayınlarında, şarkı yazımına geniş bir yer vermişlerdir. Şarkı yazımının müzik terapide önemli bir iletişim aracı olduğunu ve müzik terapinin başlangıcının şarkı söylemek olduğunu ifade etmişleridir (Akt. Baker ve Wigram, 2005:13).

Stainer ve Barrett (1875), çıkardıkları müzikal terimler sözlüğünde; “Ses müziğin önemli bir parçasıdır, ama şarkı sözleri en önemli aktörlerdir” (Akt. Baker ve Wigram, 2005:14).

Teröpatik içerikli şarkı yazmanın içeriğine bakacak olursak, şarkılar gereksinimi olan bireyler için yazılır, şarkının kompozisyonu bireyin psikolojik, duygusal, sosyal, fiziksel ve manevi iletişim ihtiyaçlarına göre şekillenir.

Baker ve Wigram (2005:14), müzik terapi için, şarkı yazımında, içeriğe ilişkin üç temel noktanın önemini vurgulamışlardır.

1. Şarkılar, monoton bir biçimde olmalıdır.

2. Şarkının içinde, hedef beceriye ilişkin flash kelimeler ve sözcükler bulunmalıdır.
3. Şarkının seçilen sözcükleri yalın olmalı ve hedef bireyin kelime haznesi göz önüne alınarak yazılmış olmalıdır.

Şarkı yazımında üç önemli adım bulunmaktadır (Baker ve Wigram, 2005:101). Bunlar;

1. Logo sözcükler seçilmeli.
2. Seçilen sözcükler ilişkili bir biçimde listelenmeli.
3. Sözcüklere uygun bir hikaye oluşturulmalı.

Şarkı yazımında birey ya da grup için, seçilen hedefler için uygun sözcükler seçilmeli. Şarkılar için seçilen sözcüklerin sembol sözcükler olması ve bireyin repertuarında bu sözcüklerin olmasına dikkat edilmelidir. Bunun yanı sıra bu sözcüklerden bireyin düzeyine uygun bir hikaye oluşturulmalıdır. Bu aşamadan sonrada uygun melodi biçimlendirilmelidir.

Müzik terapisti, melodiyi terapi oturumuyla birlikte, terapi oturumundan önce ya da sonra verebilir. Melodi ve veriliş biçimi, tamamen terapi oturumunun içeriğine göre şekillenir (Akt.Baker ve Wigram, 2005:102).

Pavlicevic, M., Ansdell, G. (2004), müzik terapi seansları iki biçimde yapılabileceğini ifade etmişlerdir:

1. Bireysel müzik terapi seansları
2. Grup müzik terapi seansları

Pavlicevic ve Ansdell (2004), özellikle grup müzik terapi seanslarının otomatik olarak kişilerarası etkileşim yarattığını ifade etmişleridir. Grup etkinlikleri içinde müzik terapi çalışmalarının yapılması yoluyla, toplum içinde bir şeyler

yapabilme, kendi dışındaki insanlarla birlikte bir şeyler paylaşabilme duygusunu kazandıklarını ifade etmektedirler.

Çoban (2006), engelli bireylerde müzik terapi'nin uygulamasının 3 aşamadan oluştuğunu belirtmiştir.

1. Başlangıç aşaması

Zihinsel engelli bireylerde çevreye cevap verme yeteneğini geliştirmek için çok basit yöntemlerle terapiye başlanır. Bu bireylerde sosyal yönelim çoğu zaman az gelişmiş olduğundan en küçük bir yönelim bile bir seviye olarak kabul edilir ve bu başlangıç seviyesi ilerletilmeye çalışılır. Mesela bir zil veya çan sesine, bir ritim aletine bireyin yönelimi çevreye cevabının bir kriteri olarak alınır. İlk etapta birey buna bir baş çevirme şeklinde cevap verebilir veya sadece bir irkilme cevabı verebilir. Verilen bu uyarı devam ettirildikçe bireyin dikkatinin gitgide müziğe yöneldiği gözlenir. Bu ilk dikkat çekme aşamasında birey çevresindeki nesnelere farkına varma deneyimini edinmiş olur.

2. Gözlem süreci

Zihinsel engelli birey enstrümanı uzun bir zaman gözlemler. Bazen enstrümanın sesinden korkmalar bile yaşanabilir. Ancak terapistin güven telkin etmesi ve uyarı devam ettiği halde bir korkulacak durumun yaşanmamış olması bireyin müzikal ortama güvenip bu ortamı benimsemesine yardımcı olur. Böylece bireyin güven duygusu kuvvetlendirilmiş olur. Bu kuvvetlenme gerçek çevreyle bir zaman sonra yakınlaşmasına katkıda bulunur.

3. İleri seanslarda

Daha ileri müzik terapi seansları enstrümanı çalmayı, ondan doğaçlama yoluyla bir şeyler üretebilmeyi hedefler. Bu seviyede bireyler bir şeyler yapabilme ve üretebilme duygusunu kazanır. Bu kendine güven duygusunu da olumlu etkiler.

2. 4. İlgili Araştırmalar

2. 4. 1. Müziğin Akademik Başarıya Olan Etkisine Yönelik Araştırmalar

Müziğin etkisini inceleyen bir çalışmada, Hurwitz, Wolf, Bertrick ve Kokos adlı dört psikolog müziğin okuma performansına etkilerini araştırmışlardır. Bunun için seçilen öğrenciler iki gruba ayrılmış, birinci gruba haftanın 5 günü müzik dersleri verilirken diğer gruba müzik dersi verilmemiştir. Bir yıl sonra iki grup karşılaştırıldığında ders almayan grubun başarıları %72 iken diğer grupta başarı %88'dir. Bu %16'lık fark müziğin okuma performansını artırdığını göstermektedir. Aynı konuda daha sonra da sürdürülen çalışmalar sonucuna göre, daha iyi müzik kulağı olanların daha erken okumaya başladıkları anlaşılmıştır (Akt.Shaw, 2000).

Hilliard ve Tolin ise tanıdık müzikle yapılan anlama sınavlarından öğrencilerin daha yüksek not aldıklarını, hatta tanıdıklığın sadece sınavdan önce bir kez dinletilip sınav sırasında tekrar dinlenmesinden ibaret olmasının yeterli olduğunu belirtmişlerdir (Akt.Shaw, 2000).

Diğer yandan tonalitenin mi tanıdıklığın mı daha baskın etkisi olduğunu araştıran Pearsall, müzik bölümü öğrencileriyle yaptığı deneylerle her ikisi de tanıdık olduğunda müziğin tonal ya da atonal olmasının anlamayı etkilemediğini, yani tanıdıklığın tonaliteden daha önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yine, yapılan deneylerde müzik dinletilen ya da müzik dersi verilen öğrencilerin akademik becerilerinde, özellikle de matematikte dinletilmeyenlere göre daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir (Akt. Shaw, 2000).

1978'de Wolff müzik deneyiminin diğer akademik alanlarda öğrenmeye, başarıya etkilerini araştırmış, bu araştırmasını "Genel öğrenme aktarımı" olarak tanımlamıştır; yani müzik eğitimi almak diğer akademik konuları öğrenmek için zihinsel bir disiplin olarak görev yapmaktadır. Örneğin sosyal bilimleri ritmik bir parçayla öğretmenin standart eğitimden daha etkili olduğu gözlemlenmiştir. Aynı şekilde okuma, kelime öğrenme, paragrafta kelimeyi bütünlük içinde anlamada

müzik eğitimi alan 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileri daha başarılı olmuşlardır. Matematik ve yabancı dil öğrenimine müziğin etkilerini irdeleyen bir başka çalışma da müzik dersi alan öğrencilerin almayanlara göre bu alanlarda daha başarılı olduklarını desteklemektedir (Akt. Shaw, 2000).

ABD’de California Üniversitesinde yapılan araştırmalar 3 ila 5 yaş arası piyano dersi alan çocuklarda fen bilgisi ve matematik derslerinde başarı getirecek olan mekân-zaman muhakemesinin geliştiği ortaya çıkarmıştır. Klasik müziğin etkilerini yoğun olarak araştıran ve olumlu yönlerini aktif olarak kullanan ABD eyalet bazında çeşitli kanunlarla müziği sosyal hayata sokarak ondan faydalanmaktadır; örneğin Florida’da tüm devlet okullarında arka planda klasik müzik çalınması istenmektedir (Akt. Pavlicevic, 2004).

Hong Kong Üniversitesinde yapılan bir araştırmada ise 12 yaşından önce en az 6 yıl müzik eğitimi almış çocuklarla hiç müzik eğitimi almamış çocuklar arasında yaptıkları karşılaştırma ile müzik eğitimi alanların kelime dağarcığının diğerlerinden çok daha fazla gelişmiş olduğunu saptanmıştır (Akt. Shaw, 2000).

California Irvine Üniversitesinden Prof. Dr. Gordon Shaw ve Wisconsin Üniversitesinden Prof. Dr. Frances Rauscher bir araştırmalarını “Küçük yaşta müzik dersleri almak ve özellikle de bir enstrüman üzerinde yoğunlaşmak” üzerine yapmışlardır. Bunun için en popüler ve en yaygın enstrüman olan piyanoyu seçmişlerdir. Seçimin diğer bir nedeni de piyanoyu fiziksel olarak deneyi gerçekleştirdikleri yaş grubundaki çocukların daha rahat ve kolay öğrenebilmeleridir. Bu deney için 3–4 yaş grubunda anaokuluna giden 78 çocuk seçmişler, seçtikleri çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik, kültürel yapılarının ve çocukların gittikleri anaokullarının eşdeğer olmasına dikkat etmişlerdir. Seçilen çocuklara deneye başlamadan önce zekâ testi uygulanmıştır. Deney için 78 çocuk dört gruba ayrılmış birinci gruba solfej dersi, ikinci gruba piyano ve solfej dersi, üçüncü gruba bilgisayar dersi verilirken, dördüncü gruba hiçbir şey öğretilmemiştir. Piyano grubundaki çocuklar haftada ikişer kere 15’er dakika piyano dersi almışlardır. 8 ay sürdürülen bu eğitimin ardından çıkan sonuç, piyano grubundaki çocukların zekâsında diğer

gruptakilerden çok daha fazla artış olduğudur. 8 ayın sonunda diğer gruplardaki çocukların zekâlarında önemli bir gelişme kaydedilmezken, piyano dersi alan gruptakilerin IQ'larında %46'lık bir gelişme görülmüştür. Prof. Dr. Shaw ve Prof. Dr. Rauscher bu deney 3–4 yaş grubunda yapılmış olsa da 12 yaşına kadar alınan müzik derslerinin etkili olacağını belirtmektedirler (Shaw, 2000).

1993'de ABD'de yapılan Mozart'ın müziklerinin beyin gücünü artırdığına dair bir araştırmada, 36 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Öğrenciler önce IQ testinin sağ beyin yeteneklerini ölçen sorularıyla test edilmişler, sonra da onlara Mozart Sonat dinletilmiştir. Dinleme sonrası tekrar test edildiklerinde IQ skorlarında 8 veya 9 puanlık artış gözlemlenmiştir. Fransız tıp ve bilim akademileri üyesi Dr. Alfred Tomatis'e göre beynin elektriksel olarak şarj olmasında kulaklar anahtar bir rol oynamaktadır. Beyin hücrelerindeki elektriksel enerjinin azalması konsantrasyonun bozulmasına ve yorgunluğa sebep olmaktadır. Bu durumda beynin piller gibi şarj edilmesi gerekmektedir. Tomatis, beynin enerjiyle şarj edilmesi yollarından biri olarak 5000 ila 8000 Hz arasında yüksek frekanslar içeren müziklerin dinlenmesinin olduğunu saptamıştır. Yıllar süren analizlerden sonra Tomatis bu frekans aralığındaki seslerin Mozart müziklerinde çok sayıda mevcut olduğunu tespit etmiştir. Tomatis'e göre kulak salyangozunu dolduran "corti" hücrelerinin titreşmesi jeneratör vasıtası görerek beynin yeniden şarj edilmesini sağlamaktadır (Shaw, 2000).

Tayvan'da uyku problemi olan 43 kız ve 43 erkek ilkokul öğrencisi incelenmiştir. Müziğin uyku süresini ve uyku etkinliğini düzelttiği gözlenmiştir. Bunun gibi birçok fizyolojik fayda; çocuğun rehabilite edilmesini, okul ortamında kendisini daha iyi hissetmesini, okul motivasyonunun artmasını ve okul içi paylaşımının daha iyi olduğunu ifade etmiştir (Akt. Çoban, A. 2006).

İngiltere'de yapılan bir çalışmada vücudun gövde, baş ve kol bölümündeki ağrılar için müzik kullanılmıştır. Müzik okulunda okuyan çocuklarla klasik bir okulda okuyan öğrenciler üzerinde çalışılmıştır. Kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha çok ağrı şikâyetinde bulunmuşlardır. Müzik okulunda okuyan öğrencilerin her

iki cinsiyet grubunda da, bedenle çalışmaya bağlı olarak ağrı şikâyeti daha fazla gözlenmiştir. Klasik lisedeki öğrencilerde daha çok yazmaya bağlı, müzik okulunda okuyan öğrencilerde ise özellikle çello, klarnet ve flüt çalmaya bağlı ağrılar görülmüştür. Burada ağrı bulgusunun üzerine giden bir müzikle tedavi programı, çocukların sıklıkla nelerden muzdarip olduklarını ortaya koymada başarılı olmuştur. Böylelikle çocukların akademik ilerlemelerini engelleyen unsurların ortadan kaldırılması için sağlam bir adım atılmıştır. Müzikle tedavi esnasında, öğrencilerin okudukları sınıflara, bölümlere, derslere ilişkin sorunları kolaylıkla tespit edilebilmektedir (Akt. Çoban, 2006).

Hong Kong Üniversitesi'nde görevli psikolog Agnes Chan ve ekibi, bir orkestrada görevli 6 ila 15 yaşlarında 45 erkek çocuğun kelime haznesini, müzikle uğraşmayan çocuklarla karşılaştırdı. Araştırma sonucunda, orkestraya mensup çocukların, verilen kelime listelerini, diğerlerine göre belirgin şekilde daha iyi akıllarında tutabildikleri ortaya çıktı. Bilim adamları, başarının, orkestraya üyelik süresiyle doğru orantılı olarak arttığını kaydettiler. Deneyi bir yıl sonra tekrarlayan bilim adamları, bu süre içinde orkestraya üye olan çocukların önceki sonuçtan daha başarılı olduğunu, orkestradan ayrılan çocukların başarısının ise artmadığını tespit ettiler (<http://www.ntvmsnbc.com/news/226394.asp>)

2. 4. 2. Müzik Terapi Öğretim Yöntemi ile Engelli Bireylerin Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Araştırmalar

Alan yazında, zihinsel engelli, otistik ve yaygın gelişimsel bozukluğu olan, bireylere çeşitli sosyal beceriler kazandırmak amacıyla çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Thaut (1988), otistik çocuklarda müziksel tepki üzerinde çalışmıştır. Çalışmaları, otistik çocukların olağandışı müziksel yetenekleri ve müziksel tepkileri olduğunu göstermiştir. Bulduğu veriler otistik çocukların ürettiği tonal dizilerin

araştırmacı tarafından oluşturulan ölçeklerde (orjinallik, ritm ve sınırlılık) yüksek olduğunu göstermiştir (Akt. Gadberry, 2005).

Trevarthen, Aitken, Papoudi ve Robarts (1998), müzik terapinin otistik çocukların tedavisinde etkili olduğunu, sosyal etkileşimde ve duygusal iletişimde onlara yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Otistik ocuklar üzerinde yürütülen birçok vaka incelemesi pozitif sonuçlar vermiştir. Belgelendirilen gelişmeler olumlu sosyal davranışların, çevresel bilincin, seslendirmenin ve dikkat aralığının, vokal taklitin, iletişimin, diğer insanlarla doğaçlama oyunların ve göz kontağında ilerleme olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak genel olarak müzik terapisinde kullanılan müzik otistik çocuklara hem güven hem de özgürlük duygusu sağlamaktadır (Akt.Gadberry, 2005).

Wimporry ve Nash (1999), Otistik Bozukluğu Olan Erkek ocuklarda Müzik Terapi ve Oyun Terapi Ortak Tedavisinin Görüngüsel çalışmasında, birlikte interaktif oyunlara dayalı terapotik yaklaşımı “müzikal etkileşim terapisi” olarak belgelendirmiştir. Froehlich (1984), müzik terapisinin ve oyun terapisinin pediatrik hastaların szli ifadeleri üzerinde müzik terapisinin ve oyun terapisinin etkilerini karşılaştırmıştır. Deney grubu ve bir kontrol grubuyla bireysel oturumlar gerçekleştirmiştir. Sonuçlar, müzik terapisti pediatrik hastalarda oyun terapisinden daha etkili olduğunu göstermiştir (Akt. Wimporry ve Nash,1999).

Orta derecede zihinsel engelli çocukların sosyal beceri gelişiminde müzik terapi tedavi programının etkisini araştıran Duffy ve Fuller (2000), yaşları 5 ile 10 arasında değişen 32 çocukla yaptıkları araştırmada, 5 sosyal beceri üzerinde çalıştılar. Bu sosyal beceriler sıra alma, taklit etme, seslendirme, konuşma başlatma ve göz kontağıdır. Çocukları deney ve kontrol gurubu olarak ayıran araştırmacılar 8 haftalık program sonuncunda müzik terapi uygulanan grupta anlamlı değişiklikler gözlemlediler.

Londra Nordoff –Robbins Müzik Terapi Enstitüsünün araştırmalarına göre otistik ve spastik çocukların tedavisinde pentatonik müzik çok etkili olmaktadır. Bu enstitüde otistik çocukların müzikle tedavi seanslarında piyano ve ritim sazlar eşliğinde pentatonik melodiler kullanılmaktadır. Pentatonik müziğin bu çocuklarda kendine güven ve kararlılık duygusu oluşturduğu ve otizmin iyileşmesine katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar çocuklara, 9–10 yaşına kadar pentatonik müzik dinletilmesi özellikle tavsiye etmektedirler. Londra Kraliyet Müzikle Tedavi Okulu'nda, otistik çocukların adaptasyonunda tedavi edici; Macaristan'da ise, çocuk eğitiminde önemli bir unsur niteliğindedir (Tümata, 2005) .

Amerika'da 7. sınıf öğrencilerine yapılan bir müzikle tedavi çalışmasında hızlı tempodaki müziklerle çalışıldığında sosyal becerilerden hakkını arama davranışında artış saptanmıştır (Akt. Çoban, 2006).

2002 yılında Amerikalı araştırmacı Janata'nın yaptığı bir fonksiyonel MR çalışmasında da müziğin, hiperaktif çocuklarda beyin ön ve yan bölgelerindeki kan akımını artırarak davranış problemlerini azalttığı tespit edilmiştir. Bu biyolojik etkilerinin yanında müzikle tedavi, hiperaktif çocuğun kişisel ve sosyal gelişimine katkıda bulunmakta, sosyal uyumunu artırmaktadır (Akt. Çoban, 2006).

Abikoff adlı bir araştırmacı 2004 yılında yaptığı bir çalışmada müzik dinleyerek ders çalışan hiperaktif çocukların, dikkat ve odaklama yeteneklerinin, buna bağlı olarak da aritmetik çözüme performanslarının arttığını keşfetmiştir (Akt. Kılıç, G. ve diğerleri, 2007)

Steven ve Clark'ın (1969)'a göre, Rimland müziksel ilginin ve yeteneğinin otistik çocuklarda evrensel olduğunu söylemiştir. Otistik çocuklarda müzik terapisinin birçok sonucunun ortaya çıktığını gözlemlemişlerdir. Steven ve Clark müzik terapi tekniklerini 5 – 7 yaş arasında değişen beş çocukta denemiştir. Sekiz oturum sonucunda otizm ölçeğindeki sonuçlarda önemli bir gelişme olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda gelişimsel olgunlukta da önemli bir artış gözlemlenmiştir. Araştırmacıların belirttiğine göre genel olarak müzik terapi

tekniklerinin otistik çocuklarda olumlu sosyal davranışlarının iyileştirilmesinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür (Berrakçay, 2007).

Reitman (2005), otistik çocukların, dikkatlerine yönelik yaptığı çalışmasında, müzik terapinin etkililiğini incelemiştir. Dikkat, karşılıklı ilgi nesnesine seçilikle hizmet verme yeteneği, yaşamda erken gelişen kritik beceri ve gelecek, sosyal-bilişsel becerilerden etkilenme, sosyal-duygusal beceriler ve dil gelişimi incelenmiştir. Reitman çalışmasının sonucunda, müzik terapi kişilerarası anlamayı, ortak motivasyonu ve işbirlikli becerileri arttıran etkili bir metot olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar 3 – 5 yaşları arasında otizm spektrum bozukluğu tanısı koyulmuş konuşamayan erkek çocuklardan oluşmaktadır. Bütün katılımcılar “Çocukluk Otizm Değerlendirme Ölçeği” (Childhood Autism Rating Scale “CARS”) tarafından ölçülen otistik alan fonksiyonlarında ciddi olarak düştüler. Katılımcılar sekiz kere 30 dakikalık bireysel müzik terapi seanslarına haftada iki kere almış ve seanslar beş müzikal deneyim kategorisinden oluşuyordu: selamlama şarkıları, taklit aktivitesi, çalgı oyunları, büyük motor müzikal hareketler/taklit aktivitesi ve kapanış/veda şarkıları oluşturmuştur. Hem canlı müzik hem de kaydedilmiş müzik kullanılmıştır. Müzikal doğaçlamalar seanslar boyunca sıklıkla çocukların vokal ve motor verimleri üzerine temel alınarak oluşturulmuştur. Müzikal katılımı amaçlamak, yansıtma ve çocuğun deneyimlerini genişletmek esas alınmıştır. Birçok aile toplumsal duyarlılık işaretlerindeki gelişmeleri not aldı ve toplumsal yaklaşım davranışları Yaygın Gelişimsel Bozuklukların Aile Uyarlaması – Aile Kayıtları (Parent Version of the Pervasive Developmental Disorder -Behavioral Inventory (PDDBI) (Cohen and Sudhalter, 1999) tarafından ölçülmüştür. Aileler %8 ile %40 arasındaki gelişme değişimlerini not alarak, PDDBI’da olduğu gibi ölçülen diğer bölümlerde pozitif değişimler bulunmuştur (Örneğin ritüalizm/direnç değişimi, canlandırma düzenleme problemleri ve spesifik korkular azaldı, fonolojik beceriler arttı). Başlangıçtaki video analizleri ve müzik terapi seansları sonucu, yaklaşık olarak katılımcıların %70’inin dikkat davranışlarına katılmada görülebilir artış olduğunu göstermiştir. Gelişme değişimleri %36 ile %200 arasında çıkmış ve sonuçlar göstermiş ki çocuk tedavi programındaki müzik tedavi müdahalesinin

olumlu sonuçları var ve bu etkili metot bazı otistik çocuklarda dikkat becerilerine katılımı artırabileceğini ifade etmiştir (Berrakçay, 2007).

2. 4. 3. Ülkemizde Sosyal Beceri Geliştirmeye Yönelik Yapılan Araştırmalar

Alan yazında engelli bireylerle ilgili sosyal beceri öğretimi konusunda çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Sosyal becerilerin geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; sosyal beceri öğretiminde çeşitli yaklaşımların ve programların etkili olup olmadığına bakılmıştır.

Altınoğlu-Dikmener (1996), çalışmasında, sosyal içe dönük ergenlere uygulanan grupla sosyal beceri öğretiminin bu bireylerin içe dönüklük düzeylerini azaltıp azaltmadığını incelemiştir. Ön test-son test kontrol gruplu bir modele göre düzenlenen çalışma, 12 ergen üzerinde uygulanmıştır. Deneklerin içedönüklük düzeyleri, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinin Sosyal İçedönüklük Alt Ölçeği kullanılarak belirlenmiştir. Ön testlerden sonra, sosyal beceri öğretim programı 12 hafta süreyle uygulanmıştır. Kontrol grubuna bir uygulama yapılmamıştır. Uygulama sonrasında her iki gruba son testler uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, sosyal beceri öğretim programına katılan ergenlerin sosyal içedönüklük düzeylerinde anlamlı bir azalma olduğu belirlenmiştir.

İpek (1998) tarafından yapılan çalışmada, zihinsel engelli çocukların sosyal gelişimleri üzerinde, eğitimde dramının etkisi incelenmiştir. Araştırma grubu, özel eğitim kurumlarına devam eden ve gelişimsel olgunluk düzeyleri Portage erken çocukluk dönemi eğitim programı kontrol listesine göre 3-4 yaş düzeyinde olduğu belirlenen on yedi zihinsel engelli çocuktan oluşmaktadır. Çocukların sosyal gelişimlerinin değerlendirilmesinde ön test olarak Vineland Sosyal Olgunluk Ölçeğinden yararlanılmıştır. Araştırmacı, eğitimde drama yöntemini kullanarak çocukların sosyal gelişimlerini desteklemeye ve geliştirmeye yönelik eğitim programları hazırlamıştır. Uygulamalar sekiz hafta süreyle devam etmiştir. Uygulama sonucunda son test olarak yine aynı ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın

deseni ön test- son test eğitimi şeklindedir. Sonuçlara göre, 2–3 yaş, 3–4 yaş, 4–5 yaş ve 5–6 yaş gruplarında alınan tüm sosyal becerilerde grup içinde ön test son test arasında farklılıklar olduğu görülmüş ve bu farklılıkların yaş grupları büyüdükçe önemlilik derecelerinin de arttığı belirlenmiştir. Bu yaş grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı görülmüştür. Bu sonuç, zihinsel engelli çocuklara uygulanan drama eğitiminin sosyal gelişimleri üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermiştir.

Yüksel (1999) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerine verilen sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma deseni, ön test, son test, deney ve kontrol grup desen olup 33 öğrenci deney, 33 öğrenci de kontrol grubuna alınmıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyi Sosyal Beceri Envanteri ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgular, genel olarak sosyal beceri eğitiminin, öğrencilerin sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilediği şeklindedir. Benzer şekilde, sosyal beceri eğitiminin, sosyal becerinin bir alt boyutu olarak, duyuşsal duyarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ancak sosyal beceri eğitimi, sosyal becerinin diğer alt boyutları olan; duyuşsal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol düzeyleri üzerinde etkili olmamıştır.

Tüy (1999), çalışmasında, kaynaştırma programına ve özel eğitim okuluna devam eden işitme engelli çocuklar ile işiten çocukların sosyal becerilerini ve problemleri davranışlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmaya 3–6 yaş arasında 60 işitme engelli ve 474 işiten çocuk alınmıştır. Okul öncesi ve anasınıfı davranış ölçeğini kullanarak elde edilen verilerin analizi sonucunda, kaynaştırma programına katılan ve özel eğitim okuluna devam eden işitme engelli çocuklar ile işiten çocuklar arasında sosyal becerilerde, sosyal etkileşim boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğu görülmüştür. Sosyal bağımsızlık ve sosyal işbirliği boyutlarında, iki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmada ayrıca, yaş değişkeninin sosyal beceri ölçeğinden alınan puanlar üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu bulunurken, işitme engelli olup olmama, yaş ve cinsiyet değişkenlerinin ölçekten alınan puanlar üzerinde ortak etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Çifci (2001) bilişsel süreç yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programının, zihinsel engelli öğrencilerin özür dileme, alay edilmeye başa çıkma ve uygun olmayan dokunmaktan kaçınma becerilerini kazanmalarında ve bu becerileri genelleyebilmelerinde etkili olup olmadığını amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya, Ankara ilinde bulunan Başkent Mesleki Eğitim Merkezi'ne devam eden zihinsel engelli öğrenciler arasından araştırma için belirlenen önkoşul özelliklerine sahip (okuyabilme, sözel yönergeleri takip edebilme, sorulan sorulara sözlü olarak yanıt verebilme) dokuz öğrenci seçilmiştir. Öğretmenlerin gözlemleri ve sınıflarındaki öğrencilerin her biri için Sosyal Beceri Kontrol Listesini doldurmaları sonucunda, zihinsel engelli öğrencilerin gereksinim duydukları üç öncelikli sosyal beceri ve bu becerilerde yetersizliği olan öğrenciler belirlenmiştir. Hedef sosyal beceriler olan; özür dileme, alay edilmeye başa çıkabilme ve uygun olmayan dokunmaktan kaçınma becerilerinin öğretiminde kullanmak amacıyla bilişsel süreç yaklaşımının temel aşamaları olan; sosyal kodlama, sosyal karar verme, sosyal performans ve sosyal değerlendirme aşamalarının yer aldığı öğretim planları hazırlanmıştır. Bu becerilerin öğretiminde öykü ve resimlerden yararlanılmıştır. Sosyal beceri programında öğretim oturumları bireysel olarak düzenlenmiş, haftada üç gün olarak yapılmıştır. Öğretim oturumları sonunda, genelleme oturumlarına yer verilmiş, araştırmanın verileri her beceri için ayrı hazırlanan Veri Toplama Araçlarıyla toplanmıştır. Öğretim etkililiğini belirlemede, tek denekli araştırma yöntemlerinden Denekler Arası Yoklama Evreli Çoklu Yoklama Modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda bilişsel süreç yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programının dokuz zihinsel engelli öğrencinin hedef sosyal becerileri kazanmalarında ve bu becerileri genelleyebilmelerinde etkili olduğu görülmüştür.

Sazak (2003), tarafından yapılan araştırmada, zihin engelli öğrencinin “kendini tanıtmaya”, “yardım ya da bilgi isteme” ve “paylaşma” becerilerini kazanmasında akran aracılı sosyal beceri eğitim programının etkisi incelenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını, Bolu ilinde bulunan bir ilköğretim okulunun 1. sınıfına devam eden normal gelişim gösteren iki öğrenci ile aynı okulun özel eğitim sınıfına

devam eden bir öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, tek denekli araştırma yöntemlerinden Becerilerarası Çoklu Yoklama Modeli kullanılmıştır. Geliştirilen öğretim programı, haftada üç gün 30 dakikalık oturumlar şeklinde uygulanmıştır. Öğretim oturumları sonunda, izleme oturumları yapılmıştır. Araştırmanın sonunda, akran aracılı sosyal beceri öğretim programının, öğretilmesi hedeflenen kendini tanıtmaya, yardım ya da bilgi isteme ve paylaşma becerilerini kazandırılmasında etkili olduğu görülmüştür.

Eldeniz Çetin (2005), tarafından yapılan araştırmada, drama yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri öğretim programının hafif düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların, temel beceriler, temel konuşma becerileri, ileri konuşma becerileri, ilişkiyi başlatma becerileri, ilişkiyi sürdürme becerileri, grupla iş yapma becerileri, duygusal beceriler, kendini kontrol etme becerileri, saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri, sonuçları kabul etme becerileri, yönerge verme becerileri ve bilişsel becerilerini geliştirmelerinde etkili olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Öğretim etkililiğini belirlemede ön test-son test deney ve kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma grubu, toplam on altı kişi olup bunlardan sekiz öğrenci deney grubunu, diğer sekiz öğrenci ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Araştırma grubunu belirlemek için, Bolu İlinde kaynaştırma uygulaması yapan ilköğretim okullarının özel eğitim sınıflarından drama ön koşul becerilerine sahip öğrencilerin devam ettiği iki sınıf tespit edildi. Bu sınıflardan biri random yöntemi ile deney, diğeri de kontrol grubu olarak belirlendi. Bu sınıfların öğretmenlerinden sosyal becerileri değerlendirme ölçeğini doldurmaları istenerek ön test verileri toplanmıştır. Hedeflenen sosyal becerilerin öğretimini gerçekleştirmek için, drama yöntemi doğrultusunda öğretim programları hazırlanmıştır. Hazırlanan öğretim programları hafta içi her gün 30–35 dakikalık oturumlar şeklinde toplam 69 oturum olarak uygulanmıştır. Öğretim oturumları sonrasında deney ve kontrol grubu öğrencilerin devam ettiği sınıfların öğretmenlerinden sosyal becerileri değerlendirme ölçeğini tekrar doldurmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda, drama yöntemi doğrultusunda hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkili olduğu görülmüştür.

Kara ve am (2007), tarafından yapılan çalışma, gelişim ve öğrenme dersinde grupla bir işi yapma ve yürütme, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile kendini kontrol etme sosyal becerilerinin kazandırılmasına yaratıcı drama yönteminin etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma gelişim ve öğrenme dersi alan toplam 74 ğretmen adayı ile bir deney ve bir kontrol gruplu deneme modeli kullanılarak yürütülmüştür. Rasgele yöntemle ğretmen adaylarından 37 tanesi yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı deney, diğer 37 tanesi ise geleneksel ğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubuna atanmıştır. Deney grubunda sosyal becerileri geliştirecek şekilde düzenlenmiş yaratıcı drama aktiviteleri 12 haftalık ders saati süresince uygulanmıştır. Sosyal becerilerin ölçümünde, araştırmacılar tarafından hazırlanan, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan Sosyal Becerileri Değerlendirme lği (SBDÖ) kullanılmıştır. n ölçüm ve son ölçümden elde edilen veriler üzerinde bağımsız t testi uygulanmıştır. Sonuç olarak, bulgular grupla bir işi yapma ve yürütme becerileri, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri ile kendini kontrol etme becerilerini kazandırma konusunda yaratıcı drama yönteminin etkili olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, denekler ve seçimi, sosyal beceri öğretim programının hazırlanması, uygulama süreci, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3. 1. Araştırma Modeli

Müzik Terapi Aracılığı ile Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programı'nın etkililiğini incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışma tek denekli araştırma modellerinden Denekler Arası Çoklu Yoklama Modeline göre desenlenmiştir.

Bu araştırmanın bağımsız değişkenini: Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisi, başkalarından aldığı eşyayı yerine getirme becerisi, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi; becerilerini öğretmeyi hedefleyen "müzik terapi yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programı" oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın bağımlı değişkenini: Zihin engelli çocukların başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisini öğrenme düzeyidir.

Bu araştırmada deneysel kontrol; başlama düzeyi evrelerinde bağımlı değişkende hiçbir değişiklik olmadığı; ancak sosyal beceriler öğretim programının, başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretim programının kullanılmasıyla yapılan uygulama evrelerinde bağımlı değişken değerinin giderek arttığı gösterilmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır.

3. 2. Denekler ve Seçimi

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan denekleri seçmek için, iki etken gözlemlenmiştir. Müzik terapi öğrenme yöntemine dayalı olarak yapılacak öğretim için ön koşul özelliği taşıyan beceriler olan, ifade edici dil becerisine sahip olma, verilen sözel yönergeleri yerine getirme, çalışmaya istekli olma ve diğeri ise, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine göre sosyal becerileri uygun olarak yerine getirememeleridir. Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezine devam eden öğrencilerden, denekler arası her beceride en az üç öğrenci olmak üzere Down Sendromu tanısı bulunan dokuz öğrenci denek olarak seçilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Zihinsel Engelli Öğrencilerin Özellikleri

Özellikler	Hedef Sosyal Beceriler								
	Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme			Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme			Üstlendiği Görev Yada Görevleri Yerine Getirme		
Adı	Emre	Furkan	Ezgi	Ali	Mert	Alp	Salih	Hasan	Eda
Cinsiyeti	Erkek	Erkek	Kız	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Kız
Yaşı	10	11	11	11	11	11	10	11	11
Sınıfı	4	4	4	4	4	4	4	4	4

*** Deneklerin adları değiştirilmiştir.**

Çalışmada, her bir sosyal beceri üç farklı öğrenciye öğretilmiştir. Tablo.1' de öğretilmesi hedeflenen her bir sosyal beceri için hazırlanan öğretim programına katılan deneklerle ilgili bilgiler yer almaktadır. Tablo 1'deki hedef becerilerden olan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisi öğretim programına 2 zihinsel engelli erkek ve 1 kız öğrencinin katıldığı görülmektedir.

Birinci öğrenciye ilişkin bilgiler: Emre on yaşında, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir.

İkinci öğrenciye ilişkin bilgiler: Furkan on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir. Okuma yazma bilmektedir.

Üçüncü öğrenciye ilişkin bilgiler: Ezgi on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir.

Tablo 1'deki hedef becerilerden olan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisi programına üç zihinsel engelli erkek öğrencinin katıldığı görülmektedir.

Birinci öğrenciye ilişkin bilgiler: Ali on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir. Okuma- yazma becerilerine sahiptir.

İkinci öğrenciye ilişkin bilgiler: Mert on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel

eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir.

Üçüncü öğrenciye ilişkin bilgiler: Alp on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir. Okuma- yazma becerilerine sahiptir.

Tablo 1’deki hedef becerilerden olan, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi öğretim programına iki erkek, bir kız olmak üzere toplam üç zihinsel engelli öğrencinin katıldığı görülmektedir.

Birinci öğrenciye ilişkin bilgiler: Salih on yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir. Okuma- yazma becerilerine sahiptir.

İkinci öğrenciye ilişkin bilgiler: Hasan on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir. Okuma-yazma becerilerine sahiptir.

Üçüncü öğrenciye ilişkin bilgiler: Eda on bir yaşında ve Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, özel

eğitim dördüncü sınıfına devam etmektedir. Okul kayıtları incelendiğinde; hastane raporuna zihinsel engelli olduğu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından uygulanan test ve gözlem sonuçlarına göre ise orta düzeyde performans gösterdiği görülmektedir. Okuma- yazma becerilerine sahiptir.

3. 2. 1. Deneklerde Aranılan Önkoşul Özellikleri

Bu çalışmada, araştırmaya katılan deneklerden bazı önkoşul becerilere sahip olmaları beklenmiştir. Zihinsel engelli öğrencilerin pek çoğunun sosyal becerilerinde yetersizlik bulunmaktadır. Araştırmaya katılan zihin engelli öğrencilerin seçiminde bazı ön koşul özellikleri göz önüne alınmıştır. Bu ön koşul özellikleri;

(1) ifade edici dil becerisine sahip olma,

(2) verilen sözel yönergeleri yerine getirme,

(3) çalışmaya istekli olma,

(4) araştırmada öğretilmesi hedeflenen; başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisi, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisi ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinde yetersiz değildir.

Ön koşul becerilerin belirlenmesinde, araştırmacının ve özel eğitim sınıf öğretmeninin gözlemlerinden yararlanılmıştır. Öğrenciler ders içi ve ders dışı etkinliklerle gözlemlenmiştir. Yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda, bu araştırma için gerekli olan ön koşul becerilere sahip zihin engelli öğrenciler arasından ailesinin de çalışmaya izin verdiği dokuz zihinsel engelli denek olarak seçilmiştir.

Araştırmaya katılan denekler bir eğitim kurumuna devam ettiğinden, öğretilecek hedef sosyal becerilere ilişkin çalışma öncesinde ve sırasında herhangi bir eğitim almıyor olmasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla, sınıf öğretmenine ve ailesine bu becerilerin öğretimini yapmamaları konusunda bilgi verilmiştir.

3. 3. Uygulama Ortamı

Araştırma grubunda yer alan öğrencilere başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerini öğretmek için hazırlanan Müzik Terapi yöntemine dayalı Sosyal Beceri Öğretim Programı'nın uygulamaları, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ilde, milli eğitim müdürlüğüne bağlı eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinin içinde yer alan ve okul yönetimi tarafından kullanılmasına izin verilen, derslikte yürütülmüştür. Tüm uygulama süreci bu sınıfta gerçekleşmiştir.

Çalışmalar hafta içi her gün ve 12.00–12.35 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanabilmesi için ses ve görüntü kayıtları gerektiğinden; ortamda bir video kamerada bulundurulmuştur. Bu kamera mümkün olduğunca öğrencilerin dikkatlerini dağıtmayacak bir şekilde sınıfa konulmuştur. Araştırmanın başlama düzeyi verileri, öğretim oturumları, yoklama ve izleme oturumlarına ilişkin veriler belirtilen ortamda toplanmıştır.

3. 4. Öğretim Materyali

Sosyal becerilerin öğretiminde kullanmak amacıyla araştırmacı tarafından şarkılar yazılmış, müzik ile birlikte seslendirilerek kasete kayıt edilmiştir. Bunun yanı sıra müzik aletleri, deneklere uygun onların kullanabilecek olanlardan seçilmiştir. Sosyal becerilerle ilgili hikâye kartları hazırlanmıştır.

Uygulama için Mozart'ın çeşitli eserleri seçilerek kasete kayıt edilmiştir. Hazırlanan bu materyallerin hedef sosyal becerilerin öğretiminde kullanmak için uygun olup olmadığı konusunda uzman görüşüne başvurulmuştur. Özel eğitim alanında çalışan üç özel eğitim uzmanının görüşleri sonucunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3. 4. 1. Şarkıların Hazırlanması

“Müzik Terapi Öğretim Yöntemi Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Sunulması” nda kullanılmak üzere hedef becerilerin alt basamaklarını betimleyen şarkılar hazırlanmıştır. Öğretim oturumlarında kullanmak amacıyla her beceri için 10 oturumluk, şarkı hazırlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin gereksinim duyduğu ve yetersiz olduğu üç sosyal beceri için şarkılar hazırlanmıştır. Bu şarkıların hazırlanmasında, şarkı sözlerinin doğrudan sosyal beceri ile ilişkili, yalın ve anlaşılır cümlelerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra şarkı sözlerinin ön planda, ritmin onun gerisinde kalmasına dikkat edilmiştir. Genellikle araştırmacı, şarkı kayıtları sırasında müziklerin tek düze olmasına ve şarkı sözlerinin anlaşılır olmasına dikkat etmiştir.

Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisinin öğretim oturumlarında kullanılacak şarkı sözlerinin yazımında, oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olma, çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle çağırma, çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözlü olarak çağırma ve çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirme becerilerinin içeriklerine uygun şarkı sözleri yazılmıştır. Başkalarından aldığı eşyayı yerine getirme becerisinin öğretim oturumlarında kullanılacak şarkı sözlerinin yazımında, etrafındaki kişilerden herhangi bir eşya isteme, aldığı bu eşyayı amaca yönelik kullanma (eşyalar araştırma içerisinde, kalem, kitap vb. biçimde sınırlandırılmıştır). Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirme becerilerinin içeriklerine uygun şarkı sözleri yazılmıştır. Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretim oturumlarında kullanılacak şarkı sözlerinin yazımında, verilen görev içeren yönergeyi dinleme, görevini tamamlamak için çalışmaya başlama ve görevini tamamlaması gereken zamanda bitirme becerilerinin içeriklerine uygun şarkı sözleri yazılmıştır.

3. 4. 2. Hikâye Kartlarının Hazırlaması

Şarkı sözleri yazılıp, seslendirildikten sonra bu şarkıları betimleyen resimli hikaye kartlarına gereksinim duyulmuştur. Bu materyallerde çocukların dikkatini çeken, yalın ve anlaşılır resimlerden seçilmiştir. Kartların kullanım sırası, hedef sosyal becerinin alt amaçlarına uygun bir biçimde hazırlanmıştır.

3. 5. Öğrencilere Sunulacak Pekiştireçlerin Belirlenmesi

Üç farklı hedef becerinin zihinsel engelli öğrencilere öğretilme sürecinde önceden belirlenen pekiştireçlerden yararlanılmıştır. Pekiştireçlerin belirlenmesinde, aile ve öğretmen görüşleri göz önüne alınmış, öğrencilere de nelerden hoşlandıkları sorulmuştur.

Bu doğrultuda belirlenen pekiştireçler; saç tokası, taç, saç bandı, oyuncak, sakız, bonbon, kalem, maske, kurşun kalem, boya kalem, silgi, oyuncak, sakız, bonibon olarak belirlenmiştir. Her doğru tepki sonucunda belirlenen pekiştireçlerin yanı sıra sözel pekiştireçler de verilmiştir.

3. 6. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verileri toplamak için “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” (4–6 yaş) kullanılmıştır.

3. 6. 1. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

Zihin engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde değişiklik meydana gelip gelmediğini belirlemek amacıyla Avcıoğlu (2003), tarafından geliştirilen “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” (4–6 yaş) kullanılmıştır. Bu ölçek, sosyal

etkileşimi artırmak için iletişim yetersizliklerine yardım etmede önemli olan becerileri ölçmeyi amaçlamaktadır ve 4–6 yaş çocuklarının sahip olmaları gereken sosyal becerileri içermektedir.

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4–6 Yaş), sosyal etkileşimi artırmak için önemli olan becerileri ölçmeyi amaçlamaktadır. Beşli dereceleme şeklinde oluşturulmuş likert tipi bir ölçektir. SBDÖ, 4 ile 6 yaşlarındaki çocukların sahip olması gereken sosyal becerileri içermektedir. Ölçekte beceriler 9 kategori altında toplanmıştır. Bunlar; Kişiler Arası Beceriler (KB), Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme Becerileri (KDKEB) Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB), Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB), Sözel Açıklama Becerileri (SAB), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Dinleme Becerileri (DB), Amaç Oluşturma Becerileri (AOB) ve Görevleri Tamamlama Becerileridir (GTB).

Kişiler Arası Beceriler (KB): Bu bölüm, 11 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireyler arası karşılıklı etkileşimin sürdürülmesinde önemli olan becerilerdir. Bu kategoride; grup üyelerinden izin alarak gruba katılma, başkaları kendisinden yardım istediğinde yardım etme, arkadaşlarına gönüllü olarak yardım etme, başkalarını oyun oynamaya davet etme, gönüllü olarak öğretmeni yada öğretmenlerine yardım etme, bir gruba kolayca katılma, başkalarıyla kolayca arkadaşlık kurma, anlamadığı kurallar olduğunda bunları sorma, arkadaşlarına iltifatta bulunma, kendi kendisine iltifatta bulunma ve başkalarıyla karşılaştığında (sözlü yada başıyla) selam verme gibi beceriler yer almaktadır.

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDUSB): Bu bölüm 8 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireylerin sosyal etkileşim içerisinde hem kendilerinin hem de başkalarının kızgınlık davranışlarını kontrol etmelerine ve değişikliklere kolayca uyum sağlamalarına yardım ederler. Bu kategoride; başkasının kızgınlığının farkına varma, kızgınlığını uygun şekilde sözel olarak ifade etme, sürekli olmayan değişikliklere kolayca uyum gösterme, sürekli değişikliklere tepki gösterme, kızgınlığının başladığını fark etme, olumlu değişiklikleri kolayca kabul etme,

olumsuz değişiklikleri kolayca kabul etme ve arkadaşlarının kızgınlığını kontrol etmeye çalışma gibi beceriler yer almaktadır.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileridir (ABBÇB): Bu bölüm 9 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireylerin sosyal etkileşim içerisinde akranları tarafından karşılaşılabilecekleri çeşitli baskılarla başa çıkmalarına yardım ederler. Bu kategoride; olumsuz grup baskısına uygun şekilde hayır deme, olumsuz akran baskısına uygun şekilde hayır deme, olumsuz akran baskısına uygun şekilde karşı koyma, akran baskısına rağmen kendi düşüncelerini uygun şekilde savunma, bağımsız olarak karar alma, arkadaşlarının mantıklı olmayan düşüncelerini uygun şekilde reddetme, oynadığı bir oyunda üstlendiği rollerini akran baskısına rağmen yerine getirme, akran baskısını görmezlikten gelme ve başkalarıyla arasında olan anlaşmazlığı idare etme gibi beceriler yer almaktadır.

Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB): Bu bölüm 9 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireylerin sosyal davranışları üzerinde kendilerini kontrol etmelerine yardım ederler. Bu kategoride; baskı altında sakin kalma, baskı altında kendini uzun süre kontrol etmeye devam etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme, sınıfta sessizce öğretmenini bekleme, arkadaşlarının mantıklı düşüncelerini kabul etme, sırasını bekleme, farklı düşüncelerin olduğu durumlarda arkadaşlarıyla uzlaşma, kendisine yapılan olumsuz eleştirileri kabul etme ve kendisinden istenilenleri olumlu bir şekilde reddetme gibi beceriler yer almaktadır.

Sözel Açıklama Becerileri (SAB): Bu bölüm, 7 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerileri içermektedir. Bu kategoride; başkalarına kendini tanıtmaya, başkalarına arkadaşlarını tanıtmaya, akran övgüleriyle karşılaştığında bu durumu açıklama, başkalarınca anlaşılmayan davranışlar sergilediğinde bunları açıklama, güçlü ve zayıf yanlarını tanımlama, başkalarınca verilen yönergeleri anlamadığında bunu ifade etme, başkalarına sözel olarak çeşitli görevleri dağıtma gibi beceriler yer almaktadır.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB): Bu bölüm 4 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireylerin karşılaşılabilecekleri çeşitli sonuçları kabul etmelerine yardım ederler. Bu kategoride; başarısız olduğunda bu durumu sakince karşılama, olumsuz sonuçlar karşısında kızmadan sonuçları kabul etme, kurallara uyduğunda ortaya çıkabilecek sonuçları kabul etme ve kurallara uymadığında ortaya çıkabilecek sonuçları kabul etme gibi beceriler yer almaktadır.

Dinleme Becerileri (DB): Bunlar, 5 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerileri içermektedir. Bu kategoride; başkalarının verilen sözel yönergeleri dinleme, başkalarıyla etkileşim içerisinde konuşan kişiyi aktif olarak dinleme, başkalarının verilen sözel yönergeleri yerine getirmeye çalışma, başkalarının konuşmalarından duyduklarını açıklama ve başkaları konuşurken konuşan kişiyle göz ilişkisi kurma gibi beceriler yer almaktadır.

Amaç Oluşturma Becerileri (AOB): Bu bölüm 3 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireylerin başkalarından bağımsız olarak bir amaç oluşturmalarını ve bu amaçları gerçekleştirmelerini sağlayan becerilerdir. Bu bölümde; bağımsız olarak kendine bir amaç oluşturma, birbirini izleyen amaçlar oluşturma ve oluşturduğu amaç ya da amaçları başarmak için çaba gösterme gibi beceriler yer almaktadır.

Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB): Bu bölüm, 3 alt beceriden oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan beceriler, bireylerin üstlendikleri görevleri yerine getirmelerine yardım eden becerilerdir. Bu bölümde; verilen görev ya da görevleri tamamlamak için çalışma, üstlendiği görev ya da görevleri zamanında bitirme ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme gibi beceriler yer almaktadır.

SBDÖ 62 madde ve 9 alt ölçekten oluşan bir ölçme aracıdır. Alt ölçekler; KB 13, KDKEB 8, ABBÇB 9, KKEB 10, SAB 7, SKEB 4, DB 5, AOB 3, ve GTB 3, maddeden oluşmaktadır.

Maddelerin tamamı olumlu yönde düzenlenmiştir. Maddelere verilen tepkiler “her zaman yapar”, “çok sık yapar”, genellikle yapar”, “çok az yapar” ve “hiçbir zaman yapmaz” şeklinde derecelendirilmiştir. Her zaman yapar cevabı 5, hiç bir zaman yapmaz cevabı 1 puan almaktadır. Düşük puan, sosyal becerilere yeterince sahip olunmadığını, yüksek puan ise sosyal becerilere sahip olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan, madde sayısı olan 62 iken, en yüksek puan 310 puandır.

Sosyal becerileri değerlendirme ölçeği beşli dereceleme ölçeği biçiminde olup aşağıdaki seçenekleri içermektedir.

1. Her zaman yapar.
2. Çok sık yapar.
3. Genellikle yapar.
4. Çok az yapar.
5. Hiçbir zaman yapmaz.

Maddeler puanlanırken, her zaman yapar (5), çok sık yapar (4), genellikle yapar (3), çok az yapar (2), Hiçbir zaman yapmaz (1), boş bırakılan maddeler ise (0) olarak puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 310, en düşük puan ise 62 dur.

Alt ölçeklerden ise; KB'den en az 13 en çok 65, KDKEB'den en az 8 en çok 40, ABBÇB'den en az 9 en çok 45, KKEB'den en az 10 en çok 50, SAB'den en az 7 en çok 35, SKEB'den en az 4 en çok 20, DB'den en az 5 en çok 25, AOB'den en az 3 en çok 15, ,GTB'den en az 3 en çok 15, puan alınabilmektedir.

3. 6. 2. Öğretim Programının Geliştirilmesi

Öğretim programının geliştirilmesinde Müzik terapi yöntemi göz önüne alınmıştır. Müzik terapi ile öğrenmenin en önemli özelliği, karmaşık yöntemlerden

uzak olmasıdır. Hareket, şarkı söyleme ve müzik aleti çalma en önemli eğitim aracımızdır. Müzik terapi ile öğrenmenin tek bir yöntem ya da uygulama biçimi yoktur. Birbirinden farklı birçok yöntemi vardır. Şarkı söyleme, eşlik etme, müzik aleti çalma vb. bu nedenle beceriye göre öğretim yapılandırılacak ve ortamın düzenlenecektir. Bu çalışmada temel olarak, şarkı söyleme ve müzik aleti çalarak, şarkı söyleme biçiminde uygulama yapılmıştır.

3. 6. 3. Uygulama Süreci ve Verilerin Toplanması

Denekler Arası Çoklu Yoklama Modelinin Uygulanması

Araştırmanın uygulama süreci; başlama düzeyi, öğretim oturumları, yoklama ve izleme oturumları verilerinin toplanmasını içermektedir.

Bu araştırmada; Denekler Arası Çoklu Yoklama Modelinin uygulanabilmesi için birbirinden bağımsız ancak, benzer özellik gösteren dokuz denek seçilmiştir. Çalışma sırasında; üç farklı sosyal beceri, dokuz deneğe öğretilmiştir. Seçilen beceriler, deneklere eş zamanlı olarak öğretilmeye çalışılmıştır. Üç sosyal becerinin öğretimi aynı zamanda başlatılmış, birbirine yakın zamanlarda öğretim programları sonlandırılmıştır. Öğretim süreci, öğretilecek olan üç sosyal beceri için aynı olduğundan, her bir sosyal beceri için aynıdır.

Başlama düzeyi

Denekler Arası Çoklu Yoklama Modelinin uygulanmasından önce, deneklerin öğretilmek istenen sosyal beceriye ilişkin performansını belirleyebilmek amacıyla, başlama düzeyi verileri toplanmıştır.

Başlama düzeyi verilerini toplamak amacıyla, üç sosyal beceri için ayrı ayrı Başlama Düzeyi Veri Toplama Formu hazırlanmıştır. Birinci denek için başlama düzeyi verileri toplanırken ikinci ve üçüncü deneklerde bir oturumluk yoklama verisi

alınmıştır. Birinci denekte başlama düzeyi verilerinde ardı ardına en az üç kararlı nokta elde edildiğinde, uygulamaya geçilmiştir. Birinci denekte uygulamaya geçildiğinde, ikinci denek için başlama düzeyi verileri ve üçüncü denek için ise bir oturumluk yoklama verisi toplanmıştır. Üçüncü denekte başlama düzeyi verilerinin toplanmasına ise, ikinci denekte uygulamaya geçilince başlanmıştır.

Her üç denek için elde edilen veriler, başlama düzeyi verileri ve yoklama düzeyi verileri olarak grafiğe işlenmiştir. Başlama düzeyi verilerinin belirli bir kararlılığa sahip olması gerekmektedir. Kararlı bir başlama düzeyi verisi oluştuğunda, araştırmacı seçtiği davranış değiştirme ya da öğretim yöntemini uygulamakta ve bu uygulamanın etkililiğini ölçebilmektedir (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997).

Tablo 2. Başlama Düzeyinde Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisinin Kararlılığına İlişkin Veriler

Sosyal Beceriler	Denek	Oturumlar			Aritmetik Ortalama	Kabul Edilebilirlik Aralığı
		1.gün	2.gün	3.gün		
Bşkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Beceri	1.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0
	2.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0
	3.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0

Tablo 3. Başlama Düzeyinde Başkalarından Aldığı Eşyayı Yerine Getirme Becerisinin Kararlılığına İlişkin Veriler

Sosyal Beceriler	Denek	Oturumlar			Aritmetik Ortalama	Kabul Edilebilirlik Aralığı
		1.gün	2.gün	3.gün		
Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi	1.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0
	2.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0
	3.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0

Tablo 4. Başlama Düzeyinde Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisinin Kararlılığına İlişkin Veriler

Sosyal Beceriler	Denek	Oturumlar			Aritmetik Ortalama	Kabul Edilebilirlik Aralığı
		1.gün	2.gün	3.gün		
Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi	1.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0
	2.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0
	3.	% 0	% 0	% 0	% 0	% 0 - % 0

Öğretim Oturumları: Hedef sosyal becerilerin öğretim programına katılan birinci denekte sürekli olarak başlama düzeyi verisi toplanırken, ikinci ve üçüncü denekte başlama düzeyi evrelerinin yalnızca birinci oturumlarında veri toplanmıştır. Sürekli olmayan ve yalnızca bir oturumda yapılan bu değerlendirmeye yoklama adı verilmektedir.

Birinci öğrencide başlama düzeyi verileri kararlılık gösterdikten sonra, öğretim çalışmasına yani, uygulamaya başlanmıştır. Birinci denekte uygulamanın başladığı oturumda, ikinci denekte başlama düzeyi verileri toplanmış ve üçüncü denekte ise, yoklama verileri alınmıştır.

Öğretim oturumlarında, her bir beceriyi kazandırmak amacıyla on etkinlik olmak üzere, üç beceri için toplam otuz etkinlik hazırlanmıştır. Ancak deneklerin hedef becerileri öğrenme durumlarındaki farklılık nedeniyle bütün etkinlikler kullanılamamıştır.

Her üç sosyal becerinin öğretimine birinci öğrencide eş zamanlı olarak başlanmış ve haftanın 5 günü birer öğretim oturumu şeklinde devam edilmiştir. Üç becerinin öğretimi ile ilgili yapılan her öğretim oturumunda bir etkinliğe yer verilmiş ve bir sonraki oturumda farklı bir etkinlik uygulanmıştır.

Uygulamada, her bir beceri için hazırlanan, öğretim planında yer alan etkinliklerdeki süreç izlenmiştir. Öğretim oturumlarına başlamadan önce, uygulamacı tarafından hedef sosyal beceri hakkında kısaca açıklamada bulunulmuştur. Daha sonra, öğrencilerin etkinlikte belirlenen işlemleri yerine getirmeleri sağlanmıştır. Etkinlik sonunda, birbirinden bağımsız iki gözlemci tarafından doğrudan gözlem yoluyla elde edilen veriler, her bir beceri için ayrı ayrı hazırlanmış Öğretim Süreci Veri Toplama Formlarına, kaydedilmiştir.

Birinci denek için daha önceden belirlenmiş olan % 100 kararlılık düzeyine ulaşıldığı zaman, sosyal beceri öğretim programı bu denek için sonlandırılmıştır.

Belirlenen ölçüt birinci denekte karşılandıktan sonra, sosyal beceri öğretim programına katılan ikinci denekte uygulamaya ve üçüncü denekte ise başlama düzeyi verisi toplanmaya başlanmıştır.

İkinci denek için de daha önceden belirlenmiş olan % 100 kararlılık düzeyine ulaşıldığı zaman, üçüncü denegin uygulamasına başlanmıştır. Üçüncü denekte sürekli uygulama verisi toplanırken birinci ve ikinci deneklerde bazı oturumlarda izleme amacıyla yoklama verisi alınmıştır.

İkinci ve üçüncü deneklerde de birinci denekte uygulanan öğretim programının aynısı takip edilmiştir. Üçüncü denekte % 100 kararlılık düzeyine ulaşıldıktan sonra, hedeflenen sosyal becerinin öğretim uygulamaları tüm deneklerde sonlandırılmıştır.

Her bir öğretim oturumu yaklaşık olarak 25–30 dakika sürmüş ve öğretim oturumları haftada 5 gün yapılmıştır. Başlama düzeyi verilerinin ve uygulama verilerinin toplanmasında kullanılan veri kayıt formu yoklama verilerinin toplanmasında da kullanılmıştır.

İzleme Oturumu: Tek denekli araştırmalarda, denegin kendisine öğretilen davranışları yeni ortam, kişi ve durumlara uygulayıp uygulayamadığını incelemek üzere, izleme çalışmaları yapılmaktadır. Bu araştırmada, izleme oturumlarında amaç, öğrencinin uygulama oturumlarının sonunda öğrenmiş olduğu kabul edilen sosyal becerileri, farklı ortamlarda, kişilerle ve araç gereçlerle de kullanıp kullanmadığını belirlemektir (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001).

Üçüncü denek için uygulamaya başlandığında sadece birinci denek için üç oturumluk ve ikinci denek için de iki oturumluk izleme düzeyi verileri toplanmıştır.

İzleme düzeyi verilerini toplamak amacıyla, üç sosyal beceri için ayrı ayrı İzleme Düzeyi Veri Toplama Formu hazırlanmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Sosyal Geçerlik

Sosyal geçerlik, uygulanan programın etkilerinin niteliksel boyutlarıyla ilgili bulguların, kısaca davranış değişikliğinin önemi ve sosyal kabul edilebilirliğinin incelenmesidir. Uygulamanın sosyal geçerliğini belirleyebilmek için, öğretim ya da davranış değiştirme amacının uygunluğu, bu amacı karşılamak üzere kullanılacak olan yöntemlerin uygunluğu ve elde edilen bulguların uygunluğu incelenmelidir. Sosyal geçerlik, öznel değerlendirme ve sosyal karşılaştırma olmak üzere iki biçimde ölçülebilir (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001).

Öznel değerlendirme

Bireye kazandırılan becerilerin ya da meydana getirilen davranış değişikliklerinin ne derece uygun olduğunun, bireyin yaşamındaki önemli kişilere (anne-baba, öğretmen, akran gibi) ya da uzmanlara sorularak belirlenmesidir. Başka bir deyişle, uygulanan programın amacının uygunluğunu, bu amacı gerçekleştirmek üzere kullanılan yöntemlerin uygunluğunu belirlemek için elde edilen bulguların önemine ilişkin doğrudan çalışmaya katılan kişilerden ya da bu kişilerin yaşamındaki önemli kişilerden görüş alınmasıdır.

Sosyal karşılaştırma

Bireyin performansının normal gelişim gösteren akranlarının performansları ile karşılaştırılmasıdır. Bu çalışmada, sosyal geçerlik, öznel değerlendirme yoluyla belirlenmiştir. Bu nedenle, zihinsel engelli öğrencilere kazandırılmaya çalışılan başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerinin, bu öğrenciler açısından önemine ilişkin veriler toplanmıştır. Bununla birlikte, uygulama sürecinde kullanılacak olan etkinliklerin, bu becerilerin öğretimi için uygun olup olmadığına ilişkin veriler de belirlenmiştir.

Öğretilmesi hedeflenen becerilerin öğrenciler açısından önemi. Araştırmanın sosyal geçerliği, öncelikle öğretilmesi hedeflenen sosyal becerilerin öğrenciler için gerekli olup olmadığına bakılarak belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında öğretilmesi hedeflenen beceriler, öğrencileri en iyi tanıyan öğretmenler tarafından belirlenmiştir. Öğretmenlerin öncelikle öğretilmesini istedikleri sosyal becerilere çalışmada hedef beceriler olarak yer verilmiş ve buna dayanarak da çalışmanın sosyal geçerli olduğu düşünülmüştür.

Etkinliklere ilişkin sosyal geçerlik

Öğretim programında kullanılmak amacıyla hazırlanan etkinliklerin hedeflenen sosyal becerilere uygun olup olmadığının belirlenmesi için, özel eğitim alanında çalışan uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaçla, etkinliklere ilişkin Sosyal Geçerlik Formu hazırlanmıştır (Ek 10). Hazırlanan etkinlikler alanda çalışan uzmanlara gösterilmiştir. Uzmanlardan her bir etkinliği okuyarak, anlaşılabilirliği, öğrencilerin düzeylerine uygunluğu ve hedef sosyal becerileri kapsayıp kapsamadığı açısından değerlendirmeleri ve 1–5 arasında puanlama yapmaları istenmiştir. Değerlendirme sonuçları tablo 5’de verilmiştir.

Tablodaki verilerden sosyal beceri öğretim programında yer alan etkinliklerin uzmanlar tarafından oldukça anlaşılır, öğrencilerin düzeyine uygun ve hedef sosyal becerileri kapsar düzeyde bulunduğu görülmektedir. Her bir etkinlik için uzmanların değerlendirmelerinin ortalama ve standart sapmaları alınmış, değişim katsayıları hesaplanmıştır. Değişim katsayısı, standart sapma ortalamaya bölünerek elde edilen sayının yüz ile çarpılması sonucunda elde edilmiştir. Değişim katsayısı, ölçümler arasında değişim azlığı ya da çokluğu hakkında bilgi vermektedir (Köklü ve Büyüköztürk, 2000). Ortalaması 4.25'den büyük, standart sapması 1'den küçük ve değişim katsayısı % 25' ten küçük olan etkinliğin programda yer almasına karar verilmiştir. Değişim katsayılarının % 25'ten küçük olması etkinliklerin uzmanlar tarafından uygun bulunduğunun bir göstergesidir. Yani, bu sonuç etkinliklerin, hedef sosyal becerilerin öğretiminde kullanılabileceğini göstermektedir. Ortalamalarının

oldukça yüksek olması, hedef sosyal becerilerin öğretiminde kullanılan etkinliklerin sosyal geçerliklerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Sosyal Beceri Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Sosyal Geçerlik Verileri

Sosyal Beceriler	Etkinlik	Ortalama	Standart Sapma	Değişim Katsayısı
Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisi	1	5	0	% 0
	2	5	0	% 0
	3	5	0	% 0
	4	5	0	% 0
	5	5	0	% 0
	6	5	0	% 0
	7	5	0	% 0
	8	5	0	% 0
	9	5	0	% 0
	10	5	0	% 0
Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi				
	1	5	0	% 0
	2	5	0	% 0
	3	5	0	% 0
	4	5	0	% 0
	5	5	0	% 0
	6	5	0	% 0
	7	5	0	% 0
8	5	0	% 0	

	9	5	0	% 0
	10	5	0	% 0
Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi				
	1	5	0	% 0
	2	5	0	% 0
	3	5	0	% 0
	4	5	0	% 0
	5	5	0	% 0
	6	5	0	% 0
	7	5	0	% 0
	8	5	0	% 0
	9	5	0	% 0
	10	5	0	% 0

Güvenirlilik Analizleri

Güvenirlilik, bir değerin bağımsız ölçümler sonucunda kararlılık göstermesidir. Güvenirliğin belirlenmesi için İki tür güvenirlilik analizi kullanılmaktadır. Bağımlı değişkene ilişkin güvenirlilik (yaygın olarak kullanıldığı şekliyle gözlemciler arası güvenirlilik) analizi ve bağımsız değişkene ilişkin güvenirlilik (uygulama güvenirliliği) analizi.

Bu araştırmanın güvenirliliğini belirlemek için, gözlemciler arası güvenirlilik ve uygulama güvenirliliği çalışmaları yapılmıştır.

Gözlemciler arası güvenirlilik. Bağımlı değişkene ilişkin yapılan güvenirlilik analizlerinden birisi olan gözlemciler arası güvenirlilik, hedef davranışın ne düzeyde

gerçekleştiğine ilişkin, iki bağımsız gözlemcinin birbirinden bağımsız ancak eş zamanlı olarak yaptıkları değerlendirmelerin karşılaştırılmasıdır. Gözlemciler arası güvenilirlik katsayısı hesaplama yöntemi, kullanılan gözlem tekniğine göre değişiklik göstermektedir. Gözlemciler arası güvenilirlik genellikle, aşağıda verilen bağıntıyla hesaplanır.

$$\text{Gözlemciler arası güvenilirlik} = \frac{\text{Görüş birliği}}{\text{Görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}} \cdot 100$$

Güvenilirlik hesaplamalarında, gözlemciler arası güvenilirlik katsayısının % 80 olması yeterlidir. % 90 ve üstü ideal güvenilirlik katsayısı olarak kabul edilmektedir (Kırcaali- İftar ve Tekin, 1997; Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001).

Araştırmanın gözlemciler arası güvenilirlik verileri, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ilde bulunan eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezindeki, zihinsel engelliler sınıf öğretmeni olarak çalışan iki kişi tarafından toplanmıştır. Gözlemcilere sosyal beceri öğretim programı hakkında ve güvenilirlik verisi toplama konusunda, çalışmanın amacı, içeriği, nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili bilgiler verilmiştir. Her iki gözlemci, aynı zamanda ancak birbirinden bağımsız olarak tüm oturumları birlikte izleyerek deneklerin hedef davranışlara sahip olup olmadığına ilişkin veriler toplamışlardır. Her iki gözlemciden doğrudan gözlem yoluyla elde edilen veriler birbirleriyle karşılaştırılarak tutarlı olup olmadıklarına bakılmıştır.

Üç ayrı becerinin öğretildiği üç deneğin öğretim oturumları, birbirinden farklı sayıda olduğundan, güvenilirlik için izlenen oturumların sayısı da denekten deneğe farklılık göstermiştir. Her iki bağımsız gözlemciden elde edilen gözlemciler arası güvenilirlik katsayıları aşağıda belirtilmiştir. Araştırmanın gözlemciler arası güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu görülmektedir.

Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisi		
	Güvenirlilik katsayısı (En az-en çok)	Güvenirlilik Ortalaması
Denek 1	(% 100 - % 100)	% 100
Denek 2	(% 100 - % 100)	% 100
Denek 3	(% 80 - % 100)	% 96

Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi		
	Güvenirlilik katsayısı (En az-en çok)	Güvenirlilik Ortalaması
Denek 1	(% 100 - % 100)	% 100
Denek 2	(% 100 - % 100)	% 100
Denek 3	(% 80 - % 100)	% 96

Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi		
	Güvenirlilik katsayısı (En az-en çok)	Güvenirlilik Ortalaması
Denek 1	(% 100 - % 100)	% 100
Denek 2	(% 100 - % 100)	% 100
Denek 3	(% 100 - % 100)	% 100

Uygulama güvenirliliği

Uygulama güvenirliliği, araştırmacının gerçekleştirdiği uygulamanın hazırlanan uygulama programına ne ölçüde uygun olduğunu göstermektedir. Bu amaçla, uygulama programında gerçekleşmesi beklenen uygulamacı davranışları belirlenir ve uygulama güvenirliliği formu hazırlanır. Daha sonra bir ya da daha fazla

gözlemci, uygulamacının bu davranışları yerine getirip getirmediğini, uygulama güvenilirliği formuna işaretler. Uygulama güvenilirliği katsayısı, (Gözlenen uygulamacı davranışı sayısı/ planlanan uygulamacı davranışı sayısı) * 100 bağıntısıyla hesaplanır ((Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997, Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001).

Uygulama güvenilirliği, uygulamacının eğitim materyallerini planladığı şekilde uygulayıp uygulamadığını değerlendiren güvenilirlik hesaplamasıdır. Yani, uygulama güvenilirliği ile bağımsız değişkenin öngörüldüğü şekilde uygulanıp uygulanmadığı kontrol edilir.

Bu araştırmada üç deneğe başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisini kazandırmada kullanılan "Bşkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisi Öğretim Planı", başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisini kazandırmada kullanılan "Bşkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Öğretim Planı" ve üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisini kazandırmada kullanılan " Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi Öğretim Planı" nın uygulamacı tarafından güvenilir biçimde kullanılıp kullanılmadığını belirleyebilmek için uygulama güvenilirliği verileri toplanarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Uygulama güvenilirliği verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programı Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu ile toplanmıştır.

Araştırmanın uygulama güvenilirliği verileri, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ildeki eğitim uygulama okulu ve iş eğitim merkezinde, zihinsel engelliler sınıf öğretmeni olarak çalışan bir kişi tarafından toplanmıştır. Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni, Random Yöntemiyle belirlenen öğretim oturumlarını izlemiştir. Bu kişi kendisine verilen Sosyal Beceri Öğretim Programı Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formunda yer alan davranışlardan, uygulamacı tarafından öğretim sırasında yerine getirilenleri işaretlemiştir. Daha sonra her bir oturumda uygulamacının yerine getirdiği davranışlar sayılarak, veri toplama formunda yer alan tüm davranışların sayısına bölünmüş ve yüz ile çarpılmıştır.

Uygulama güvenilirliği verilerinin sonuçları, her denek için öğretilmeye çalışılan beceriler (başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisi, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisi, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi) ile ilgili öğretim planlarının uygulandığında % 100 olarak bulunmuştur. Araştırmanın uygulama güvenilirliği sonuçlarının yüksek olması uygulamacının, üç ayrı sosyal beceri için hazırlanan öğretim planının araştırma öncesi planlanan şekliyle uyguladığını göstermektedir.

Verilerin Analizi

Tek denekli araştırma yöntemlerinde verilerin analizi grafiksel olarak yapılmaktadır. Grafiksel analizlerde, grafiğin y eksenine (düşey eksen) bağımlı değişken değerleri (Örneğin; davranışın sayısı, oluşum oranı, oluşum yüzdesi gibi), x eksenine de (yatay eksen) zaman boyutu (oturumlar) yerleştirilerek eğitim süreci içinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında işlevsel bir ilişki olup olmadığına bakılır. Gözlem oturumları; ders saati, gün, hafta gibi değişik zaman birimlerini ifade edebilir. Grafik üzerinde yer alan veri noktaları, yatay ve düşey eksenlerdeki işaretlerinin uzantılarının kesişim noktalarıdır. Her bir veri noktası, verilerin hangi gözlem oturumlarında toplandığını ve hangi bağımlı değişken değerine karşılık geldiğini gösterir. Grafik üzerinde yatay eksene dik çizilen çizgiler, araştırmanın evrelerini gösterir (Kırcaali- İftar ve Tekin, 1997).

Tek denekli araştırma modellerinden çoklu yoklama modeline göre çizilen grafiklerde; başlama düzeyi, uygulama, yoklama ve izleme evreleri yer almaktadır. Bu evreler üzerinde veri noktalarının oluşturduğu eğrilere bakılarak grafik yorumlanır.

Araştırmanın başlama düzeyinde verilerin kararlılığı, grafik üzerinde veri noktalarının değişkenliği ve veri noktalarının eğilimi gibi iki özelliğe bağlıdır. Değişkenlik; veri noktalarının grafik üzerindeki iniş çıkışlarıyla belirlenir. Değişkenlik ne denli azsa, kararlılık o denli yüksektir. Bu araştırmada artırılmak istenen beceriler ele alındığı için, başlama düzeyindeki eğrilerin uygulama evresinde

giderek yükselmesi istenmektedir. İstenilen ölçütün karşılanması durumunda, kullanılan öğretim materyallerinin etkili olduğu sonucuna varılır.

BÖLÜM IV

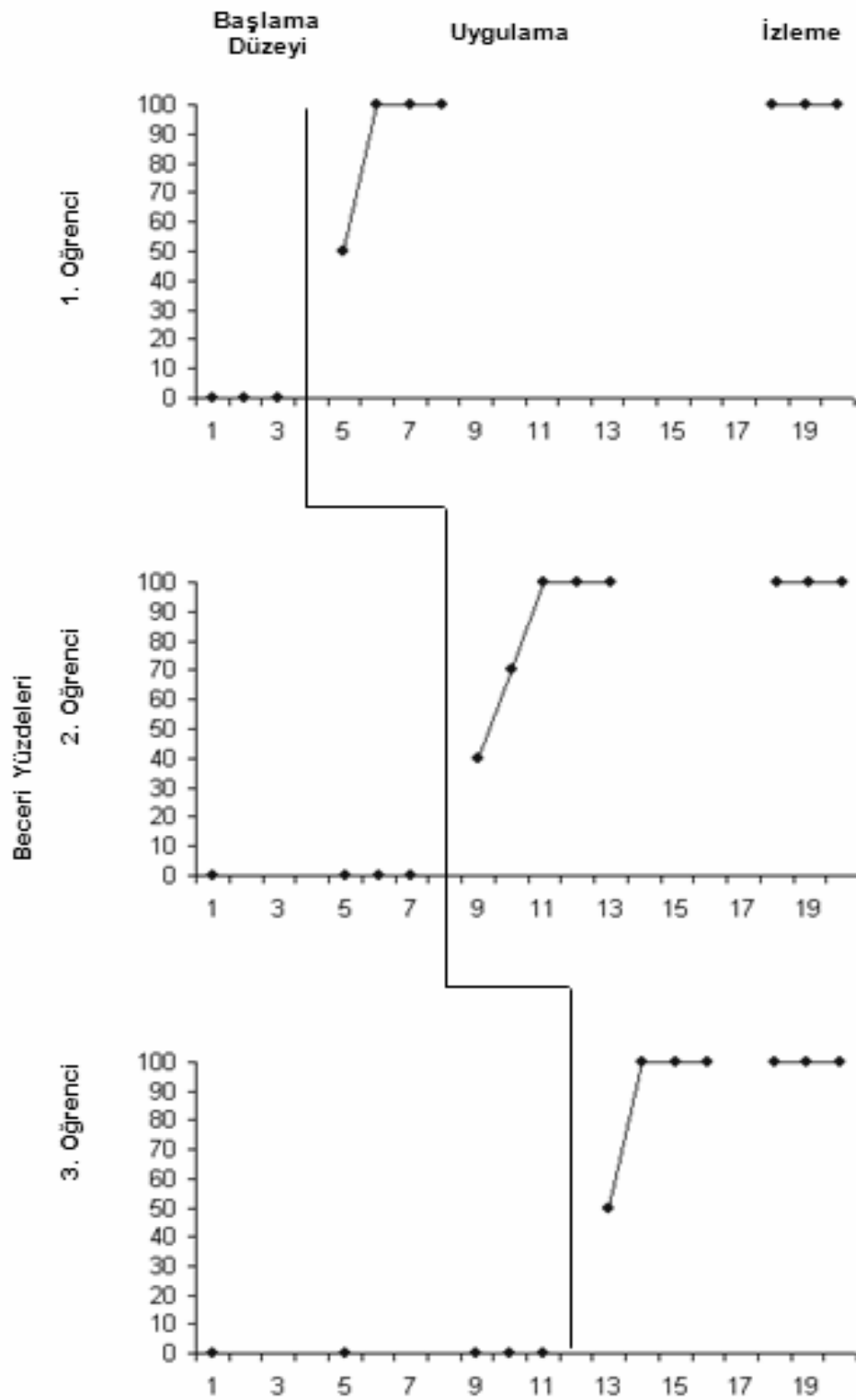
BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan zihinsel engelli öğrencilerin başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı yerine getirme, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerini öğrenme düzeylerine ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4. 1. Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisine İlişkin

Bulgular

Müzik terapi yöntemi doğrultusunda hazırlanan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisinin öğretim planının birinci, ikinci ve üçüncü zihinsel engelli öğrencinin başkalarını oyun oynamaya davet etme becerileri kazanma düzeylerine ilişkin veriler Şekil'1 de yer almaktadır. Şekil'1 oluşturulurken, birinci, ikinci ve üçüncü öğrencinin başlama düzeyi, öğretim süreci, yoklama ve izleme verilerine yer verilmiştir.



Şekil 1. Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisinin Öğretim Oturumlarında Gerçekleştirilen Ortalama Beceri Yüzdeleri

Birinci Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 1'e bakıldığında, birinci öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisine sahip olmadığı görülmektedir. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 50 lik beceri yüzdesi elde edilirken 2. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaşmış ve öğretim sonlandırılmıştır.

İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştireçler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

İkinci Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 1'e bakıldığında, ikinci öğrencinin başlama düzeyi verilerinin toplanmasına birinci öğrencinin öğretim oturumlarıyla birlikte başlanmıştır. İkinci öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisine sahip olmadığı görülmektedir. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, birinci öğrenci için uygulanan öğretim oturumlarında toplanan verilerin kararlılık göstermesiyle bu öğrencinin öğretim oturumlarına başlanmıştır. Öğretim oturumlarında, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 40 lık beceri yüzdesi elde edilirken 3. oturum sonunda % 100 kararlılık değerine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştiriciler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

Üçüncü Öğrenciye İlişkin Bulgular

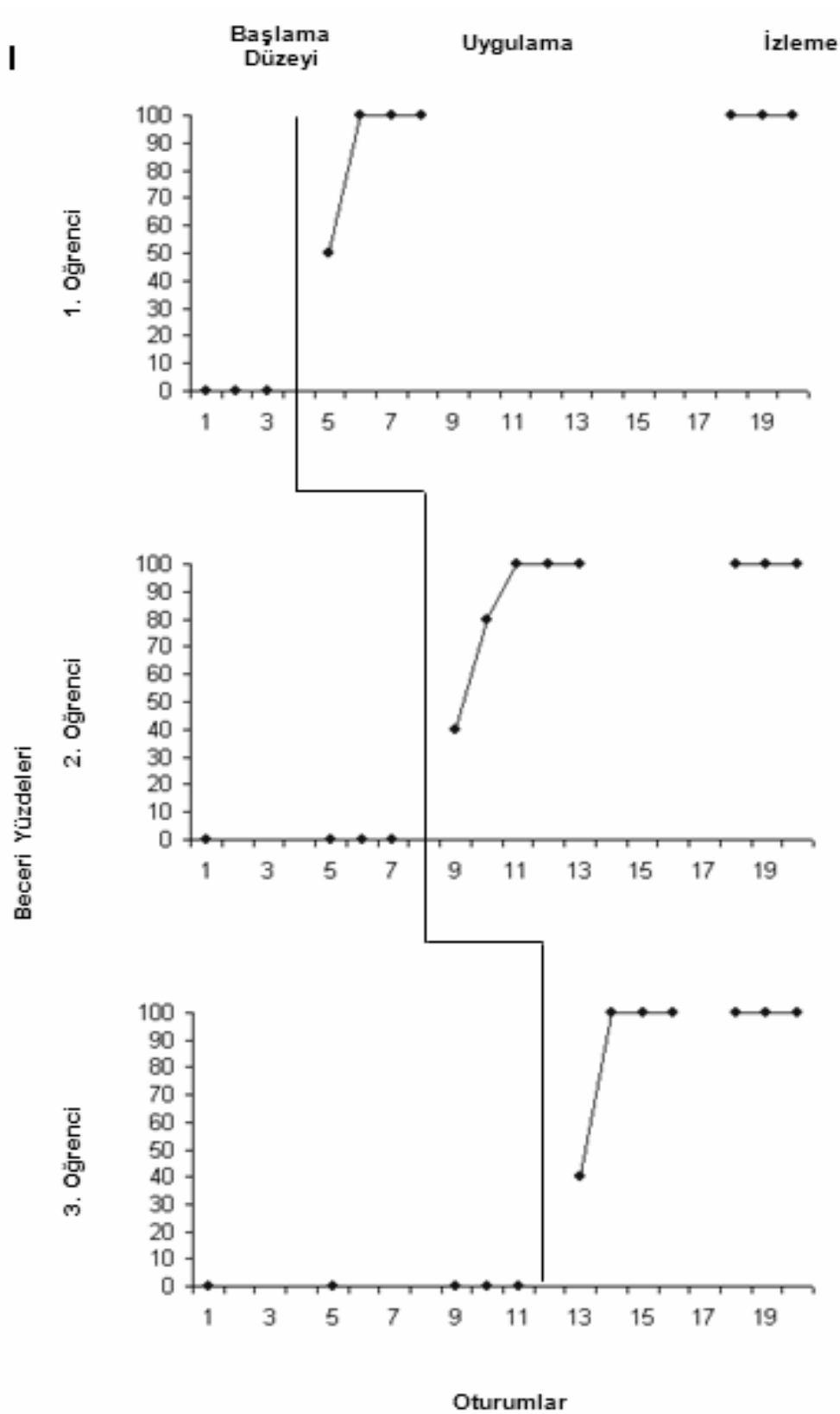
Şekil 1'e bakıldığında, üçüncü öğrencinin başlama düzeyi verilerinin toplanmasına ikinci öğrencinin öğretim oturumlarıyla birlikte başlanmıştır. Üçüncü öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, ikinci öğrenci için uygulanan öğretim oturumlarında toplanan verilerin kararlılık göstermesiyle bu öğrencinin öğretim oturumlarına başlanmıştır. Öğretim oturumlarında, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 50 lik beceri yüzdesi elde edilirken 2. oturum sonunda % 100 kararlılık değerine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerileri öğretim oturumuna katılan öğrencilerden birinci öğrencinin başlama düzeyi verilerinden, ikinci ve üçüncü öğrencinin hem yoklama hem de başlama düzeyi verilerinden bu beceriye hiç sahip olmadıkları belirlenmiştir. Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı doğrultusunda hazırlanmış olan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisinin öğretim planının uygulanması sonucunda, her üç öğrencide de önceden belirlenmiş olan % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı etkili olduğu izlenimi vermektedir.

4. 2. Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisine İlişkin

Bulgular

Müzik terapi yöntemi doğrultusunda hazırlanan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisinin öğretim planının birinci, ikinci ve üçüncü zihinsel engelli öğrencinin başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisi kazanma düzeylerine ilişkin veriler Şekil'2 de yer almaktadır. Şekil'2 oluşturulurken, birinci, ikinci ve üçüncü öğrencinin başlama düzeyi, öğretim süreci, yoklama ve izleme verilerine yer verilmiştir.



Şekil 2. Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi Öğretim Oturumlarında Gerçekleştirilen Ortalama Beceri Yüzdeleri

Birinci Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 2'ye bakıldığında, birinci öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 50 lik beceri yüzdesi elde edilirken 2. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılmaması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştireçler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

İkinci Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 2'ye bakıldığında, ikinci öğrencinin başlama düzeyi verilerinin toplanmasına birinci öğrencinin öğretim oturumlarıyla birlikte başlanmıştır. İkinci öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, birinci öğrenci için uygulanan öğretim oturumlarında toplanan verilerin kararlılık göstermesiyle bu öğrencinin öğretim oturumlarına başlanmıştır. Öğretim oturumlarında, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 40 lık beceri yüzdesi elde edilirken 3. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılmaması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştiriciler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

Üçüncü Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 2'ye bakıldığında, üçüncü öğrencinin başlama düzeyi verilerinin toplanmasına ikinci öğrencinin öğretim oturumlarıyla birlikte başlanmıştır. Üçüncü öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, ikinci öğrenci için uygulanan öğretim oturumlarında toplanan verilerin kararlılık göstermesiyle bu öğrencinin öğretim oturumlarına başlanmıştır. Öğretim oturumlarında, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 40 lık beceri yüzdesi elde edilirken 2. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

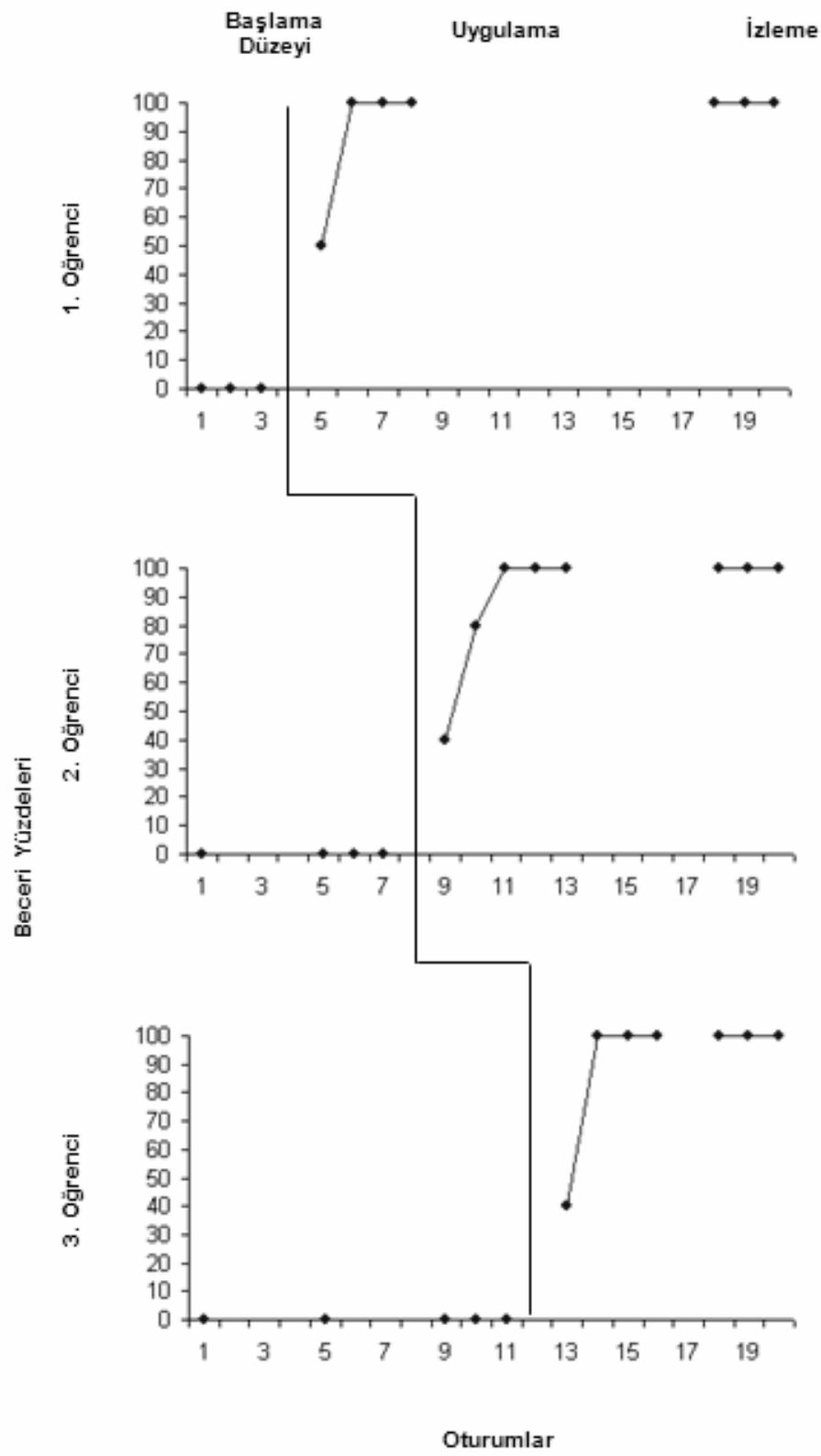
İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştiriciler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

Başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerileri öğretim oturumuna katılan öğrencilerden birinci öğrencinin başlama düzeyi verilerinden, ikinci ve üçüncü öğrencinin hem yoklama hem de başlama düzeyi verilerinden bu beceriye hiç sahip olmadıkları belirlenmiştir. Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı doğrultusunda hazırlanmış olan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisinin öğretim planının uygulanması sonucunda, her üç öğrencide de önceden belirlenmiş olan % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak

hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı etkili olduğu izlenimi vermektedir.

4. 3. Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisine İlişkin Bulgular

Müzik terapi yöntemi doğrultusunda hazırlanan üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi öğretim planının birinci, ikinci ve üçüncü zihinsel engelli öğrencinin üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi kazanma düzeylerine ilişkin veriler Şekil'3 de yer almaktadır. Şekil'3 oluşturulurken, birinci, ikinci ve üçüncü öğrencinin başlama düzeyi, öğretim süreci, yoklama ve izleme verilerine yer verilmiştir.



Şekil 3. Üstlendiği Görev Ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi Öğretim Oturumlarında Gerçekleştirilen Ortalama Beceri Yüzdeleri

Birinci Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 3'e bakıldığında, birinci öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 50 lik beceri yüzdesi elde edilirken 2. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştireçler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

İkinci Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 3'e bakıldığında, ikinci öğrencinin başlama düzeyi verilerinin toplanmasına birinci öğrencinin öğretim oturumlarıyla birlikte başlanmıştır. İkinci öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, birinci öğrenci için uygulanan öğretim oturumlarında toplanan verilerin kararlılık göstermesiyle bu öğrencinin öğretim oturumlarına başlanmıştır. Öğretim oturumlarında, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 40 lık beceri yüzdesi elde edilirken 3. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

İzleme verilerinin toplanmasında, öğretim oturumlarında kullanılan etkinlikler ve pekiştiriciler kullanılmamıştır. İzleme oturumlarında bu öğrencinin beceri yüzde oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

Üçüncü Öğrenciye İlişkin Bulgular

Şekil 3'e bakıldığında, üçüncü öğrencinin başlama düzeyi verilerinin toplanmasına ikinci öğrencinin öğretim oturumlarıyla birlikte başlanmıştır. Üçüncü öğrencinin başlama düzeyi aşamasında öğretilmeye çalışılan üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisine sahip olmadığı görülmüştür. Üç oturum üst üste toplanan başlama düzeyi verisinden sonra, ikinci öğrenci için uygulanan öğretim oturumlarında toplanan verilerin kararlılık göstermesiyle bu öğrencinin öğretim oturumlarına başlanmıştır. Öğretim oturumlarında, müzik terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmış olan öğretim planının uygulanmasına geçilmiştir. Öğretim oturumlarının ilkinde % 40 lık beceri yüzdesi elde edilirken 2. oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretim oturumları sonunda ulaşılması hedeflenen kararlılık düzeyine ulaştığında öğrenme oturumlarına son verilmiştir.

Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretim oturumuna katılan öğrencilerden birinci öğrencinin başlama düzeyi verilerinden, ikinci ve üçüncü öğrencinin hem yoklama hem de başlama düzeyi verilerinden bu beceriye hiç sahip olmadıkları belirlenmiştir. Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı doğrultusunda hazırlanmış olan üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretim planının uygulanması sonucunda, her üç öğrencide de önceden belirlenmiş olan % 100 kararlılık düzeyine ulaşılmıştır. Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı etkili olduğu izlenimi vermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı; zihinsel engelli bireyler için hazırlanan müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programının, öğrencilerin hedef sosyal beceriler olan, “başkalarını oyun oynamaya davet etme”, “başkalarından aldığı eşyayı geri getirme”, “üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme” becerilerini öğrenmelerinde etkili olup olmadığı belirlemektir.

Zihinsel engelli bireyler için sosyal beceri öğretiminde, birçok düzeltme yöntemleri ve bu doğrultuda hazırlanmış olan eğitim programları kullanılmaktadır. Ancak, sosyal beceriler öğretiminde, uygun öğrenme ilkelerini kullanmak, etkili ve verimli programlar geliştirmeye olanak verdiği için seçilecek olan yöntem çok önemlidir (Avcıoğlu,2001).

Sosyal beceri öğretiminde, doğal ortamlarda ve bunun yanı sıra yarı yapılandırılmış ortamlarda çeşitli yaklaşımlara dayalı öğretim programlarının hazırlandığı bilinmektedir (Avcıoğlu, 2001). Müzik terapi öğretim yöntemiyle öğretilen beceriler yapılandırılmış ortamlarda öğretilmesine karşın, müzikle desenlenen etkinliklerin eğlenceli, doğal, yalın olması nedeniyle sosyal becerilerin öğrenilmesini kolaylaştıracağı düşünülmektedir (Berger, 2002).

Rustin ve Kuhr (1989), öğrencilerin beceri öğretimine nereden başlanacağına ve öncelikli becerilerin ne olduğuna karar verebilmek için, sadece çocuğun ne yapıp yapamadığını gözleyerek belirlemenin yeterli olmayacağı, aynı zamanda çocuğun öncelikli gereksinim duyduğu sosyal becerileri de belirlemek gerektiği vurgulanmaktadır (Akt. Avcıoğlu,2001).Bu çalışmada uygulanan sosyal beceri öğretim programının etkili olmasının temel nedeni olarak, öğrencilerin hem yetersiz hem de öncelikli gereksinim duydukları sosyal becerilerin belirlenerek bu doğrultuda öğretilen becerilerin seçilmiş olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın sonunda, zihinsel engelli üç öğrencinin müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programından yararlandıkları, öğretilmeye çalışılan başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisi ile üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerini öğrendikleri izlenimi vermiştir. Bu bulgular hem müzik terapi öğretim programı hem de müziğin kullanıldığı öğretim programları doğrultusunda çeşitli sosyal becerilerin öğretilbileceği ve müzik terapinin etkililiğini ortaya koyan diğer araştırmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (Trevarthen, Aitken, Papoudi ve Robarts,1998; Wimpory ve Nash 1999; Duffy ve Fuller, 2000; Janata, 2002; Abikoff , 2004; Reitman, 2005).

Trevarthen, Aitken, Papoudi ve Robarts (1998), müzik terapinin otistik çocukların tedavisinde etkili olduğunu, sosyal etkileşimde ve duygusal iletişimde onlara yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Otistik çocuklar üzerinde yürütülen birçok vaka incelemesi pozitif sonuçlar vermiştir. Belgelendirilen gelişmeler olumlu sosyal davranışların, çevresel bilincin, seslendirmenin ve dikkat aralığının, vokal taklitin, iletişimin, diğer insanlarla doğaçlama oyunların ve göz kontağında ilerleme olduğunu ifade etmişlerdir (Akt.Gadberry, 2005).

Wimpory ve Nash (1999), Otistik Bozukluğu Olan Erkek Çocuklarda Müzik Terapi ve Oyun Terapi Ortak Tedavisinin Görüngüsel Çalışmasında, birlikte interaktif oyunlara dayalı terapotik yaklaşımı “müzikal etkileşim terapisi” olarak belgelendirmiştir. Froehlich (1984), müzik terapisinin ve oyun terapisinin pediatrik hastaların sözlü ifadeleri üzerinde müzik terapisinin ve oyun terapisinin etkilerini karşılaştırmıştır. Deney grubu ve bir kontrol grubuyla bireysel oturumlar gerçekleştirmiştir. Sonuçlar, müzik terapisi pediatrik hastalarda oyun terapisinden daha etkili olduğunu göstermiştir (Akt. Wimpory ve Nash,1999).

Orta derecede zihinsel engelli çocukların sosyal beceri gelişiminde müzik terapi tedavi programının etkisini araştıran Duffy ve Fuller (2000), yaşları 5 ile 10 arasında değişen 32 çocukla yaptıkları araştırmada, 5 sosyal beceri üzerinde çalıştılar. Bu sosyal beceriler sıra alma, taklit etme, seslendirme, konuşma başlatma

ve göz kontağıdır. Çocukları deney ve kontrol gurubu olarak ayıran araştırmacılar 8 haftalık program sonuncunda müzik terapi uygulanan grupta anlamlı değişiklikler gözlemleniler.

2002 yılında Amerikalı araştırmacı Janata'nın yaptığı bir fonksiyonel MR çalışmasında da müziğin, hiperaktif çocuklarda beyin ön ve yan bölgelerindeki kan akımını artırarak davranış problemlerini azalttığı tespit edilmiştir. Bu biyolojik etkilerinin yanında müzikle tedavi, hiperaktif çocuğun kişisel ve sosyal gelişimine katkıda bulunmakta, sosyal uyumunu artırmaktadır(Akt. Çoban, 2006).

Abikoff adlı bir araştırmacı 2004 yılında yaptığı bir çalışmada müzik dinleyerek ders çalışan hiperaktif çocukların, dikkat ve odaklama yeteneklerinin, buna bağlı olarak da aritmetik çözüme performanslarının arttığını keşfetmiştir (Akt. Kılıç, G. ve diğerleri, 2007)

Reitman (2005), otistik çocukların, dikkatlerine yönelik yaptığı çalışmasında, müzik terapinin etkililiğini incelemiştir. Dikkat, karşılıklı ilgi objesine sečilikle hizmet verme yeteneği, yaşamda erken gelişen kritik beceri ve gelecek, sosyal-bilişsel becerilerden etkilenme, sosyal-duygusal beceriler ve dil gelişimi incelenmiştir. Reitman çalışmasının sonucunda, müzik terapi kişilerarası anlamayı, ortak motivasyonu ve işbirlikli becerileri arttıran etkili bir metot olduğunu ifade etmiştir (Berrakçay, 2007).

Yukarıda müzik terapi öğrenme yöntemi kullanılarak normal, engelli çocuklara öğretilen sosyal beceri ve diğer becerileri uygulama çalışmalarından elde edilen sonuçlar bu araştırmada elde edilen bulgularla tutarlılık bulunmaktadır. Dolayısıyla zihinsel engelli çocuklara müzik terapi öğrenme yöntemi doğrultusunda hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkili olabileceği izlenimi vermektedir.

Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programı doğrultusunda engelli

öğrencilere sosyal becerileri öğretmek, diğer yaklaşımlara göre daha çok genelledebilmelerine izin vermektedir (Berger, 2002). Bunun nedeni, müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programının doğal ortama uygun bir zemin işlevi görebilecek şekilde, olumlu işbirliğine dayalı etkileşimler kurma fırsatlarını sağlamasıdır. Bu araştırmada, doğal ortama uygun olan oyun ortamında, sosyal becerilerin öğretilmeye çalışılmış olması becerilerin genellenmesini sağlamış olabilir.

Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programına katılan öğrencilerin öğretim oturumları birbirinden çok farklılık göstermemiş ve birbirine yakın olmuştur. Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisinin öğretiminde birinci öğrenci iki, ikinci öğrenci üç ve üçüncü öğrenci ise iki oturum sonunda kararlılık düzeyine ulaşmıştır. Başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisinin öğretiminde, birinci öğrenci iki, ikinci öğrenci üç ve üçüncü öğrenci ise iki oturum sonunda kararlılık düzeyine ulaşmıştır. Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretiminde ise, birinci öğrenci iki, ikinci öğrenci üç ve üçüncü öğrenci ise iki oturum sonunda kararlılık düzeyine ulaşmıştır. Bu durum, hedef beceriler öğretimine alınan öğrencilerin birbirlerine yakın özellikler taşıdıklarını yani, öğrencilerin gruplandırılmasında; zeka düzeyleri ve iletişim becerileri gibi değişkenlere dikkat edildiğini göstermektedir.

Alan yazına bakıldığında, müzik terapi öğrenme yaklaşımına dayalı sosyal beceri öğretimiyle ilgili çalışmalara rastlanamamıştır. Zihinsel engelli çocuklarla ilgili olarak uluslararası alan yazında, müzik terapi öğrenme yaklaşımına dayalı sosyal beceri öğretimiyle ilgili çalışmalarla az da olsa karşılaşılmasına karşın Türkiye 'de hiç rastlanılmamıştır. Bu nedenle Türkiye de ilk olma özelliği taşıyan bu araştırmanın yeni araştırmalara model olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Bu araştırmada, zihinsel engelli öğrenciler için müzik terapi öğrenme yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programının;

1. Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisi; Oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olma. Çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle (sözsüz olarak) çağırma. Çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözlü olarak çağırma. Çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirme.

2. Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi; Tanıdığı kişilerden herhangi bir eşya isteme. Aldığı eşyayı amaca yönelik kullanma. Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirme.

3. Üstlendiği Görev Ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi; Verilen görev içeren yönergeyi dinleme. Görevini tamamlamak için çalışmaya başlama. Görevini tamamlaması gereken zamanda bitirme.

Her üç becerinin öğretim oturumlarına katılan zihinsel engelli öğrencilerin başlama düzeyi verilerinden bu becerilere hiç sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Müzik terapi öğretim yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri öğretim programına katılan öğrencilerin öğretim oturumları birbirinden çok farklılık göstermemiş ve birbirine yakın olmuştur.

Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisinin öğretiminde birinci öğrenci iki, ikinci öğrenci üç ve üçüncü öğrenci ise iki oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşmıştır. Başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisinin öğretiminde, birinci öğrenci iki, ikinci öğrenci üç ve üçüncü öğrenci ise iki oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşmıştır. Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretiminde ise, birinci öğrenci iki, ikinci öğrenci üç ve üçüncü öğrenci ise iki oturum sonunda % 100 kararlılık düzeyine ulaşmıştır. Bu durum, hedef beceriler öğretimine alınan öğrencilerin birbirlerine yakın özellikler taşıdıklarını yani, öğrencilerin gruplandırılmasında; zeka düzeyleri ve iletişim becerileri gibi değişkenlere dikkat edildiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın sonunda, araştırmaya katılan zihinsel engelli öğrencilerin müzik terapi yöntemine dayalı olarak hazırlanan ve müzik etkinlikleriyle desteklenen sosyal beceri öğretim programından yararlandıkları, öğretilmeye çalışılan başkalarını oyun oynamaya davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisi ile üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerilerini öğrendikleri, müzik terapi öğretim yönteminin etkili olduğu izlenimi vermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamaya yönelik öneriler şunlardır.

6. 2. ÖNERİLER

Araştırma planlanıp, sonuçlandırılmasına kadar geçen süre içinde karşılaşılan sorunlar ve ilgili literatür incelemeleri göz önüne alındığında konuya ilişkin ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik şu öneriler getirilebilir;

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Zihinsel engelli bireyler için hazırlanan eğitim programlarında akademik beceriler ve sosyal becerilerin öğretimin de diğer öğretim yöntemleri yanında müzik terapi öğretimine de yer verilmelidir.

6.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırmadan elde edilen bulguların genellenebilirliğini arttırmak amacıyla, farklı zihinsel engelli çocuklarda, farklı ortamlarda ve farklı sosyal becerilerin öğretilmesiyle tekrarlanabilir.
2. Zihinsel engelli çocuklar için hazırlanan sosyal beceri öğretim programı, farklı engel gruplarında ve farklı yaşlarda bulunan çocuklarda uygulanarak etkililiği denenebilir.
3. Müzik terapi öğretim programı, okuma-yazma, matematik, hayat bilgisi vb. akademik becerilerde uygulanıp yöntemin etkililiği incelenebilir.

KAYNAKÇA

Akçamete, Gönül. ve Avcıoğlu, Hasan. Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmış çalışma.2003.

Akkök, Fusun. **İlköğretimde sosyal becerilerinin geliştirilmesi (Öğretmen el kitabı)**. İstanbul: Özgür Yayınları, 1999.

Altinoğlu-Dikmener, İlkiz. “Sosyal Beceri Eğitiminin İçedönük Ergenlerin İçedönüklük Düzeylerine Etkisi” . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 1996.

American Music Therapy Association . “**Music Therapy in Special Education**”, <http://www.musictherapy.org> .2003.

Avcıoğlu, Hasan. “ İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı İle Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı**, 2001.

Avcıoğlu, Hasan. Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş),Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması.Yayınlanmış Araştırma. 2003.

Avcıoğlu, Hasan. **Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi**. Ankara: Kök Yayıncılık, 2005.

Baker, Fecility., Wigram, Tony., Foreword by Professor Even Ruud. **Songwriting, Methods, Techniques and Clinical Applications for Music Therapy Clinicians, Educators and Students**. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2005.

Başer, A. Fatma. Müziğin Okul Öncesi Dönemde Çocuk Gelişimine Katkısı Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Temel Bilimler Bölümü. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:8, 2004.

Berger, S. Dorita. **Music Therapy, Sensory Integration and the Autistic Child.** London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2002.

Booth, Root. “Current Practice and Understanding of Music Therapy in Victorian Special Schools”. Australian Journal of Music Therapy, 2004, ss.64-75.

Campbell, Don. **THE MOZART EFFECT, Taping, the Power of Music to Heal the Body, Strengthen the Mind, and Unlock the Creative Spirit.** Foreword by Joseph Chilton Pearce. An Imprint of Harber Collins Publishers Inc., 10 East 53rd Street, New York, NY 10022, 2002, ss.318-322.

Coleman, Margaret. Cecil . **Behavior disorders theory and practice (3 rd ed.).** Boston: Allyn and Bacon. 1992.

Çetin, Filiz., Bilbay, Aslıhan., Kaymak, Deniz. “**Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler ve Grup Eğitimi**” . İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 2002.

Çiftçi, İlknur “Zihinsel Engelli Bireyler İçin Hazırlanan Bilişsel Süreç Yaklaşımına Dayalı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** 2001.

Çoban, Adnan. “Müziğin akademik eğitimde kullanılması”, <http://www.mcatürk.com/acoban.html>. 2007.

Duffy, Barbara., Fuller, Ray., “**Role of Music Therapy in Social Skills Development in Children with Moderate Intellectual Disability**”, Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities 2000, 13, ss.77-89.

Eskioğlu, İtr. Müzik Eğitiminin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu, 30-31 Ekim 2003, İnönü Üniversitesi, Malatya Bildiriler,s.116-123.

Eldeniz Çetin, Müzeyyen “Zihin Engelli Öğrenciler İçin Drama Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2005.

Gençel, Özge. “Müzikle Tedavi”. Yayınlanmış makale, Balıkesir Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü, Müzik Eğitim Ana Bilim Dalı, Kastamonu Eğitim Dergisi , cilt: 14, sayı 2, 2006, ss 697-706.

İpek, Arzu “Eğitimde Dramanın Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişimleri Üzerinde Etkisinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 1998.

Kara, Yılmaz,. Çam, Figen. “Yaratıcı Drama Yönteminin Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasına Etkisi”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 32, 2007, ss.145–155.

Karakuş, Toşuntaş, Fatma “Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar ile Sosyal Beceri Arasındaki İlişki”.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi,Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2006.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Nobel Yayınevi.1998

Kılıç, Günay., Bilgiç, Ayhan., Gürkan, Kaan., Aysev, Ayla., “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda Metilfenidat Tedavisine Uyumda Etkili Olan Sosyodemografik ve Klinik Etmenler” Türk Psikiyatri Dergisi, 2007; 18(3): 207-214

Kınalı, Gülsevim. “**Zihinsel Engellilerde Beden-Resim-Müzik Eğitimi**”, Farklı Gelişen Çocuklar. Editör: Adnan Kulaksızoğlu. Epsilon.2003

Kırcaali-İftar, Gönül. ve Tekin, Elif.**Tek Denekli Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.1997.

Kostelnik, Marjorie. J, Whiren Alice. P, Soderman Anne. K, Stein, Laura.,Gregory, Kara.**Guiding Children’s Social Development**. NY: Delmar Thomson Learning.2002.

Köklü, Nilgün. ve Büyüköztürk, Şener. **Sosyal Bilimler İçin İstatistik**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.2000.

Kuzgun, Yıldız. ve Arkadaşları. **İlköğretimde Rehberlik**. (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.2000.

McGuire, Michael G. (Ed) **Psychiatric Music Therapy in the Community: The Legacy of Florence Tyson**. Gilsum, NH: Barcelona Publishers. Reviewed by Susan Hadley, Ph.D., MT-BC, Slippery Rock University, Slippery Rock, Pennsylvania, USA.2004.

Merrell, Ken. **Behavioral, Social, And Emotional Assessment of Children And Adolescents**. (2nd ed). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. Common Dimensions of Social Skills of Children And Adolescents: A Taxonomy of Positive Behaviors. **Scholl Psychology Review**, 26,2003, ss. 265-279 .

Nordoff, Paul., Robbins, Clive., **Therapy in Music for Handicapped Children**
Therapy in Music for Handicapped Children (re-issue). Gilsum, NH: Barcelona
Publishers. 199 pages. ISBN 1-891278-19-3. Reviewed by Rick Soshensky, M.A.,
CMT, NRMT.2004.

Oktay, Ayla. ve Polat-Unutkan, Özgül. **Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular.**
İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005

Oral, Günseli. “İlköğretimde Öğrencilerin Sosyal Katılımını Özendirmeye Yönelik
Bir Program”. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 19(2),2002, ss. 30–44.

Özelsel, M. Mihriban. “Erfahrungsbericht einer traditionellen Derwischklausur,
Diederichs, München, Rossi, E. ; Die Psychobiologie der Seele-Körper Heilung,”
1993.(çev: Doç. Dr. Yılmaz Koç, 2007).

Ömeroğlu, Esra. ve diğerleri. **Müziğin Okul Öncesi Eğitimde Kullanılması.**
Ankara: Kök Yayıncılık, 2006

Pavlicevic, Mercedes., Ansdell, Gary., **Community Music Therapy.** London and
Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2006.

Penny Benal, Nevin.**İstiyorum, ihtiyacım var,çünkü farklıyım.** Sistem Yayıncılık.
2005.

Poyraz Tüy, S “3-6 Yaş Arasındaki İşitme Engelli ve İşiten Çocukların Sosyal Beceri
ve Problem Davranışları Yönünden Karşılaştırılmaları”. Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** 1999.

Reitman, R. Michelle. Effectiveness Of Music Therapy Interventions On Joint
Attention Children Diagnosed With Autism: A Pilot Study. A Dissertation Submitted
In Part Satisfaction Of The Requirments For The Degree Doctor Of Psychology .
Carlos Albizu University Miami, Florida 2005.(çev:Orçun Berrakçay, 2007).

Rustin, Lena. & Kuhr, Armin. **Social skills and the speech impaired.** London: Input Typesetting Ltd.1989.

Ruud, Even. **Music therapy: Improvisation, Communication and Culture.** Gilsum, NH:Barcelona Publishers.1998.

Sazak, Elif “Zihin Engelli Birey İçin Hazırlanan Akran Aracılı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** 2005.

Schneck, J. Daniel. and Berger, S. Dorita., **The Music Effect . Music Physiology and Clinical Applications.** London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2004.

Seven, Serdal “6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumlarının Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,** 2006.

Seyidoğlu, Halil.**Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı.** Geliştirilmiş 9. baskı, İstanbul : Güzem Yayınevi, 2003.

Shaw,Gordon “ **Keeping Mozart in mind**” San Diego: Academic Press, 2000.

Sucuoğlu, Bülbin., Çiftci, İlknur.**Yapamıyor mu? Yapmıyor mu? . Zihinsel engelli çocuklar için sosyal beceri öğretimi.** Ankara: A.Ü. Basımevi, 2001.

Staum, Myra. “**Music Therapy and Language for the Autistic Child**” Willamette University, Music Therapy Department.2000.

Sun, Muammer., Seyrek, Hilmi. **Okul Öncesi Eğitiminde Müzik.** İzmir: Müzik Eserleri Yayınları 2000.(173)

Şahin, T., Ş., (2004). Anne-Babaların Okul Öncesi Eğitim Programına Katılımlarına İlişkin Görüşlerin İncelenmesi. **I. Uluslar arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı**. Ankara:Ya pa Yayınları.

Tekin, Elif. ve Kırcaali-İftar, Gönül. (2001). **Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Turan, Duygu. “Özel eğitimde müzikten yararlanmada karşılaşılan sorunlarla ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2006.

Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu (TÜMATA). “Müzik terapi,Türk Müziği ile Tedavi”, <http://www.tumata.com/html>. **2005**.

Uçan, Ali. **Müzik Eğitim: Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar**. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Birinci Basım.1997.

Uslu, Mustafa. “Çocuklarda ve Gençlerde Müzik Eğitiminin Önemi Üzerine Bir Değerlendirme”. Müzik ve Bilim “Uluslararası Hakemli Bilimsel Müzik Dergisi” Sayı:7 , 2007.

Uzamaz, F. “Sosyal Beceri Eğitiminin Ergenlerin Kişiler arası İlişki Düzeylerine Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2000.

Vural, Ekinci. Deniz. “Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda becerilerin gelişimine etkisi”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2006.

Westwood, Peter. Commonsense methods for children with special needs strategies for the regular classroom. London.1993.

Williams, Alastair. **Constructing Musicology**. Aldershot:Ashgate.2001.

Wimpory, Dawn & Nash, Susan. (1999) A Phenomenological study of the Co-Treatment of Music Therapy and Play Therapy with a Boy Diagnosed with Autism. (Otistik Bozukluğu Olan Erkek Çocuklarda Müzik Terapi ve Oyun Terapi Ortak Tedavisinin Görüngüsel Çalışması) College of Arts and Sciences. By Anıta Gadberry, BM. Denton, Texas December 2005 Page: 4–6

Yavuzer, Haluk.. **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.

Yüksel, Galip “Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. **Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 1999.

Yüksel, Galip. “Öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış olarak sosyal beceri”.Milli Eğitim Dergisi, 150. 17.01.2007 tarihinde <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/150/kayikci.htm>.

EKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
EK 1 Aile izin Formu	117
EK 2 Sosyal Beceri Değerlendirme Formu.....	118
EK 3 Sosyal Becerileri Öğretim Programı.....	124
EK 4 Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisi Öğretim Planı....	126
EK 5 Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi Öğretim Planı....	140
EK 6 Üstlendiği Görev ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi Öğretim Planı.....	154
EK 7 Başkalarını Oyun Oynamaya Davet Etme Becerisi Başlama Düzeyi, Yoklama, Öğretim Oturumları Ve İzleme Oturumları Veri Toplama Formu.....	168
EK 8 Başkalarından Aldığı Eşyayı Geri Getirme Becerisi Başlama Düzeyi, Yoklama, Öğretim Oturumları Ve İzleme Oturumları Veri Toplama Formu.....	172
EK 9 Üstlendiği Görev Ya da Görevleri Yerine Getirme Becerisi Başlama Düzeyi, Yoklama, Öğretim Oturumları Ve İzleme Oturumları Veri Toplama Formu.....	176
EK 10 Etkinliklerin Sosyal Geçerliliğini Belirleme Formu.....	180
EK 11 Sosyal Beceri Programı Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu.....	182
EK 12 Özgeçmiş.....	183

EK 1**AİLE İZİN FORMU**

Okulumuz Kilimli Sevgi bağı Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi 3-4/A sınıfında okumakta olan oğlum/kızım.....'nın Deniz ÇADIR'IN Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim Bölümünde yapmakta olduğu, “Zihinsel Engelli Öğrenciler için Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Konulu tez çalışmasının uygulama aşamasına katılmasına izin veriyorum.

VELİ

İMZA

EK 2

SOSYAL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (4–6 YAŞ)

Değerlendirilen Kişinin Adı Soyadı :

Okulu :

Cinsiyeti :

Yaşı :

YÖNERGE: Aşağıda 4–6 yaş arasındaki çocukların sahip olması gereken bir takım sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da değerlendirmesini yaptığınız çocuğun sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki seçeneklerden uygun olanına (X) işareti koyunuz. Gözleme olanağı bulamadığınız beceriyi boş bırakınız.

Her Zaman Çoğu Zaman Ara sıra Çok Az Hiçbir Zaman

Yapar Yapar Yapar Yapar Yapmaz

Kişiler Arası Beceriler (KB)					
1. Başkalarının duygularının farkına varır					
2. Hata yaptığında özür diler					
3. Grup üyelerinden izin alarak gruba katılır					
4. Başkaları kendisinden yardım istediğinde yardım eder					

5. Arkadaşlarına gönüllü olarak yardım eder					
6. Başkalarını oyun oynamaya davet eder					
7. Gönüllü olarak öğretmeni ya da öğretmenlerine yardım eder					
8. Bir gruba kolayca katılır					
9. Başkalarıyla kolayca arkadaşlık kurar					
10. Anlamadığı kurallar olduğunda bunları sorar					
11. Arkadaşlarına iltifatta bulunur					
12. Kendi kendisine iltifatta bulunur					
13. Başkalarıyla karşılaştığında (sözlü ya da başıyla) selam verir					
Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDYSB)					
1. Başkasının kızgınlığının farkına varır					
2. Kızgınlığını uygun şekilde sözel olarak ifade eder					
3. Sürekli olmayan değişikliklere kolayca uyum gösterir					

4. Sürekli değişikliklere tepki gösterir					
5. Kızgınlığının başladığını fark eder					
6. Olumlu değişiklikleri kolayca kabul eder					
7. Olumsuz değişiklikleri kolayca kabul eder					
8. Arkadaşlarının kızgınlığını kontrol etmeye çalışır					
Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileridir (ABBÇB).					
1. Olumsuz grup baskısına uygun şekilde hayır der					
2. Olumsuz akran baskısına uygun şekilde hayır der					
3. Olumsuz akran baskısına uygun şekilde karşı koyar					
4. Akran baskısına rağmen kendi düşüncelerini uygun şekilde savunur					
5. Bağımsız olarak karar alır					
6. Arkadaşlarının mantıklı olmayan düşüncelerini uygun şekilde reddeder					
7. Oynadığı bir oyunda üstlendiği rollerini akran baskısına rağmen yerine getirir					

8. Akran baskısını görmezlikten gelir					
9. Başkalarıyla arasında olan anlaşmazlığı idare eder					
Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB)					
1. Baskı altında sakin kalır					
2. Baskı altında kendini uzun süre kontrol etmeye devam eder					
3. Başkalarından aldığı eşyayı geri getirir					
4. Sınıfta sessizce öğretmenini bekler					
5. Arkadaşlarının mantıklı düşüncelerini kabul eder					
6. Sırasını bekler					
7. Başkalarının duygularına saygı gösterir					
8. Farklı düşüncelerin olduğu durumlarda arkadaşlarıyla uzlaşır					
9. Kendisine yapılan olumsuz eleştirileri kabul eder					
10. Kendisinden istenilenleri olumlu bir şekilde reddeder					
Sözel Açıklama Becerileri (SAB)					
1. Başkalarına kendini tanıtır					

2. Başkalarına arkadaşlarını tanıtır					
3. Akran övgüleriyle karşılaştığında bu durumu açıklar					
4. Başkalarınca anlaşılmayan davranışlar sergilediğinde bunları açıklar					
5. Güçlü ve zayıf yanlarını tanımlar					
6. Başkalarınca verilen yönergeleri anlamadığında bunu ifade eder					
7. Başkalarına sözel olarak çeşitli görevleri dağıtır					
Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB)					
1. Başarısız olduğunda bu durumu sakince karşılar					
2. Olumsuz sonuçlar karşısında kızmadan sonuçları kabul eder					
3. Kurallara uyduğunda ortaya çıkabilecek sonuçları kabul eder					
4. Kurallara uymadığında ortaya çıkabilecek sonuçları kabul eder					
Dinleme Becerileri (DB)					
1. Başkalarınca verilen sözel yönergeleri dinler					

2. Başkalarıyla etkileşim içerisindeyken konuşan kişiyi aktif olarak dinler					
3. Başkalarınca verilen sözel yönergeleri yerine getirmeye çalışır					
4. Başkalarının konuşmalarından duyduklarını açıklar					
5. Başkaları konuşurken konuşan kişiyle göz ilişkisi kurar					
Amaç Oluşturma Becerileri (AOB)					
1. Bağımsız olarak kendine bir amaç oluşturur					
2. Birbirini izleyen amaçlar oluşturur					
3. Oluşturduğu amaç ya da amaçları başarmak için çaba gösterir					
Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB)					
1. Verilen görev ya da görevleri tamamlamak için çalışır					
2. Üstlendiği görev ya da görevleri zamanında bitirir					
3. Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirir					

EK 3

SOSYAL BECERİLER ÖĞRETİM PROGRAMI

Becerilerin öğretim sürecinde, yani öğretim oturumları sırasında, müzik terapi yöntemi ile desenlenmiş müzik etkinlikleriyle sosyal beceri öğretim programı aşağıda verilen basamaklar doğrultusunda uygulanmıştır.

1. Araştırmacı, etkinliklerin ilk oturumunda kendini tanıtır ve uygulamaya katılan öğrenciden kısaca kendisini tanıtmasını ister.
2. Araştırmacı, yapılan çalışmaya ilişkin kısaca bilgi verir ve bir takım etkinlikleri gerçekleştirmek amacıyla belirli bir süre birlikte çalışmak istediğini söyler.
3. Etkinlik içerisinde yer alan becerinin uygulama basamaklarının neler olduğu başlangıçta öğrenciye söylenir.
4. Uygulama anında, öğrencinin daha kolay iletişim kurabilmeleri için yüz yüze etkileşimde bulunmalarını sağlayacak fiziksel ortam düzenlenir. Müzik etkinlikleri ona uygun biçimde hazırlanır.
5. Müzikli etkinlik içerisinde roller (görevler) verilir. Şarkı söyleme, müzik aleti çalma vb. Bu rollerin öğrenci tarafından gerçekleştirilmesi sağlanır.
6. Etkinlik sonunda, etkinlik içerisinde yer alan rollerdeki görevleri istenilen ölçüde yerine getirmesi durumunda başarılı olacağı söylenir.
7. Her oturum başında öğrenciye etkinlikte yer alan rolleri nasıl gerçekleştirecekleri açıklanır. Bunların anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek için sorular sorulur.
8. Öğrenci her etkinlik içerisinde yer alan rolleri başarılı bir şekilde yerine getirmesi durumunda, bazı ödüller alacakları söylenir. Bu ödüller önceden gösterilir.
9. Etkinliğin şarkı söyleme, müzik aleti çalma bölümünden hemen sonraki aşamada, Mozart dinletilirken, resimli kartlar gösterilir ve etkinliğe ilişkin çeşitli sorular sorulur.
10. Araştırmacı, etkinlik sonunda, öğrencinin uygulama anındaki öğrenmelerini değerlendirir.

Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisi için on oturum, Başkalarından aldığı eşyayı yerine getirme becerisi için on oturum ve üstlendiği

görev ya da görevleri yerine getirme becerisi için on oturum olmak üzere toplam otuz oturumluk bir sosyal beceri öğretim planı hazırlanmıştır.

Beceriler için hazırlanmış olan öğretim planında, sadece ilk oturumlar ayrıntılı olarak yazılmış diğer oturumlarda ise sadece kullanılan etkinliklere yer verilmiştir. Geri kalan diğer dokuz oturumda kullanılacak olan etkinliklerin öğretim planları, birinci etkinliğin öğretim planına benzer şekilde hazırlanmış ve uygulanmıştır.

EK 4

BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME BECERİSİ

ÖĞRETİM PLANI

Uygulama Süresi: Oturum süresi 40 dakikadır. Bu sürenin 30 dakikası etkinliğin uygulanması, 10 dakikası ise uygulamanın değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

Amaç: Öğrenci, günlük yaşantısında diğer bireylerle karşılıklı sosyal etkileşimin daha ileri düzeyde gelişmesi için gerekli olan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisini etkili şekilde kullanır.

Öğretim Amaçları:

- 1.Oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olur.
- 2.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle (sözsüz olarak) çağırır.
- 3.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözlü olarak çağırır.
- 4.Çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirir.

Öğretimde Kullanılacak Materyal: Müzik aletleri (davul,darbuka,marakas,el zili,flüt,kastanyet,düdük,org), Müzik kaset ve CD'leri (Kasetler; Ayşegül'ün doğum günü,seslerin dünyası,Mozart) ,çeşitli oyuncaklar (araba, pelüş ayı,küp,kova, kürek, 16'lı memory blok, resimli ve yazılı Legolar),renkli yapıştırma düğmeler, bonibon,sakız ve çeşitli ödülleri (maske,token,kalem,anahtarlık,oyuncak), Çalışılan sosyal beceriyi içeren önceden hazırlanmış resimli kartlar,hikâye kartları, kâğıt ve boya,kasetçalar,dizüstü bilgisayar, ses kayıt cihazı,şarkıların kayıtlı olduğu kasetler.

I. Oturum Öğretim Süreci

Araştırmacı, çalışmanın ilk oturumunda ilk önce kendini tanıtır ve bundan sonra öğrenci ile birlikte, haftanın 5 günü birer oturum şeklinde(40 dakika) okulun araştırma için tahsis edilen bir sınıfında bir takım etkinlikleri gerçekleştirmek üzere toplanacaklarını söyler.

Araştırmaya katılan öğrencinin kısaca kendisini tanıtmaması istenir. (Öğrencinin ad, soyadı, yaş, kaç kardeşi oldukları gibi bilgiler söylemesi istenir.)

Temel sosyal beceriler öğretiminin ilk oturumunda, öğrenciye; günlük yaşantısında diğer bireylerle karşılıklı sosyal etkileşimin daha ileri düzeyde gelişmesi için gerekli olan başkalarını oyun oynamaya davet etmeyi yerine getirme becerilerini içeren bir etkinlik olduğunu ve bunu gerçekleştireceği söylenir. Ayrıca, etkinlik içerisinde öğrencinin üstlenmesi gereken bir rol(görev) olduğunu ve bu rolleri yerine getirmesi gerektiği de söylenir.

Etkinlik sonunda, etkinlik içerisinde yer alan görevleri yerine getirmesi durumunda başarılı olacağını ve her oturum sonunda, öğrencinin çalışma kâğıdına bir adet renkli yapıştırma düğme kazanacağı söylenir. Ayrıca bu düğmeler toplam olarak beşe ulaştığında ise kızların toka, erkeklerin maske kazanacakları söylenir. Bu arada da yaptıkları doğru davranışlar içinde öğretim içinde bonbon kazanacakları ifade edilir. Daha sonra ilk etkinlikte yer alan görevler hakkında açıklamada bulunulur.

Araştırmacı, ilk hedef beceri olan başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisinin öğretim amaçlarını belirler.

Öğretim Amaçları

- 1.Oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olur.
- 2.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle çağırır.
- 3.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözel olarak çağırır.
- 4.Çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirir.

Çalışılacak olan sosyal beceri ile ilgili ilk şarkı olan “Oyun Oynar mısınız?” isimli şarkıdır. Diğer tüm oturumlarda kullanılacak şarkı, müzik ve sözler doğrudan başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilişkilidir. Araştırmacı tarafından sosyal becerinin içeriğine uygun şarkılar bulunmuş, ancak büyük bir

bölümü, araştırmacı tarafından sosyal becerinin içeriğine uygun olarak yazılarak, müzikle beraber seslendirilmiştir. Bu şarkı zil ile seslendirilmiştir.

Şarkının sözleri

Oyun Oynar mısın?

Ben gülünce sen de gül. (jest ve mimiklerle çağırma)

Yanımda kal.

Koşalım, koşalım.

Anlat oyunu anlat.

Elimden tut götür beni. (elinden tutup oyun alanına davet)

Oyun oynar mısın? (sözel davet)

Oyun oynar mısın?

Araştırmacı, bu beceri için uygulama sınıfında bir oyun alanı belirlenir. Ve öğrencinin sadece o alanda oyun oynayabileceği belirtilir. “Başkalarını oyun oynamaya davet etme” sosyal becerisinin alt amaçları, oyun alanı içinde çalışılır. Araştırmacı ardından etkinlik içinde neler öğrencinin gerçekleştirmesi gereken aşamaları anlatır.

Araştırmacı, “Şimdi müzik çalacak, ben müzikle beraber şarkıyı söyleyeceğim ve seninle beraber müzik içinde yapmamız gereken bazı hareketler var, Ben sana şarkı ile birlikte bazı yönergeler vereceğim, bunları ilk önce ben sana göstereceğim, ikimiz beraber yapacağız ve ben senden sonra şarkıyla beraber yalnız olarak yapmanı isteyeceğim” der.

Öğrencinin bu açıklamaya ilişkin, yani, etkinlik içerisinde neler yapacaklarını anlayıp anlamadığı sorulur. Eğer görevleri anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Araştırmacı müzikle beraber şarkıyı söyler ve öğrenciye beceriye ilişkin ipuçlarının üzerinde durarak, beceriyi öğretmeye çalışır.

Beceri öğretimi aşamasında, araştırmacı, etkinliğe katılan öğrencinin hangi noktalarda, hangi sorunlarla karşılaştığını belirlemek için sürekli olarak gözlem yapar. Ayrıca, öğrencinin etkinliği tamamlayabilmesi için, etkinlikle ilgili sorabileceği sorulara gerekli açıklamaları yapar.

Oyun oynarken çevresindeki kişileri ifade ederek, “Bak, şu an sınıfta kimler var” denilerek etraftaki kişilere dikkat çekilir. Araştırmacı öğrenciye oynaması için şarkı ile beraber öğrenciye legoları verir. Şarkı söylenirken aralarda “Melodik bir biçimde çevrende kimler var bak” yönergesi verilir. Ve model olunur

Araştırmacı, “Çevremizdeki kişileri oyun oynamaya gülerek, başını sallayarak çağırabiliriz”. “Bak ben çağırıyorum şimdi, benden sonra haydi sende yap” der. Şarkı devam ederken, “arkadaşlarımızı oyun oynamaya gülümseyerek ve başımızı kullanarak, elimizi açıp kapatarak sessiz bir biçimde çağırabiliriz” diyerek, melodi içinde model olunarak bu amaç öğretilir.

Çevremizdeki kişileri oyun oynamak için sözel olarak (gel vb biçimde) çağırabiliriz. Karşıdaki kişilerden(araştırmacı vb.) birinin adını söyleyip çağırır. Şarkı söylenirken aralarda “Melodik bir biçimde oyun alanına o an ortamda olan kişilerin ismi söylenerek, çağır” yönergesi verilir. Ve model olunur

Çevresindeki kişileri sırasıyla oyun oynamak için elinden tutarak oyun alanına getirir. Karşısın da bulunan (araştırmacı vb.) kişiyi fiziksel olarak temas ederek, elinden tutarak oyun alanına, getirmek için şarkının elimden tut götür beni kısmı söylenerek, model olunur.

Etkinlik tamamen oyun ortamında eğlenceli bir biçimde müzik eşliğinde gerçekleştirilir.

Etkinlikte yer alan rolleri öğrenci yerine getirdikten sonra etkinliğe son verilir. Bu aşamada öğrenciye yeniden uygulama yaptırılarak yapılanların değerlendirilmesi sağlanır. Öğrencinin, etkinlikte yaşananları özetleyerek, etkinlikte yer alan becerileri, yaşantılarında nerelerde, nasıl kullanacakları hakkında konuşması sağlanacaktır. Değerlendirmeye katılmayan öğrenci olduğunda, araştırmacı tarafından etkinliğe ilişkin çeşitli sorular sorularak katılım sağlanacaktır. Bu aşamada kısık bir biçimde arka fon dan Mozart çalınacaktır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Bu yönergeleri yerine getiren öğrenciye, konu ile ilgili resimli kartlar gösterilir. Ve aşağıdaki sorular sorularak öğrencinin dikkati, resimdeki (oyun oynamaya davet etme içerikli) sosyal beceriye çekilir. Ve resim üzerinde sorular sorulur?

Bu resimde neler var? (bir kız var)

Burada ne var? (bir arkadaşı kıza el sallıyor)

Bu nedir? (buda bir oğlan)

Bu çocuk ne yapıyor? (merdivenlerden iniyor)

Peki, şimdi ne oldu? (arkadaşı ile karşılaştı)

Peki, şimdi bu resimdeki ne yapıyor? (kızı oyun oynamaya davet ediyor)

Şimdi ne yapıyor? (arkadaşının elinden tutmuş)

Peki, şimdi ne yapıyor? (oyun oynuyor ve dans ediyorlar)

Peki, biz de şimdi bir arkadaşını oyun oynamaya davet edelim.

Sorularıyla resimdeki sosyal beceri uygulanır.

Öğrenciye oturum sonunda, etkinliğe katıldığından, uyum içerisinde çalıştığından ve verilen görevleri yerine getirmeye çalıştığından dolayı teşekkür edilir.

Değerlendirme:

Oturum esnasında öğretilmeye çalışılan hedef beceriler, davranışın gerçekleştiği anda doğrudan gözlem yoluyla iki gözlemci tarafından ölçülecektir.

Temel sosyal beceriler öğretim oturumlarında kullanılan diğer dokuz etkinlik, birinci etkinliğin uygulamasına benzer şekilde uygulanır.

BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME BECERİSİ 2–10 ARASI OTURUMLARDA KULLANILAN ETKİNLİKLER

2. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Elini Ver, Oynayalım” isimli şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri

ELİNİ VER, OYNAYALIM.

Sınıfta kimler var kimler var.

Gel oynayalım, oynayalım.

Şarkı söyleyelim.

Oynayalım ,

Elini ver,

Oynayalım,

Sen de gel, sen de gel.

Oynayalım.

Arkadaşımızı oyun oynamaya davet edelim.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

3.Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Oyun Oynamak İçin Ne Yapalım” isimli şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri

OYUN OYNAMAK İÇİN NE YAPALIM?

Etrafımıza bir bakalım.

Orda kimler var?

Orda kimler var?

Arkadaşlarım var.

Gülümseyerek, oyuna.

Başımızı sallayarak, oyuna.

Gel beraber oyun oynayalım diyerek.

Yanına gidip, elinden tutarak.

Arkadaşımızı oyun oynamaya davet edelim.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

4. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Oyun Nasıl Oynanır” isimli şarkı araştırmacı tarafından yazılmış, davul ile seslendirilmiş ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri**OYUN OYNAMAK İÇİN**

Sağına bak, soluna bak hey hey.

Ali'ye bak, Ayşe'ye bak.

Elinden tut hey.

Elinden tut.

Oyuna çağır, oyuna çağır hey hey

Yanına gidip, elinden tutup.

Oyuna çağır hey hey hey.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

5. Oturumda Kullanılan Etkinlik**Öğretimde Kullanılacak Materyaller:**

“Oyun Oyna” isimli şarkı yönerge biçiminde araştırmacı tarafından yazılmış, marakaslarla birlikte seslendirilmiştir ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri**OYUN OYNA**

Arkadaş edinmem lazım.

Ne yapayım şimdi?

Ne yapayım?

Parkta gördüğüm çocukları, oyun oynama.

Oyun oynamaya davet etmeliyim.

Bunun için ne yapmalıyım?

Ne yapmalıyım?

Gülümseyerek çağırırsam,

Gel diyerek çağırırsam,

Ne yapsam, ne yapsam,

Elinden tutarak çağırırsam,

Gel desem, gel desem.

Oyun oynamaya gel desem.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yönelttilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

6. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Davet Etmezsek Kimse Oyuna Gelmez” isimli şarkı, araştırmacı tarafından yazılmış, darbuka ile birlikte seslendirilmiştir ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri

DAVET ETMEZSEK KİMSE OYUNA GELMEZ

Davet etmezsek kimse oyuna gelmez.

Oyuna gelmez, oyuna gelmez.

Gülümsemezsen hiç kimse oyuna gelmez,

Oyuna gelmez, oyuna gelmez.

Gel demezen hiç kimse oyuna gelmez,
 Oyuna gelmez, oyuna gelmez.
 Elinden tutup aırmazsan hiç kimse oyuna gelmez,
 Oyuna gelmez, oyuna gelmez.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. ÖĞrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı Ğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. EĞer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

7. Oturumda Kullanılan Etkinlik

ÖĞretimde Kullanılacak Materyaller:

“Davet Edelim”, isimli şarkı, araştırmacı tarafından yazılmış, darbuka ile birlikte seslendirilmiştir ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

şarkının sözleri

DAVET EDELİM

Davet edelim çocukları.
 Oyun için, oyun için.
 Davet edelim çocukları
 Gülümseyerek, gülümseyerek,
 Davet edelim çocukları,
 Gel diyerek, gel diyerek,
 Davet edelim çocukları
 Elinden tutarak, elinden tutarak,
 Oyun oynamak için ne yapmalı,
 Çocukları oyuna davet etmeli.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. ÖĞrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı Ğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. EĞer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

8. Oturumda Kullanılan Etkinlik

ÖĞretimde Kullanılacak Materyaller:

“Seninle Oynamak İstiyorum” isimli şarkı, araştırmacı tarafından yazılmış, marakas ile birlikte seslendirilmiştir ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

şarkının sözleri

SENİNLE OYNAMAK İSTİYORUM

Seninle oynamak istiyorum,

Ne yapmam lazım.

nce beni oyuna davet etmek için.

Gülümse, glmse.

Sonra beni oyuna davet etmek için.

Gel de, gel de,

Yanıma gel.

Elimi tut, elimi tut,

Beni oyuna davet et.

Beraber oynayalım.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka

fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmalıysa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

9. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Gel Benimle Oyna” İsimli şarkı, araştırmacı tarafından yazılmış, marakas ile birlikte seslendirilmiş ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri

GEL BENİMLE OYNA

Gel benimle oyna,

Oynamak için.

Şunları yap.

Önce beni oyuna davet etmek için.

Gülümse, kafanı salla.

Gülümse, kafanı salla.

Beni oyuna davet etmek için.

Gel de, gel de,

Beni oyuna davet etmek için.

Yanıma gel, elimi tut,

Yanıma gel, elimi tut,

Beni oyuna davet et.

Gel beraber oynayalım.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilecek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka

fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılınmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

10.Oturumda Kullanılan Etkinlik

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Oyuna Çağrı” isimli şarkı, araştırmacı tarafından yazılmış, darbuka ile birlikte seslendirilmiştir ve daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Şarkının sözleri

OYUNA ÇAĞRI

Başkalarını oyuna çağırarak için,

Davet etmeliyiz.

Başkalarını oyuna çağırarak için,

Davet etmeliyiz.

Şunları yap.

Gülümse,

Kafanı sallayarak çağır.

Gel de,

Yanıma gel, elimi tut,

Başkalarını oyuna çağırarak için,

Davet etmeliyiz.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltılarak beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada arka fonda Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

EK 5
BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME BECERİSİ
ÖĞRETİM PLANI

Uygulama Süresi: Oturum süresi 40 dakikadır. Bu sürenin 30 dakikası etkinliğin uygulanması, 10 dakikası ise uygulamanın değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

Amaç Öğrenci, günlük yaşantısında diğer bireylerle karşılıklı sosyal etkileşimin daha ileri düzeyde gelişmesi için gerekli olan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisini etkili şekilde kullanır.

Öğretim Amaçları:

1. Tanıdığı kişilerden herhangi bir eşya ister.
2. Aldığı eşyayı amaca yönelik kullanır.
3. Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirir.

Öğretimde Kullanılacak Materyal: Müzik aletleri (davul,darbuka,marakas,el zili,flüt,kastanyet,düdük,org), Müzik kaset ve CD'leri (Kasetler; Ayşegül'ün doğum günü,seslerin dünyası,Mozart) ,çeşitli oyuncaklar (araba, pelüş ayı,küp,kova, kürek, 16'lı memory blok, resimli ve yazılı Legolar),renkli yapıştırma düğmeler, bonibon,sakız ve çeşitli ödülleri (maske,token,kalem,anahtarlık,oyuncak), Çalışılan sosyal beceriyi içeren önceden hazırlanmış resimli kartlar,hikâye kartları, kâğıt ve boya,kasetçalar,dizüstü bilgisayar, ses kayıt cihazı,şarkıların kayıtlı olduğu kasetler.

I. Oturum Öğretim Süreci

Araştırmacı, çalışmanın ilk oturumunda ilk önce kendini tanıtır ve bundan sonra öğrenci ile birlikte, haftanın 5 günü birer oturum şeklinde(40 dakika) okulun araştırma için tahsis edilen bir sınıfında bir takım etkinlikleri gerçekleştirmek üzere toplanacaklarını söyler.

Araştırmaya katılan öğrencinin de kısaca kendisini tanıtması istenir. (Öğrencinin ad, soyadı, yaş, kaç kardeş oldukları gibi bilgiler söylemeleri istenir.)

Temel sosyal beceriler öğretiminin ilk oturumunda, öğrenciye; günlük yaşantısında diğer bireylerle karşılıklı sosyal etkileşimin daha ileri düzeyde gelişmesi için gerekli olan başkalarından aldığı eşyayı yerine getirme becerisini içeren bir etkinlik olduğunu ve bunu gerçekleştireceği söylenir. Ayrıca, etkinlik içerisinde öğrencinin üstlenmesi gereken bir rol(görev) olduğunu ve bu rollerin yerine getirmesi gerektiği de söylenir.

Etkinlik sonunda, etkinlik içerisinde yer alan görevleri yerine getirmesi durumunda başarılı olacağı ve her oturum sonunda, çalışma kâğıdına bir yapıştırma düğme kazanacağı söylenir. Ayrıca bu düğmeler toplam olarak beşe ulaştığında ise kızların oyuncak, erkeklerin kalem kazanacakları söylenir. Daha sonra ilk etkinlikte yer alan görevler hakkında açıklamada bulunulur.

Araştırmacı, ikinci hedef beceri olan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisinin öğretim amaçlarını belirler.

Öğretim Amaçları

1. Tanıdığı kişilerden herhangi bir eşya ister.
2. Aldığı eşyayı amaca yönelik kullanır.(eşyalar araştırma içerisinde, kalem, kitap vb. biçimde sınırlandırılacaktır.)
3. Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirir.

Çalışılacak olan sosyal beceri ile ilgili ilk şarkı olan “Çiftliğe Gidelim” isimli şarkıdır. Araştırmacı tarafından sosyal beceriye uygun şarkılar bulunmuş fakat büyük bir kısmı beceriye uygun bir biçimde tarafından yazılmış ve seslendirilmiştir. Diğer tüm oturumlarda kullanılacak şarkı, müzik ve sözler doğrudan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme sosyal becerisi ile ilişkilidir.

Şarkının sözleri

Çiftliğe gidelim, bir tavuk isteyelim.
Çiftliğe gidip bir tavuk alıp ne yapalım.

Tavuğu kullanıp.
 Sahibine geri verelim.
 Çiftliğe gidelim, bir kedi alalım.
 Çiftliğe gidip bir kedi alıp ne yapalım.
 Kediye sevip.
 Kediye annesine geri verelim.
 Arkadaşımıza gidelim, bir oyuncak alalım.
 Arkadaşımıza gidelim, bir oyuncak alıp ne yapalım.
 Oynayalım, oynayalım.
 Oyunağı arkadaşımıza geri verelim.

Araştırmacı, bu beceri için uygulamayı sınıf içinde desenler. Ve öğrencinin sınıf içinde çevresindeki kişilerden isteyeceği eşyalar belirtilir. Bunları, kalem, oyuncak vb. biçimde sınırlandırılır. “Başkalarından aldığı eşyayı geri getirme” sosyal becerisinin alt amaçları, sınıf içinde çalışır. Araştırmacı ardından etkinlik içinde neler öğrencinin gerçekleştirmesi gereken aşamaları anlatır.

Araştırmacı, “Şimdi müzik çalacak, ben müzikle beraber şarkıyı söyleyeceğim ve seninle beraber müzik içinde yapmamız gereken bazı hareketler var, Ben sana şarkı ile birlikte bazı yönergeler vereceğim, bunları ilk önce ben sana göstereceğim, ikimiz beraber yapacağız ve ben senden sonra şarkıyla beraber yalnız olarak yapmanı isteyeceğim” der.

Öğrencinin bu açıklamaya ilişkin, yani, etkinlik içerisinde neler yapacaklarını anlayıp anlamadığı sorulur. Eğer görevleri anlaşılmalıysa yeniden açıklama yapılır. Araştırmacı müzikle beraber şarkıyı söyler ve öğrenciye beceriye ilişkin ipuçlarının üzerinde durarak, beceriyi öğretmeye çalışır.

Beceri öğretimi aşamasında, araştırmacı, etkinliğe katılan öğrencinin hangi noktalarda, hangi sorunlarla karşılaştığını belirlemek için sürekli olarak gözlem yapar. Ayrıca, öğrencinin etkinliği tamamlayabilmesi için, etkinlikle ilgili sorabileceği sorulara gerekli açıklamaları yapar. Sınıfta bulunan kişilerin birisinden herhangi bir eşya istemesini, ifade ederek, “Bak, şu an sınıfta olan kişilerin birinden bir eşya ister misin?” denilerek etraftaki kişilere dikkat çekilerek, amaca yönelik olan öğretimsel amacı gerçekleştirmesi istenir. Şarkı söylenirken aralarda “Melodik bir biçimde çevredekilerden bir eşya iste” yönergesi verilir. Ve model olunur

Araştırmacı, “Aldığın eşyayı kullan” diyerek (belirli olan eşyalardan örneğin; kalemle yazı yazmasını ister. “Bak ben yazıyorum şimdi, benden sonra haydi sende yaz” der. şarkı devam ederken, “evremizdeki kişilerden aldığımız eşyaları kullanabiliriz” diyerek, melodi içinde model olunarak bu amaç öğretilir.

Araştırmacı, “evremizdeki kişilerden aldığımız eşyayı, aldığımız kişiye geri getirmeliyiz” der. “Eğer geri getirmezsek, bir daha ondan bir eşya alamayız, bu nedenle o eşyayı geri vermeliyiz” der. şarkı söylenirken aralarda “Melodik bir biçimde oyun alanına o an ortamda olan kişilerden alınan eşyaları, aldığın kişiye ver” yönergesi verilir. Ve model olunur

Etkinlik tamamen oyun ortamında eğlenceli bir biçimde müzik eşliğinde gerçekleştirilir. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Etkinlikte yer alan rolleri ğrenci yerine getirdikten sonra etkinliğe son verilir. Bu aşamada öğrenciye yeniden uygulama yaptırılarak yapılanların değerlendirilmesi sağlanır. Öğrencinin, etkinlikte yaşanılanları özetleyerek, etkinlikte yer alan becerileri, yaşantılarında nerelerde, nasıl kullanacakları hakkında konuşması sağlanacaktır. Değerlendirmeye katılmayan ğrenci olduğunda, araştırmacı tarafından etkinliğe ilişkin çeşitli sorular sorularak katılım sağlanacaktır.

Bu yönergeleri yerine getiren öğrenciye, konu ile ilgili resimli kartlar gösterilir. Ve aşağıdaki sorular sorularak öğrencinin dikkati, resimdeki (aldığı eşyayı geri getirme becerisi içerikli) sosyal beceriye çekilir. Ve resim üzerinde sorular sorulur?

Bu resimde neler var? (bir kız var)

Burada ne var? (kız eteğini bir arkadaşı istiyor)

Bu nedir? (buda bir kız)

Bu ocuk ne yapıyor? (arkadaşına eteğini veriyor)

Peki, şimdi ne oldu? (arkadaşı eteği kullandı)

Peki, şimdi bu resimdeki ne yapıyor? (eteği sahibine vermek için onu buldu)

Şimdi ne yapıyor? (eteği aldığı arkadaşına verdi)

Peki, şimdi ne yapıyor? (arkadaşı mutlu oldu)

Peki, biz de şimdi bir arkadaşımızdan aldığımız eşyayı geri getirelim

Sorularıyla resimdeki sosyal beceri uygulanır.

Öğrenciye oturum sonunda, etkinliğe katıldığından, uyum içerisinde çalıştığından ve verilen görevleri yerine getirmeye çalıştığından dolayı teşekkür edilir.

Değerlendirme:

Oturum esnasında öğretilmeye çalışılan hedef beceriler, davranışın gerçekleştiği anda doğrudan gözlem yoluyla iki gözlemci tarafından ölçülecektir.

Temel sosyal beceriler öğretim oturumlarında kullanılan diğer dokuz etkinlik, birinci etkinliğin uygulamasına benzer şekilde uygulanır.

BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME BECERİSİ

2–10 ARASI OTURUMLARDA KULLANILAN ETKİNLİKLER

2. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Aldığımız Eşyaları Geri Vermeliyiz” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

ALDIĞIMIZ EŞYALARI GERİ VERMELİYİZ

Ayşe’den bir kalem al.

Bir kalem al.

Yazını yazdıktan sonra,

Ayşe’ye kalemi geri ver.

Kalemi geri ver.

Ali’den bir araba al.

Bir araba al.

Oynadıktan sonra,

Ali’ye arabayı ver.

Deniz’den bir bebek al.

Bir bebek al.

Oynadıktan sonra.

Deniz’e geri ver.

Deniz’e geri ver.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

3.Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, retimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Al-Kullan- Getir” isimli şarkıyı kullanır. şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Üretimde Kullanılacak Materyaller:

şarkının Sözleri

AL- KULLAN-GETİR

Arabayı al.

Arabayı kullan.

Arabayı aldığın yere getir.

Pantolonu al.

Pantolonu giy.

İşin bittikten sonra.

Pantolonu aldığın yere koy.

Silgiyi al,

Defterini sil.

Silgiyi aldığın yere koy.

Çantayı al.

Çantayı kullan.

Çantayı aldığın yere koy.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

4. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, ğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. ‘‘Başkalarının Eşyalarını Geri Getirmeliyiz’’ isimli şarkıyı kullanır. şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

şarkının Sözleri

BAşKALARININ EşYALARINI GERİ GETİRMELİYİZ

İnsanların bizi sevmesi için,

Kurallara uygun davranmalıyız, kurallara uygun davranmalıyız.

Arkadaşlarımızdan aldıklarımızı,

Geri vermeliyiz.

Annemizden, Babamızdan aldıklarımızı

Geri vermeliyiz.

Komşulardan, aldıklarımızı,

Geri vermeliyiz, geri vermeliyiz.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verilir. Çalışma için cesaretlendirilir.

Araştırmacı ğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

5. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Öğretmen Der ki!” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

ÖĞRETMEN DERKİ

Öğretmenimiz sınıfta der ki

Der ki,

Arkadaşlarınızın eşyalarını,

İzinsiz sakın ha almayın.

Aldıklarınızı geri getirin, aldıklarınızı geri getirin.

Size bir öğüdüm vardır.

Vardır.

Arkadaşlarımızdan aldıklarımızı,

Geri vermeliyiz.

Hey, geri vermeliyiz.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

6.Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Ali’nin Kalem Ver” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

ALİ'NİN KALEMİNİ VER

Ali'den kalemimi istediğinde,

Kalemimi al ama.

Sonra geri ver.

Sonra geri ver.

Ali'ye kalemimi getirmezsən,

Getirmezsən,

Ali sana bir daha kalem vermez.

Ali sana bir daha kalem vermez.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

7.Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Bahçeye Gidelim” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

BAHÇEYE GİDELİM

Bahçeye gidelim.

Bahçıvanı bulalım.

Küreği isteyip, toprağı kazıp,

Bahçıvana verelim.

Bahçeye gidelim.
 Bahçıvanı bulalım.
 Makası alalım.
 Dalları keselim.
 Bahçıvana verelim.
 Bahçeye gidelim.
 Bahçıvanı bulalım.
 Kazmayı alıp,
 Toprağı kazıp,
 Bahçıvana verelim.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

8. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Alınanlar Geri Verilir” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

ALINANLAR GERİ VERİLİR

Alınanlar her zaman geri verilir.

Geri verilir.

Annem bana dedi ki.

Ne alırsan al, sahibine geri ver.

Babam bana dedi ki.

Ne alırsan al, sahibine geri ver.

Öğretmenim dedi ki.

Ne alırsan al, sahibine geri ver.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

9. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olduğu şarkıyı kullanır. “Kedi ile Fare” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

KEDİ İLE FARE

Bir gün bir fare,

Bir parça peynir almış.

Koşmuş yuvaya,

Peyniri yemeye başlamış.

Peyniri aldığını görünce kedi,

Kızmış fareye,

İstemeliydin, ben sana verirdim demiş,

Aldığımız yiyecekleri, eşyaları.

Geri vermeliyiz demiş.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan

resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

10. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu şarkıyı kullanır. “Arkadaşlarımın Eşyaları” isimli şarkıyı kullanır. Şarkı araştırmacı tarafından yazılmış daha önceden kasete söylenmiş ve kaydedilmiştir.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

Şarkının Sözleri

ARKADAŞLARIMIN EŞYALARI

Berk’in topu çok güzel .

İstedim verdi, oynadım.

Oynadım, oynadım.

Şimdi geri vermeliyim.

Mert’in defteri çok güzel.

İstedim verdi, yazdım.

Yazdım, yazdım.

Şimdi geri vermeliyim.

Deniz’in ayısı çok güzel.

İstedim verdi, oynadım.

Oynadım, oynadım.

Şimdi geri vermeliyim.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

EK 6
ÜSTLENDİĞİ GÖREVİ YA DA GÖREVLERİ YERİNE GETİRME
BECERİSİ ÖĞRETİM PLANI

Uygulama Süresi: Oturum süresi 40 dakikadır. Bu sürenin 30 dakikası etkinliğin uygulanması, 10 dakikası ise uygulamanın değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

Amaç Öğrenci, günlük yaşantısında diğer bireylerle karşılıklı sosyal etkileşimin daha ileri düzeyde gelişmesi için gerekli olan, üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisini etkili şekilde kullanır.

Öğretim Amaçları:

1. Verilen görev içeren yönergeyi dinler.
2. Görevini tamamlamak için çalışmaya başlar.
3. Görevini zamanında bitirir.

Öğretimde Kullanılacak Materyal: Müzik aletleri (davul, darbuka, marakas, el zili, flüt, kastanyet, düdük, org), Müzik kaset ve CD'leri (Kasetler; Ayşegül'ün doğum günü, seslerin dünyası, Mozart) ,çeşitli oyuncaklar (araba, pelüş ayı, küp, kova, kürek, 16'lı memory blok, resimli ve yazılı Legolar), renkli yapıştırma düğmeler, bonbon, sakız ve çeşitli ödüller (maske, toka, kalem, anahtarlık, oyuncak), Çalışılan sosyal beceriyi içeren önceden hazırlanmış resimli kartlar, hikâye kartları, kâğıt ve boya, kasetçalar, dizüstü bilgisayar, ses kayıt cihazı, şarkıların kayıtlı olduğu kasetler.

I. Oturum Öğretim Süreci

Araştırmacı, çalışmanın ilk oturumunda ilk önce kendini tanıtır ve bundan sonra öğrenci ile birlikte, haftanın 5 günü birer oturum şeklinde (40 dakika) okulun araştırma için tahsis edilen bir sınıfında bir takım etkinlikleri gerçekleştirmek üzere toplanacaklarını söyler.

Araştırmaya katılan öğrencinin de kısaca kendisini tanıtması istenir. (Öğrencinin ad, soyadı, yaş, kaç kardeş oldukları gibi bilgiler söylemeleri istenir.)

Temel sosyal beceriler öğretiminin ilk oturumunda, öğrenciye; günlük yaşantısında diğer bireylerle karşılıklı sosyal etkileşimin daha ileri düzeyde gelişmesi için gerekli olan üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisini içeren bir etkinlik olduğunu ve bunu gerçekleştirecekleri söylenir. Ayrıca, etkinlik içerisinde öğrencinin üstlenmesi gereken bir rol(görev) olduğunu ve bu rollerin yerine getirmesi gerektiği de söylenir.

Etkinlik sonunda, etkinlik içerisinde yer alan görevleri yerine getirmesi durumunda başarılı olacağını ve her oturum sonunda, çalışma kağıdına bir yapıştırma düğme kazanacağı söylenir. Ayrıca bu düğmelerin toplam olarak beşe ulaştığında ise kızların kalem, erkeklerin oyuncak kazanacakları söylenir. Öğrenciye motivasyon açısından olumlu adımlarında bonbon şeker verileceği söylenir. Daha sonra ilk etkinlikte yer alan görevler hakkında açıklamada bulunulur.

Araştırmacı, üçüncü hedef becerisi olan başkalarından aldığı üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisinin öğretim amaçlarını belirler.

Öğretim Amaçları

1. Verilen görev içeren yönergeyi dinler.
2. Görevini tamamlamak için çalışmaya başlar.
3. Görevini tamamlaması gereken zamanda bitirir.

Çalışılacak olan sosyal beceri ile ilgili ilk şarkı olan “ Arı” isimli şarkıdır. Araştırmacı tarafından sosyal beceriye uygun bir biçimde yazılmış ve seslendirilmiştir. Diğer tüm oturumlarda kullanılacak şarkı, müzik ve sözler doğrudan başkalarından aldığı eşyayı geri getirme sosyal becerisi ile ilişkilidir.

Şarkının sözleri

ARI

Arı ,arı,arı

Arı ,arı uçuyor.

Bal yapıyor.
 Kovana gidiyor.
 Bu arı çok çalışkan,
 Görevini yapıyor.
 Arı ,arı,arı
 Arı ,arı uçuyor.
 Bal yapıyor.

Araştırmacı, “Üstlendiği görev ya da görevleri zamanında bitirme ” sosyal becerisinin alt amaçları, sınıf içinde çalışılır. Araştırmacı ardından etkinlik içinde neler öğrencinin gerçekleştirmesi gereken aşamaları anlatır.

Araştırmacı, “Şimdi müzik çalacak, ben müzikle beraber şarkıyı söyleyeceğim ve seninle beraber müzik içinde yapmamız gereken bazı hareketler var, Ben sana şarkı ile birlikte bazı yönergeler vereceğim, bunları ilk önce ben sana göstereceğim, ikimiz beraber yapacağız ve ben senden sonra şarkıyla beraber yalnız olarak yapmanı isteyeceğim” der.

Öğrencinin bu açıklamaya ilişkin, yani, etkinlik içerisinde neler yapacaklarını anlayıp anlamadığı sorulur. Eğer görevleri anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Araştırmacı müzikle beraber şarkıyı söyler ve öğrenciye beceriye ilişkin ipuçlarının üzerinde durarak, beceriyi öğretmeye çalışır.

Beceri öğretimi aşamasında, araştırmacı, etkinliğe katılan öğrencinin hangi noktalarda, hangi sorunlarla karşılaştığını belirlemek için sürekli olarak gözlem yapar. Ayrıca, öğrencinin etkinliği tamamlayabilmesi için, etkinlikle ilgili sorabileceği sorulara gerekli açıklamaları yapar.

Araştırmacı, öğrenciye “Bak, şu an sana yapman gereken bir görev vereceğim?” denilerek, amaca yönelik, ilk yönerge olan, “beni dikkatle dinle, sana verdiğim görevi söylüyorum”. Diyerek, öğretimsel amacı gerçekleştirmesi istenir. Şarkı söylenirken aralarda “Melodik bir biçimde beni dikkatle dinle” yönergesi verilir. Ve model olunur.

Araştırmacı, “şarkımızda olan çalışkan arı, ne yapıyor görevine başlıyor” diyerek (belirli olan görevini yapmasını, örneğin; kalemle yazı yazmasını ister.) “Bak

ben yazıyorum şimdi, haydi sende benimle beraber yaz” der. Şarkı devam ederken, “Üstlendiğimiz görevleri bitirmeliyiz, arı ne yapıyor bal yapmak için çalışıyor.Hadi bizde çalışalım” diyerek, melodi içinde model olunarak bu amaç öğretilir..

Araştırmacı, “Öğretmenimizin bize verdiği görevi tamamlamalıyız” der. “Eğer tamamlamazsak, bir daha ondan görev alamayız, bu nedenle hemen işimizi bitirmeliyiz. Bak arı çalıştı, balları yaptı” der. Şarkı söylenirken aralarda “Melodik bir biçimde görevimizi bitirelim” yönergesi verilir. Ve model olunur

Etkinlik tamamen oyun ortamında eğlenceli bir biçimde müzik eşliğinde gerçekleştirilir.

Etkinlikte yer alan rolleri öğrenci yerine getirdikten sonra etkinliğe son verilir. Bu aşamada öğrenciye yeniden uygulama yaptırılarak yapılanların değerlendirilmesi sağlanır. Öğrencinin, etkinlikte yaşananları özetleyerek, etkinlikte yer alan becerileri, yaşantılarında nerelerde, nasıl kullanacakları hakkında konuşması sağlanacaktır. Değerlendirmeye katılmayan öğrenci olduğunda, araştırmacı tarafından etkinliğe ilişkin çeşitli sorular sorularak katılım sağlanacaktır.

Bu yönergeleri yerine getiren öğrenciye, konu ile ilgili resimli kartlar gösterilir. Ve aşağıdaki sorular sorularak öğrencinin dikkati, resimdeki (üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisi içerikli) sosyal beceriye çekilir. Ve resim üzerinde sorular sorulur? Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Bu resimde ne var? (bir çocuk var)

Burada ne var? (annesi ondan resim yapmasını istemiş)

Bu ne? (buda annesi)

Bu çocuk ne yapıyor? (resim yapıyor)

Peki, şimdi ne oldu? (yazı yazıyor)

Peki, şimdi bu resimdeki ne yapıyor? (annesi görevini tamamladığı için çok sevindi ve çocuğa sarıldı)

Şimdi ne oldu? (çocuk çok mutlu oldu, annesi aferin dedi.)

Peki, biz de şimdi öğretmenimizin bize verdiği görevi bitirelim o zaman

Sorularıyla resimdeki sosyal beceri uygulanır.

Öğrenciye oturum sonunda, etkinliğe katıldığından, uyum içerisinde çalıştığından ve verilen görevleri yerine getirmeye çalıştığından dolayı teşekkür edilir.

Değerlendirme:

Oturum esnasında öğretilmeye çalışılan hedef beceriler, davranışın gerçekleştiği anda doğrudan gözlem yoluyla iki gözlemci tarafından ölçülecektir.

Temel sosyal beceriler öğretim oturumlarında kullanılan diğer dokuz etkinlik, birinci etkinliğin uygulamasına benzer şekilde uygulanır.

ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ YERİNE GETİRME BECERİSİ 2–10 ARASI OTURUMLARDA KULLANILAN ETKİNLİKLER

2. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlamış olduğu “Ne güzel şey çalışmak” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Ne güzel şey çalışmak” isimli şarkı araştırmacı tarafından yazılmış, daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

NE GÜZEL ŞEY ÇALIŞMAK

Ne güzel şey çalışmak.

Yıldızlarla yarışmak.

Saat gibi tik tak tak.

Ne güzel şey çalışmak.

Görevini yapmak.

Ne güzel şey çalışmak.

Görevini yapmak.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

3.Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Arı” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Arı” isimli şarkı araştırmacı tarafından yazılmış, daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

ARI

Çalışkanız arıyız.

Çiçeklerde gezeriz.

Bal toplarız.

Görevimizi yaparız.

Yaparız.

VIZVIZVIZ, VIZIVIZVIZ.

VIZVIZVIZ, VIZIVIZVIZ.

Dinleniriz, oynarız.

Çiçeklerde evimiz.

Şarkımızı söyleriz.

Görevimizi yaparız.

Yaparız.

VIZVIZVIZ, VIZIVIZVIZ.

VIZVIZVIZ, VIZIVIZVIZ.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

4. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Beni Dinle ” isimli şarkıyı kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Beni Dinle ” isimli şarkı araştırmacı tarafından yazılmış, daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

BENİ DİNLE

Dinle bakalım,

Ne olacak,

Dinle bakalım ne olacak,

Hadi bakalım kağıt al, kalem al.

Boyamaya başla.

Senin görevin budur.

Boya, boya.

Zil çalmadan bitir , bitir.

Bitir.

Zil çalmadan bitir , bitir.

Bitir.

Görevini tamamla.

Dinle bakalım ne olacak?

Görevini yapan kazanacak.

Şeker, şeker.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

5. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, ğretimde önceden hazırlanmış olan ‘‘Görev’’ şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

‘‘Görev’’ isimli şarkı araştırmacı tarafından daha önceden kasete kaydedilmiştir.

şarkının Sözleri

GÖREV

Öğretmenim bana görev verdi.

Dedi ki dinle,

Yapmaya başla,

Görevini zamanında bitirmelisin.

O zaman sana aferin derim

Aferin derim.

Görevini zamanında bitirmelisin.

O zaman sana aferin derim

Aferin derim.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart alınır.

Araştırmacı ğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

6. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Zamanı iyi kullan, işini bitir” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Zamanı iyi kullan, işini bitir” isimli şarkı araştırmacı tarafından daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

ZAMANI İYİ KULLAN, İŞİNİ BİTİR

Saatler işlermiş tik tak tik tak.

Zamanda geçermiş tik tak tik tak.

İşimizi yapmazsak tik tak tik tak.

Görevler bitmezmiş.

Saatler işlermiş tik tak tik tak.

Zamanda geçermiş tik tak tik tak.

İşimizi yapmazsak tik tak tik tak.

Görevler bitmezmiş.

İşimizi zamanında bitirmek için tik tak.

Görevimizi yapmalıyız.

Tik tak.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

7. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Annem Bana Görev Verdi” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Annem Bana Görev Verdi” isimli şarkı araştırmacı tarafından daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

ANNEM BANA GÖREV VERDİ

Annem bana bahçeyi sula,

Köpeği gezdir.

Dedi.

Annem bana görev verdi

Öğlen olmadan bitir dedi.

Ne yapsam ne yapsam?

İşimi zamanında bitirsem.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

8. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Üstlendiğin görevi bitir” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Üstlendiğin görevi bitir” isimli şarkı araştırmacı tarafından daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

ÜSTLENDİĞİN GÖREVİ BİTİR

Ali'ye babası görev vermiş.

Ne yapsın, ne yapsın?

Babası demiş, çitleri boya, işini bitir.

Sana araba alacağım.

Ne yapsın, ne yapsın?

İşini zamanında bitirsin.

Balonunu hemen kazansın.

Üstlendiği görevi bitirsin.

Ne yapsın, ne yapsın.

Üstlendiği görevi bitirsin.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilecek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılammışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

9. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Çalışkan Karınca” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Çalışkan Karınca” isimli şarkı araştırmacı tarafından daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

ÇALIŞKAN KARINCA

Çalışkan Karınca, çalışkan karınca.

Yazın görevini yaptı.

Evine yiyecek taşıdı.

Çalışkan karınca,

Evine yakacak taşıdı.

Çalışkan karınca, çalışkan karınca.

Yazın görevini yaptı, kışın keyfine baktı.

Çalışkan karınca, çalışkan karınca.

Görevini zamanında yaptı.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

10. Oturumda Kullanılan Etkinlik

Araştırmacı, öğretimde önceden hazırlanmış olan “Oyuna zaman kalsın” şarkısını kullanır.

Öğretimde Kullanılacak Materyaller:

“Oyuna zaman kalsın” isimli şarkı araştırmacı tarafından daha önceden kasete kaydedilmiştir.

Şarkının Sözleri

OYUNA ZAMAN KALSIN

Oyuna zaman kalsın, istersen.

Ödevini zamanında yapmalısın.
Oyuna zaman kalsın istersen.
Görevini zamanında yapmalısın.
Güneş zamanında doğar, görevini yapar
Ve batar.
Ay zamanında doğar, geceyi aydınlatır.
Ve batar.
Oyuna zaman kalsın, istersen.
Görevini zamanında yapmalısın.

Araştırmacı müzikli etkinlik ile birlikte çalışmayı birinci oturumdakine benzer biçimde yürütür. Müzikli etkinliğin bitiminde, önceden hazırlanmış olan resimli kartları üzerinde başkalarını oyun oynamaya davet etme sosyal becerisi ile ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek beceri ile ilgili konuşulur. Bu aşamada öğrencinin dikkatini dağıtmayacak biçimde Mozart çalınır.

Araştırmacı öğrencinin, etkinlik içerisinde neler yapacağını anlayıp anlamadığını sorar. Eğer görevler anlaşılmamışsa yeniden açıklama yapılır. Bu açıklamalardan sonra araştırmacı çalışmaya başlayabileceğini söyler.

EK 7. BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME BECERİSİ BAŞLAMA DÜZEYİ VERİ KAYIT FORMU

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1.Oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olur.								
2.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle çağırır.									
3.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözel olarak çağırır.									
4.Çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

EK 7. BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME BECERİSİ ÖĞRETİM SÜRECİ VERİ KAYIT FORMU

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.Oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olur.									
2.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle çağırır.									
3.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözel olarak çağırır.									
4.Çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

EK 7. BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME BECERİSİ İZLEME DÜZEYİ VERİ KAYIT FORMU

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

BAŞKALARINI OYUN OYNAMAYA DAVET ETME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.Oyun oynarken çevresindeki kişilerin farkında olur.									
2.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya jest veya mimiklerle çağırır.									
3.Çevresindeki kişileri oyun oynamaya sözel olarak çağırır.									
4.Çevresindeki kişileri oyun oynamak için elinden tutup(fiziksel olarak) oyun alanına getirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

**EK 8. BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME BECERİSİ BAŞLAMA DÜZEYİ VERİ KAYIT
FORMU**

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1. Tanıdığı kişilerden bir eşya ister.								
2. Aldığı eşyayı amaca yönelik kullanır.(eşyalar araştırma içerisinde, kalem, kitap vb. biçimde sınırlandırılacaktır.)									
3. Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

**EK 8. BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME BECERİSİ ÖĞRETİM SÜRECİ VERİ KAYIT
FORMU**

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1. Tanıdığı kişilerden bir eşya ister.								
2. Aldığı eşyayı amaca yönelik kullanır.(eşyalar araştırma içerisinde, kalem, kitap vb. biçimde sınırlandırılacaktır.)									
3. Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

EK 8. BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME BECERİSİ İZLEME DÜZEYİ VERİ KAYIT FORMU

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

BAŞKALARINDAN ALDIĞI EŞYAYI GERİ GETİRME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1. Tanıdığı kişilerden bir eşya ister.								
2. Aldığı eşyayı amaca yönelik kullanır.(eşyalar araştırma içerisinde, kalem, kitap vb. biçimde sınırlandırılacaktır.)									
3. Aldığı eşyayı, aldığı kişiye geri getirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

**EK 9. ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ ZAMANINDA BİTİRME BECERİSİ BAŞLAMA DÜZEYİ
VERİ KAYIT FORMU**

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ ZAMANINDA BİTİRME	TARİH								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1. Verilen görev içeren yönergeyi dinler.								
2. Görevini tamamlamak için çalışmaya başlar.									
3. Görevini tamamlaması gereken zamanda bitirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

**EK 9. ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ ZAMANINDA BİTİRME BECERİSİ ÖĞRETİM SÜRECİ
VERİ KAYIT FORMU**

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ ZAMANINDA BİTİRME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1. Verilen görev içeren yönergeyi dinler.								
2. Görevini tamamlamak için çalışmaya başlar.									
3. Görevini tamamlaması gereken zamanda bitirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

**EK 9. ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ ZAMANINDA BİTİRME BECERİSİ İZLEME DÜZEYİ
VERİ KAYIT FORMU**

Sosyal beceri öğretimine alınan çocuğun adı soyadı :

Değerlendirmeyi yapan kişinin adı soyadı :

ÜSTLENDİĞİ GÖREV YA DA GÖREVLERİ ZAMANINDA BİTİRME	TARİH:								
	Birinci Oturum			İkinci Oturum			Üçüncü Oturum		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	1. Verilen görev içeren yönergeyi dinler.								
2. Görevini tamamlamak için çalışmaya başlar.									
3. Görevini tamamlaması gereken zamanda bitirir.									

Dereceleme Rehberi

- (1) Öğrenci beceriyi sergileyemedi.
- (2) Öğrenci beceriyi sergiledi ancak kabul edilebilir düzeyde değil.
- (3) Öğrenci beceriyi kabul edilebilir düzeyde sergiledi.

EK 10

ETKİNLİKLERİN SOSYAL GEÇERLİĞİNİ BELİRLEME FORMU

ETKİNLİKLER	Anlaşılır				Anlaşılır değil
Başkalarını oyun oynamaya davet etme becerisine ilişkin,					
1. Etkinlik					
2. Etkinlik					
3. Etkinlik					
4. Etkinlik					
5. Etkinlik					
6. Etkinlik					
7. Etkinlik					
8. Etkinlik					
9. Etkinlik					
10. Etkinlik					
Başkalarından aldığı eşyayı geri getirme becerisine ilişkin;					
1. Etkinlik					
2. Etkinlik					
3. Etkinlik					
4. Etkinlik					
5. Etkinlik					
6. Etkinlik					
7. Etkinlik					
8. Etkinlik					
9. Etkinlik					
10. Etkinlik					
Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirme becerisine ilişkin,					

1. Etkinlik					
2. Etkinlik					
3. Etkinlik					
4. Etkinlik					
5. Etkinlik					
6. Etkinlik					
7. Etkinlik					
8. Etkinlik					
9. Etkinlik					
10. Etkinlik					

EK 11
SOSYAL BECERİ PROGRAMI UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ
TOPLAMA FORMU

Deneğin Adı Soyadı :

Gözlemcinin Adı Soyadı :

Tarih :

	Oturumlar				
	1.	2.	3	4.	5.
Uygulamacı:					
1. Öğretimsel hedefler belirlenmiş ve bunlar öğrenciye açıklanmış mı?					
2. Denekler amaca uygun seçilmiş mi?					
3. Öğrenciye uygun roller verilmiş mi?					
4. Çalışmaya katılan öğrenciye etkinlik içerisindeki görevlerini nasıl yerine getirecekleri açıklanmış mı?					
5. Her öğrencinin etkinlik içerisinde yer alan çeşitli rolleri denemesi sağlanmış mı?					
6. Etkinlik sonunda çalışma ile ilgili öğrenciye sorular sorulmuş mu?					
7. Çalışmaya katılan öğrenciye etkinlik sonunda, etkinlik içerisinde öğrendiklerini özetlemeleri ve bunları ileride nerelerde kullanabileceklerini tartışmaları sağlanmış mı?					
8. Öğrenci, etkinlikte yer alan rolü yerine getirdiğinde ödüllendirilmiş mi?					

EK 12
ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Deniz ÇADIR
Sürekli Adresi	Engürü 84 sitesi no:88 Çayyolu /ANKARA
Doğum Yeri ve Yılı	ANKARA/1980
Yabancı Dili	İngilizce
İlköğretim	13 Ekim İlköğretim Okulu/ANKARA
Lise	İnönü Lisesi /ANKARA
Lisans	Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, 2004.
Yüksek Lisans	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, 2008.

Çalışma Hayatı	—Sevgibağı Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi, Zihinsel Engelliler Öğretmeni. Zonguldak,2004–2005 —Özem Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Zihinsel Engelliler Öğretmeni, Eğitim Koordinatörü. Ankara, 2005–2007 —Özel Mavi Sevgi Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Zihinsel Engelliler Öğretmeni. Ankara, 2007–2008